

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**EBEVEYNLER ARASI YETİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ VE EVLİLİK
UYUMUNUN ÇOCUĞUN BENLİK SAYGISI ÜZERİNDEKİ ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elçin YARLI

Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

ŞUBAT 2022

**T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**EBEVEYNLER ARASI YETİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ VE EVLİLİK
UYUMUNUN ÇOCUĞUN BENLİK SAYGISI ÜZERİNDEKİ ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Elçin YARLI
(191287022)**

Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Havva Nüket İŞİTEN

ŞUBAT 2022

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz, Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı 191287022 numaralı öğrencisi Elçin YARLI'nın "Ebeveynler Arası Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Evlilik Uyumunun Çocuğun Benlik Saygısı Üzerindeki Rolü" adlı tez çalışması enstitümüzün 10/02/2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından *oy birliği* ile Yüksek Lisans tezi olarak *kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

Tez Savunma Tarihi: 10/02/2022

- 1) Tez Danışmanı:** Dr. Öğr. Üyesi Havva Nüket İŞİTEN
- 2) Jüri Üyesi:** Dr. Öğr. Üyesi Hakan DUMAN
- 3) Jüri Üyesi:** Dr. Öğr. Üyesi Nesteren GAZİOĞLU

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ebeveynler Arası Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Evlilik Uyumunun ocuğun Benlik Saygısı Üzerindeki Rolü” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (10/02/2022)

Elçin YARLI

ÖNSÖZ

Klinik Psikoloji yüksek lisans programına başladığım tarihten bu zamana kadar bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan, ihtiyaç duyduğum her anda canı gönülden yardımcı olan hem tez danışmanım hem de son yıllarda hayatıma giren en büyük iyi kilerimden olan, her zaman en büyük rol modelim olarak kalacak saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Havva Nüket İşiten'e tüm desteği ve varlığı için teşekkür ederim.

Bu süreçte ve her ihtiyaç duyduğum alanda bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan meslektaşlarım Psikolog Başak Aydın ve Uzman Psikolog Semra Erol'a yol gösterici destekleri için teşekkür ederim.

Doğduğum andan itibaren bana en iyi imkanları sunabilmek için emek veren, tüm eğitim hayatım boyunca bana desteğini esirgemeyen ve maddi manevi varlıkları ile her zaman beni güçlendiren canım aileme benim ailem oldukları için teşekkür ederim.

Kendimi tanımaya başladığım zamandan şu ana kadar her düştüğümde kalkabilmem için sabırla elini uzatan, sevgi ve saygı ile her daim omzumda elini hissettiğim, yorucu ve zor olan tez sürecimde hep daha iyisini yapabileceğime inandıran birkaç ay sonra eşim olacak hayat arkadaşım Ozan Sağ'a varlığı ve hayatıma kattığı tüm anlamlar için çok teşekkür ederim.

Tez çalışmamın veri toplama aşamasında sabır ve güven ile katılımcı bulabilmek için büyük çaba veren hem ablam hem dostum Ayşe Öger'e her süreçte bana kapısını açtığı ve varlığını hissettirdiği için teşekkür ederim, iyi ki varsın.

Son olarak bu çalışmanın gerçekleşmesi için gönüllü olan katılımcılara teşekkür ederim.

Şubat 2022

Elçin YARLI

Psikolog

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	3
1.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	3
1.3. Araştırmanın Alt Sorusu	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Araştırmanın Varsayımları.....	4
1.7. Anahtar Kelimeler	5
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Bağlanma ve Kavramsal Çerçevesi.....	6
2.1.1. Bağlanma ile ilgili kuramsal görüşler	7
2.1.2. Bağlanma stilleri	16
2.1.3. Yetişkinlikte bağlanma	19
2.1.4. Yetişkin bağlanma stilleri	19
2.2. Evlilik Uyumu ve Kavramsal Çerçevesi	23
2.2.1. Evlilik.....	23
2.2.2. Evlilik uyumu.....	25
2.2.3. Evlilik uyumu ve evlilik doyumu.....	26
2.2.4. Evlilik uyumunun önemi.....	28
2.2.5. Evlilik uyumunu etkileyen etmenler	30
2.2.6. Çiftlerde bağlanma stilleri ve evlilik uyumu ilişkisi.....	33
2.3. Benlik Kavramı ve Önemi	35
2.3.1 Benlik kavramının gelişimini etkileyen faktörler	37
2.3.2. Benlik saygısı ve kuramsal görüşler	38
2.3.3. Benlik saygısının düzeyi	40
2.3.4. Ergenlerde benlik saygısının gelişimi	41
2.3.5. Ergenlerde benlik saygısının gelişimine ailenin etkisi.....	42
3. YÖNTEM	44
3.1. Araştırmanın Modeli	44
3.2. Araştırmanın Örnekleme.....	44
3.3. Veri Toplama Aracı.....	45
3.3.1. Gönüllü bilgilendirme formu	45
3.3.2. Onam formu	45
3.3.3. Veli onay mektubu	45
3.3.4. Ebeveynler için demografik bilgi formu	45
3.3.5. Çocuklar için demografik bilgi formu	46

3.3.6. Coopersmith benlik saygısı ölçeği	46
3.3.7. Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri – II (YİYE – II)	47
3.3.8. Evlilikte uyum ölçeği (EUÖ)	47
3.4. Verilerin Toplanması	48
3.5. Veri Analizi	49
4. BULGULAR	50
4.1. Ebeveynlerin Genel Yapısına İlişkin Veriler	50
4.2. Çocuk Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler	51
4.3. Araştırma Ölçeklerinin Betimleyici İstatistikleri	52
4.4. Araştırma Ölçekleri ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular	53
4.4.1. Anne çalışma durumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi	53
4.4.2. Baba çalışma durumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi	53
4.4.3. Anne kronik rahatsızlık değişkeni ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi	54
4.4.4. Baba kronik rahatsızlık ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi	54
4.4.5. Anne psikiyatrik destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi	55
4.4.6. Baba psikiyatrik destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi	55
4.4.7. Anne eğitim durumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi	56
4.4.8. Baba eğitim durumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi	56
4.4.9. Çocuk kronik rahatsızlık ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi	57
4.4.10. Çocuk psikiyatrik destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi	58
4.4.11. Çocuğun cinsiyeti ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi ...	58
5. TARTIşMA	61
5.1. Çocuğun Benlik Saygısı Düzeyi ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçların İncelenmesi	61
5.2. Ebeveynlerin Bağlanma Stilleri ile Çocuğun Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Yönelik Sonuçların İncelenmesi	74
5.3. Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ile Çocuğun Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Yönelik Sonuçların İncelenmesi	76
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	78
KAYNAKLAR	81
EKLER	93
ÖZGEÇMİş	103

KISALTMALAR

Ort.	: Ortalama
SS.	: Standart Sapma
DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
YİYE-II	: Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri
EUÖ	: Evlilikte Uyum Ölçeği
ECRI-II	: Experiences in Close Relationships Inventory (Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri)
MAS	: Marriage Adjustment Scale (Evlilikte Uyum Ölçeği)
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 4.1: Ebeveynlerin Demografik Özellikleri	50
Çizelge 4.2: Çocukların Demografik Özellikleri	51
Çizelge 4.3: Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri	52
Çizelge 4.4: Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	53
Çizelge 4.5: Baba Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	53
Çizelge 4.6: Anne Kronik Rahatsızlık Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	54
Çizelge 4.7: Baba Kronik Rahatsızlık Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	54
Çizelge 4.8: Anne Psikiyatrik Destek Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	55
Çizelge 4.9: Baba Psikiyatrik Destek Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	55
Çizelge 4.10: Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	56
Çizelge 4.11: Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	57
Çizelge 4.12: Çocuk Kronik Rahatsızlık Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	57
Çizelge 4.13: Çocuk Psikiyatrik Destek Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	58
Çizelge 4.14: Cinsiyet Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması	58
Çizelge 4.15: Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Korelasyon Analizi	59
Çizelge 4.16: Anne Evlilik Uyumu ve Baba Evlilik Uyumu Düzeylerinin Çocuk Benlik Saygısı Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Yönelik Regresyon Analizi	60

EBEVEYNLER ARASI YETİŞKİN BAĞLANMA STILLERİ VE EVLİLİK UYUMUNUN ÇOCUĞUN BENLİK SAYGISI ÜZERİNDEKİ ROLÜ

ÖZET

Araştırmada, ebeveynler arası yetişkin bağlanma stilleri ve evlilik uyumu düzeylerinin çocuğun benlik saygısı üzerindeki yordayıcı rolünü incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda, çocukların benlik saygısı düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu araştırmanın örneklemini; İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, özel ve devlet okullarında eğitim öğretim gören 9-14 yaş arası çocukları olan ebeveynlerin kendileri ve çocukları oluşturmaktadır. Araştırmada, 250 anne, 250 baba ve 250 çocuk olmak üzere 250 aile ile çalışılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak; Gönüllü Bilgilendirme Formu, Onam Formu, Veli Onay Mektubu, Ebeveynler İçin Demografik Bilgi Formu, Çocuklar İçin Demografik Bilgi Formu, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE – II) ve Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır.

Araştırmada, annelerin ve babaların çalışma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı, annelerin kronik rahatsızlığına göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı, kronik rahatsızlığa sahip olan babaların çocuklarının benlik saygısı düzeyleri, kronik rahatsızlığa sahip olmayan babaların çocuklarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu, annelerin ve babaların psikiyatrik destek alma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı, lisans ve üzeri mezun olan annelerin çocuklarının benlik saygısı düzeyinin, lise mezunu olan annelerin çocuklarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu, lisans ve üzeri mezun olan babaların çocuklarının benlik saygısı düzeyinin, ilkokul mezunu olan babaların çocuklarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Çocukların kronik rahatsızlığına, psikiyatrik destek ve cinsiyetine göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı saptanmıştır. Araştırmada, çocuğun benlik saygısı ile anne ve babanın kaçınmacı bağlanma ve kaygılı bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmadığı bulunmuştur. Araştırmada son olarak, çocuğun benlik saygısı düzeyinin baba evlilik uyumu tarafından pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordandığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Bağlanma Stili, Evlilik Uyumu, Benlik Saygısı*

THE ROLE OF PARENT ADULT ATTACHMENT STYLES AND MARRIAGE ADJUSTMENT ON CHILD'S SELF-ESTEEM

ABSTRACT

In the study, it was aimed to examine the predictive role of adult attachment styles and marital adjustment levels on the child's self-esteem. At the same time, it was examined whether the self-esteem levels of the children differed according to various demographic variables. The sample of this research; It consists of parents and their children who have children between the ages of 9-14 who are educated in private and public schools affiliated to the Istanbul Provincial Directorate of National Education. In the study, 250 families, including 250 mothers, 250 fathers and 250 children, were studied. As data collection tools in the research; Volunteer Information Form, Consent Form, Parent Consent Letter, Demographic Information Form for Parents, Demographic Information Form for Children, Coopersmith Self-Esteem Scale, Experiences in Close Relationships Inventory – II (ECRI – II), and Marriage Adjustment Scale (MAS) were used. In the analysis of the data, independent t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), correlation and regression analysis were applied.

In the study, it was found that the self-esteem level of the children did not differ according to the working status of the mothers and fathers, the self-esteem level of the children did not differ according to the chronic illness of the mothers, the self-esteem levels of the children of the fathers with chronic illness were significantly higher than the children of the fathers who did not have the chronic illness. The self-esteem level of the children did not differ according to the status of receiving support, the self-esteem level of the children of the mothers who graduated from undergraduate and higher education was significantly higher than the children of the mothers who graduated from high school. was found to be high. It was determined that the level of self-esteem of the children did not differ according to the chronic illness, psychiatric support and gender of the children. In the study, no significant relationship was found between the child's self-esteem and the parents' avoidant and anxious attachment styles. Finally, in the study, it was found that the child's self-esteem level was positively predicted by the marital adjustment of the father.

Keywords: *Attachment Style, Marital Adjustment, Self-Esteem*

1. GİRİŞ

Doğumun gerçekleştiği an ile beraber her canlı yaşamda kalabilmenin verdiği dürtü ile güven duyabileceği başka bir canlıyla bağ kurmaya ihtiyaç duymaktadır. Canlılardan bazıları doğumun gerçekleşmesiyle hemen bağımsızlaşabilir ancak insan, öteki canlılardan farklı olarak doğduğu an itibariyle en fazla bakıma gereksinim duyan bir canlı türüdür. İnsanoğlunun annesi veya temel bakım vereni ile kurmuş olduğu ilk bağ, aslında kişinin ilk ilişki kurma biçimini şekillendirmektedir (Yakupoglu, 2019).

Bağlanma kuramı çağdaş gelişim psikolojisinin en bilinen kuramlarından biri olmakla beraber, odak noktasına anne (bakım vereni) ve bebek ilişkisini koyarak, bu ilişkideki tutarlılığın ve niteliğinde gerçekleşen artışın çocukların da hayatlarında sağlıklı kişiler olması ve bu durumun sürmesinde ana unsur olarak görüldüğü vurgusu yapılmaktadır. Bu kuram, Psikanalist John Bowlby tarafından geliştirilmiştir. Kurama göre; erken dönemlerde anne bebek arasında meydana gelen yeterli olmayan ilişki örüntüleri çeşitli diğer risk unsurları ile birleşip birçok davranış bozukluklarının ortaya çıkmasında kritik bir rol oynamaktadır (Rosmalen ve diğerleri, 2015).

Bowlby'e ait bağlanma kuramında, ebeveynin vermiş olduğu bakım niteliklerinin ne derece önemli olduğu, çocuğun annesi veya bakım vereni ile arasında bulunan bağlanmanın da daha sonrasındaki gelişimi üzerindeki etkilerine odaklanılmıştır. Temel olarak bebeğin annesi ya da bakım vereni ile kurmuş olduğu bağın niteliğinin, bireyin güven hissini, benlik algısını ve zincirleme olarak başkaları ile kurulacak sosyal ilişkinin kalitesine de etki edebileceği söylenilebilir. Literatürde yapılmış olan büyük ölçekli araştırmalarda, anne veya bakım verenin bebeğine olan tutumu ile güvenli bağlanma stili arasında güçlü bir ilişki olduğu vurgulanmaktadır. Bu çalışmalarda, anne ya da bakım verenin bebeğine yönelik duyarlı olan tutumlarının güvenli bağlanma stilini meydana getirmede etkili bir rol olduğu ortaya konmaktadır (Thompson, 2002).

John Bowlby'nin bağıllık teorisi, ilk olarak çocuk ile ebeveynleri arasında bulunan duygusal bağın açıklanması için hazırlansa da, esasında Bowlby (1969), bu bağıllığı beşikten gelen ve mezara kadar uzanan insanın yaşantısındaki önemli bir unsur olarak vurgulamaktadır. Sağlıklı bir aile meydana getirebilmenin temel niteliklerinden biri de kişinin eşi ile yakınlık ve samimiyet içeren ilişki biçimi kurabilmesi olmaktadır. İlişkilerin yakınlık ve samimiyet içermesi, kişinin kişilik ve sosyal gelişimine kritik seviyede etki eden en önemli unsurlardandır.

Bağlanma stillerinin, kişilerin eşlerini seçme sürecinden itibaren evlilik içerisindeki bütün kademelere etki ettiği düşünülmektedir. Bu yüzden bağlanmanın düzenini iyi tanıyor olmak, bir ilişki içindeki güçlü ve zayıf özelliklerin anlaşılması için yardımcı bir niteliktedir. Bağlanma stillerinin temelleri erken çocukluk dönemlerinde kurulmakta ve yetişkinlik döneminde kurulan ilişkilerin ana çerçevesi olarak işlem görmeye devam etmektedir. Bağlanma stilleri, kişilerin birbirinin ihtiyaçlarına yönelik ne şekilde tepki verdiğini ve bu tepkilere de ne şekilde karşılık verildiğini etkilemektedir. Bütün bu yönleri ile kaliteli ve tutarlı bir ilişki geliştirmenin üzerinde kişinin kendisinin kişisel gelişimine odaklanması kaynaklı önemli bir role sahiptir (Çağlayan, 2019).

Bağlanma stilleri yalnızca evlilik uyumunda etkili olmamakla birlikte, ailedeki üyelerin ev içerisindeki rolleri ne şekilde gerçekleştirdiklerine, meydana gelen problemleri ne şekilde çözdüklerine ve kendi aralarında bulunan iletişimi ne şekilde yürüttüklerine dair pek çok durumu anlamakta belirleyici bir role sahiptir. Ayrıca, evlilik uyumsuzluğunun yalnızca çiftleri değil çocukları da olumsuz yönde etkilediğinin unutulmaması gereklidir (Çağlayan, 2019; Darvizeh ve Kahki, 2008; Trudel ve Goldfarb, 2010).

Çocukluk döneminden beri oluşmaya başlayan ve bireyin hayatı boyunca tüm etkilerini taşımakta olduğu bir diğer önemli kavram ise benlik saygısıdır. En genel anlamda benlik saygısı, kişinin kendisine yönelik ne kadar olumlu bir değerlendirme yaptığı şeklinde tanımlanır. Kişinin kendine yönelik olumlu tutumunun olmaması veya kendini ne ölçüde başarıya sahip, çekici, becerikli ve değerli görmesine dair sorulan sorulara vermiş olduğu cevaplar temelde benlik saygısına dair çıkarımları belirlemektedir (Kağıtçıbaşı, 2014). Benlik saygısının şekil almasında başta aile olmak üzere, toplumsal çevre gibi pek çok öge etkilidir (Gelbal ve diğerleri, 2010).

Bu bağlamda, ebeveynlerin arasındaki bağlanma stili ile evlilik uyumunun, çocuğun benlik saygısı üzerinde etkili bir faktör olacağı öngörülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Kişilerin erken dönemlerinde bakım verenlerinin, çocuklarının fizyolojik ve psikolojik gereksinimlerine karşılık vermemesi, kişinin kişilik örgütlenmesi ve ileriki dönemlerde meydana gelecek psikopatolojisinde kritik bir öneme sahiptir (Bülbül ve diğerleri, 2013). Evlilik uyumu ve yetişkin bağlanma stilleri üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, bakım vereni ile kurulan ilişkinin, kişinin hayatında derin belirtiler bıraktığı ve kişinin eş seçiminde ve evliliğe uyum sağlamasında etkili olduğu vurgulanmaktadır. Buna ek olarak; bu araştırma ile evlilik uyumu ve ebeveynlerin bağlanma stillerinin çocuğun benlik saygısına etki edebileceğine dikkat çekmek amaçlanmaktadır.

Araştırmada, ebeveynler arası yetişkin bağlanma stilleri ve evlilik uyumu düzeylerinin çocuğun benlik saygısı üzerindeki yordayıcı rolünü incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda, çocukların benlik saygısı düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Hipotezleri

- Ebeveynler arası bağlanma stilleri, çocuğun benlik saygısı düzeyini anlamlı şekilde yordamaktadır.
- Evlilik uyumu, çocuğun benlik saygısı düzeyini anlamlı şekilde yordamaktadır.

1.3. Araştırmanın Alt Sorusu

- Çocukların benlik saygısı düzeyleri, çeşitli demografik değişkenlere (çalışma durumu, kronik rahatsızlık, psikiyatrik destek, eğitim durumu, cinsiyet) göre farklılaşmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Çocuğun temel olarak ebeveynleri tarafından öğrenebileceği ve onların etkileriyle meydana getirebileceği bir kavram olan benlik saygısı kavramının incelenmesi önemli olarak görülmektedir. Bu kavramla ilgili yapılan incelemelerin, topluma ve çocuk yetiştiren ebeveynlere katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Günümüzde veya gelecekte kişilerin düşük benlik saygısında etkili bir yordayıcı ortaya koymak değerli görülmektedir. En genelde benlik kavramı, ilerleyen zaman içerisinde kendilik değerlendirmesi konusunda sahip olunan görüşü ifade etmektedir. Kişinin çevresinden almış olduğu geribildirimlere dayanılarak girmiş olduğu sosyal etkileşimlerin sonucunda benlik kavramı da gelişme göstermektedir. Olgun bir kişilik yapısının en önemli niteliklerinden birisi de geniş bir benlik hissine sahip olmaktır. Kişinin çocuklukta ve ergenlikte meydana gelmeye başlayan benlik kavramı yetişkinlikte de toplumsal ve psikolojik gelişime bağlı olarak gelişimini sürdürmeye devam etmektedir (Tukuş, 2010). Buna bağlı olarak; benlik saygısı ile ebeveynler arası yetişkin bağlanma stilleri ve evlilik uyumunun çocuğun benlik saygısı üzerindeki etkisinin yordayıcılığı düşünülmektedir. Gelecekte çocuğun benlik saygısına yönelik yapılacak çalışmalarda, araştırma bulgularının katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Ayrıca literatürde, araştırma değişkenlerini birlikte ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır ve araştırmanın literatürdeki boşluğu doldurması beklenmektedir. Bu tür konular ile çalışan uzmanların çocuklar için hazırlanacak müdahale programlarında yapılmış olan bu çalışmadan destek alması ve gelecekteki çalışmalar için ışık tutacak bir araştırma olabileceği beklenmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma, İstanbul ili kapsamında ve pandemi döneminde çevrimiçi şekilde ulaşılan 250 anne, 250 baba ve 250 çocuk olmak üzere 750 kişi ile sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen veriler, katılımcıların doldurduğu ölçeklerdeki sorularla sınırlıdır.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırmada, katılımcıların ölçeklerde yer alan sorulara dürüst şekilde cevap verdiği varsayılmaktadır.

2. Araştırmaya katılan ailelerin, evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.7. Anahtar Kelimeler

- **Bağlanma Stili:** Kişiler ve kendilerinin birincil bakım verenleri ile arasında bulunan temel gereksinimlerin karşılanması ve sonrasında çevrelerinde bulunan dünya ile etkileşimde olmak için geliştirmiş oldukları bir şemanın ve bununla ilgili ilişkisel davranışların da tanımı şeklinde ifade edilmektedir (Bifulco ve diğerleri, 2002).
- **Evlilik Uyumu:** Eşlerin birbirleriyle iletişimde olmaları, evliliklerini ve ailelerini ilgilendiren konulara ilişkin fikir birliğinde olabilmeleri ve problemlerini olumlu yönde çözümleyebilmeleri şeklinde ifade edilmektedir (Tutarel Kışlak, 1999).
- **Benlik Saygısı:** Bireylerin kendilerine yönelik değerlendirme şekillerine dayanarak edindikleri benlik kavramının kabul görmesiyle oluşan beğenme hali şeklinde ifade edilmektedir (Dilek ve Aksoy, 2013).

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde araştırmanın temel değişkenleri olan Bağlanma, Evlilik Uyumu ve Benlik Saygısı ile ilgili literatür çerçevesinde bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Bağlanma ve Kavramsal Çerçevesi

Bakım veren kişi ile çocuk arasında kurulan ilişki içerisinde, tutarlılığı ve sürekliliği olan, çocuk tarafından kendisine bakım verene dair yakınlık kurma arayışı olarak ortaya çıkan ve stres zamanında daha belirginleşen yapıya sahip duygusal bağ bağlanma olarak ifade edilmektedir (Thompson, 2002).

Yaşam boyunca istikrarını koruyan bağlanma, bebek ve bakım veren kişisi (yaygın şekilde anne) ile aralarında kurulan yakınlığa bağlı gelişim gösteren, özellikle tehlikeli ve tehdit yaratan durumlarda ortaya çıkan duygusal bağı açıklamak için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Ainsworth ve diğerleri, 1978; Sroufe ve Waters, 1977).

Hem çocukların etrafı keşfetmeleri için gereken şartları sağlayan hem de onlara ortamdaki doğabilecek tehlikelere karşı önlem almasına yardımcı olan bağlanma sistemi, yeni doğanlar ile bakım veren kişi veya kişiler ile fiziksel temasın kuvvetli tutulmasını sağlamaktadır (Solmuş, 2002).

Bowlby (1969) rahat olma, güvenli olma ve desteği dâhil eden duygusal bağı bağlanma olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte bağlanma, Bowlby'e göre kişinin korktuğunda temas duymak veya ilişki kurmaya karşı ihtiyaç hissettiği istektir. Fakat bireyin tehdidi duyumsamaması ya da bağlanma figürü ile ayrılık yaşamaması koşuluyla bireyde bağlanma hareketinin eyleme geçmesi gerçekleşmektedir.

Rudnytsky'e (1997) göre, duygusal tarafı daha ağır, gerginlik yaratan durumlarda daha belirgin hale gelen, yaşamın ilk zamanlarında başlayarak etraf ile sağlanan iletişim neticesinde gelişmeye devam eden kalıcı ve sağlam bir bağ bağlanmadır.

Hayatta kalma şansını arttıracak olan, yaşamını sürdürmek için kuşkusuz bir kimselerin bakım sağlamasına gereksinim duyan çocuk ile annesinin arasında

bulunan bağıdır. Kurulan bağ, annenin çocuğunda görülebilecek olan rahatsızlık, huzuru kaçmış ya da korkmuş işaretlerini fark etmesine ve çocuğun huzurluluğu, emniyeti ve dış dünyayı tanıyarak kavraması için güvenli üs fonksiyonu görmesine yardımcı olmaktadır (Cooper ve diğerleri, 1998).

Doğumdan sonra bebek ile ona bakım veren kişi arasında kurulan birinci yakın ilişki bağlanmadır. Bir ilişki örüntüsü olarak değerlendirilen ve iki kişiyi de etkiye uğratan bağlanma, ilişkisel bir faaliyettir. Böylece; hem yeni görevi ile değişen bakım veren kişi hem de bebek ile dış dünya arasındaki bağı sağlayan köprü fonksiyonunu gerçekleştirmektedir. Bağlanma davranışını gerçekleştiren çocuklara karşılık, tepki verenler ise bakım verme davranışı ile ebeveynlerdir (Solmuş, 2008).

Bağlanma süreci, dünyaya yeni gelmiş bebekleri etraftaki tehdit yaratan sosyal ve fiziksel durumlardan korur ancak bu bağlanma ilişkisine nitelik veren, bakımını gerçekleştiren kimse veya anne ve baba ile çocuk arasında bulunan etkileşimin ne biçimde olacağıdır (Sümer ve Güngör, 1999).

Bağlanma başka bir anlama göre; belli bir kişi karşısında kuvvetli ve tesirli bağların kurulması ile denk gelmektedir. Bütün yaşam bölümlerini içermekte olan kavram, bağlanmadır. Bilinen bu manası ile bağlanma, herhangi bir yaş döneminde olgunlaşmamak veya kuvvetsizlikle yardıma gereksinim duymak gibi manada olmamaktadır. İlk bağlanma süreci bakım verici olan anne ile var olsa da, ileriye dönük dönemlerde bireyin hayatında konumunu almış olan bir bölüm insan ile de var olabilmektedir. Var olan bağlanma, kısa ömürlü ya da olaysal ilişkileri içermesinin aksine kalıcılık ve sağlamlılığı saran ilişkileri kapsamaktadır (Ainsworth, 1969).

Bowlby'nin sıkı araştırmalarına bağlı olarak bağlanma; kişiler arasında bulunan uzun vadeli bağlanma hali şeklinde değerlendirilmiştir. Ainsworth, anne ve çocuğu arasında bulunan kalıcı bir bağı bağlanma, arkasından gelen ilişki deneyimlerine vasıta olacak şekillenmiş bir bağı ise bağlanma hareketi olarak belirtmektedir (Ainsworth ve Bowlby, 1991).

2.1.1. Bağlanma ile ilgili kuramsal görüşler

Freud ve başka psikanalitik düşünürlerden etkilenen bağlanma kuramı, John Bowlby ve Mary Ainsworth' un yaptığı çalışmaların sonucunda gelişmesi sağlanmıştır (Bretherton, 1992).

Başta Bowlby, sonradan ise Ainsworth tarafından çalışılan bağlanma kuramı; Bowlby (1980)'e göre kişilerin kendilerine özgü mühim insanlarla duygusal bağ oluşturma meyilinin sebeplerini aydınlığa kavuşturmak üzerine geliştirilmiş bir kuram olmaktadır. Hem fizyolojik hem de duygusal olarak ilerleyen bu süreç, bağlanma olarak bilinmektedir. Kişiler doğdukları zamandan beri bebekliklerinde başlangıç gösteren onlara koruyuculuk yapan, ihtiyaçlarına yönelik cevap veren bireylere duygusal bağ ile bağlanmayı gerçekleştirirler. Bebeklik zamanında temeli atılan bu bağın kişinin yaşamda var olması için başka birisine güven besleme gereksinimine de karşılık olmaktadır.

- **Psikodinamik Kuram:**

Psikodinamik kuram, beslenme halinin üzerinde durarak bağlanma hareketini açıklamıştır. Freud tarafından ileri sürülen, oral etkinliklerin (beslenme, emme gibi) bebeğe doyum sağladığıdır. Öne sürülen bir diğer şey ise; bebeğin yeme esnasındaki doyumunu anne ile alakalı olduğu için bağlanmada en mühim nesnenin anne olduğudur. Bebeğin görevinin edilgen olarak gözüktüğü bağlanma sürecine rağmen sonucunda meydana gelen bağ ile ilgili bebeğin sonraki gelişiminde çok önemli bir rol oynadığı kanıt olarak gösterilmiştir. Anne ile bebek arasında bağlanma ilişkisinde gerçekleşecek olan güven duygusunun, kişinin sonraki duygusal ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde meydana gelmesini, yeterlilik ve istek duygularının da gelişmesine yol açtığı düşünülmektedir (Miller, 1993).

20. asrın yarılarında Freud'un kişilik kuramını geliştiren nesne ilişkileri kuramcıları tarafından psikanalitik kurama başka bir değerlendirme getirilmişse de görüş açıları ile benzeştiği esas ilkeler mevcuttur. İlk ilkede, Anna Freud, Adler, Erickson (başka yeni-Freudculara benzer) nesne ilişkileri kuramcılarının da erken çocukluk tecrübelerine geniş yer vermesidir. Fakat; Freud' un ifade ettiği dürtü ve iç çatışmalara karşılık olarak, bahsi geçen kuramcılar çocuğun yaşamında mühim bir yer tutan bireyler ile onların kurulu ilişkileriyle alakalıdır. İkincil ilkede ise, nesne ilişkileri kuramcılarına göre çocuk tarafından mühim objelerin (anne ve baba gibi bakım verenler) bilinç dışında, yansımaları meydana gelmektedir. Anne, baba ve çocuk birlikte olmadığı da, bilinç dışında meydana gelen yansımalar çocuk için onlarla ilişkilenen obje rolü görmektedirler. Çocuk ileriki dönemlerde bağ kurarken karşı taraftaki bireyi ne biçimde kavrayacağını kökenini çocuğa göre şekillenen anne baba imajının içselleştirilmesi belirler. Çocuklar tarafından duyumsanan anne

babalara karşı bağılılığın etkilediği durum ise, erişken hale geldiklerinde başka kişilerle manalı ilişkilere yönelik becerileridir. Nesne kuramcılarına göre, bizleri büyüten kişiler ile tecrübelerimizin ileriki ilişkilerimizdeki bir şeyi ele alış biçimimizin kökenini meydana getirmektedir. Şayet anne babalarımız bizlere yönelik alakalı, yürekten ve hassas yaklaşırlarsa, başka kişilerle kurulacak olan ilişkilere ait de sevgi ve dayanak kökenli görüş açısı kazanılmasını sağlayacağı, yine aynı kuramcılar tarafından ileri sürülmektedir (Burger, 2006).

- **Bowlby' nin Kuramı:**

Bowlby' nin bağlanma kuramı; bebeklik ve çocukluk zamanına odaklanıp bağlanma sürecini baz alan ve nesne ilişkileri, etiyoloji ve psikodinamik yaklaşımlar temelinde oluşmuş bir kişilik gelişim kuramı olarak bilinmektedir (Bretherton, 2000).

Mesleği çocuk psikiyatristliği olan Bowlby' nin, bağlanmaya yönelik incelemeleri anne mahrumiyetine özgü alakasından kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Bowlby, yetişirken psikanalizin gelenekçiliği içerisinde ve nesne ilişkilerinin de ekolünden beslenerek gelişmiştir. Buna ek olarak, Bowlby tarafından 1944 senesinde ilan edilen “*Kırk Dört Çocuk Hırsız: Kişilikleri ve Hayatları*” çalışmasında, annelerinden erkenden uzaklaşan çocuklar ile bu çocukların suç işlemeleri arasında olumlu ve güçlü bir ilişki meydana geldiği elde edilir ve bu ilişki için analize yönelik daha detaylıca bir araştırmaya doğru adım atılır. Bildiği bakım verenlerinden ve çocukların barındığı kuruluşlardan uzun vadeli ya da tümüyle ayrı olan çocukları gözlemleyen Bowlby için çocukların göstermiş olduğu karşı etkinin göze çarpıcılığı iki yönüyle olmuştur. Birincisi, çocuklar tarafından ayrılışlara karşın gösterilen karşı etkiler arasında bulunan önemli derecedeki benzerliktir. Önceden ön görülebilir ve sabit bir sıra ile ilerleyen duygusal karşı etkiler çocuklar tarafından sergilenmektedir. İlk olarak ağlama, sonra etkili keşif ve başka kişilerin kendilerini dinginleştirme gayretlerine yönelik direnç olarak ‘protesto’ gösterilmekte ve bu durumu da üzüntülük içerisinde aktarılan ‘umutsuzluk’ izlemektedir. Sonradan ise ‘duygusal kopma’ varlığını sürdürmektedir. Göze çarpan ikincil yön de, kısa vadeli gerçekleşen ayrılışların dahi uzun vadeliymiş gibi süren tesirlerinin bulunmasıdır (Hazan ve Shaver, 1994).

Bowlby (1982), tarafından bağlanmaya ilişkin dört niteliğe vurgu yapılmaktadır. Kişinin bağlanma sağladığı bireylerin yakınında bulunma isteği “*yakınlığın*

sürdürülmesi”, tehdit ve risk halinde rahatlama ve güvende olma için bağlanma objesine dönüş “*güvenli barınak*”, çocuğun etrafta keşif yapabilmesi için bağlanma objesinin onu güvende hissettireceği davranışları “*güven esası*”, bağlanma objesinin mahrumiyetinde endişeli olma hali “*ayrılık acısı*” olarak bu dört nitelik açıklanmaktadır.

Bağlanma gözünden görülen şey; bebeklerin bağlanma objelerine duydukları yakın olma istekleri kalıcı olmayıp, bazı içsel ve dışsal değişkenlerle ilgili olduğudur. Bowlby (1969)’e göre, bebek kendisini güvenli hissetmesini sağlayan yakın olma derecesini saptamaya yönelik içsel ve dışsal durumları değerlendirir. Daha sonrasında gereksinim duyduğu yakın olma derecesini var olan halleriyle karşılaştırma yapar ve şayet var olan yakınlıktan fazlasına gereksinim duyduğu sonucuna varırsa yakınlığı sağlayacak olan hareketleri (gülümsemek ve ağlamak gibi) devreye sokar. Şayet elinde bulundurduğu yakınlık derecesi yeterli geldiyse etrafı araştırmaya veya başka kişilerle iletişimde olmaya yönelir (Campos ve diğerleri, 1984).

Bowlby, bağlanma kuramını geliştirmeye yönelik başka vakit bölümlerinde bebek ve çocukların bakım vericilerinden (özel olarak da annelerinden) uzaklaştığında göstermiş olduğu hareketleri incelemiştir. Bowlby, hem laboratuvar alanında hem de doğal yaşam şartlarında yapmış olduğu incelemeler sonucunda, bakım aldığı insan/annesi ile ayrılık yaşayan bebeklerin birtakım duygusal reaksiyonlar gösterdiğini vurgulamıştır. “*Ayrılık Protestosu*” bu tepkilerin en başta olanıdır. Bu durumda; bebek bakım vereni ile yaşamış olduğu ayrılık sürecini ağlama ile, etkin bir biçimde bakım verici araştırma eylemine başvurarak ve diğerlerinin onu sakinleştirme etkinliklerini direnç ortaya koyarak protesto gösterir. “*Umutsuzluk*” ikincil olan tepkidir. Bu terim pasifliği ve net bir şekilde acılı ve hüzünlü olmayı karşılamaktadır. “*Bağlanmanın Çözülmesi (detachment)*” yalnızca insanların müracaat ettiği bir sistemdir. Bu hal ise bebek veya çocuğa gerektiği şekilde yakınlık gösteremeyen uzaklık gösterene anneden kopuş ya da geri çekilmeyi tanımlamaktadır (Hazan ve Shaver, 1987).

Bebeğin gereksinimlerinin karşılanması, kendisini emniyette görmesi, duygusal olarak beklenti içinde olduğu durumların giderilmesi gibi pozitif yönde ilerleyen hallerde, bebek bakım vereniyle gerçekleştirdiği ilişki doğrultusunda kendisine yönelik sevgi beslenmeyi ve onay almayı hak eden mühim birisi olarak

duyumsayacak, bununla birlikte diğer insanlara ve dünyaya ilişkin de güvenilebilir bir konum olarak algılanacağı, Bowlby tarafından öne sürülmüştür (Çalışır, 2009). Eğer çocuğun gereksinimleri yeteri şekilde karşılık görmezse, kendisinde gerçekleşen benlik algısı ile ilişkili bazı patolojileri şekillendirebilme tehlikesi fikri savunulmaktadır. Bowlby'e göre "İçsel Çalışan Modeller" olarak tanımlanan bu sürece bilişsel süreçler de dahil olmaktadır (Tüzün ve Sayar, 2006).

İçsel çalışan modeller, Bowlby'nin kuramının kaynağını meydana getirmektedir. Bu kurama bağlı olarak, bebekler, bakımını üstlenenleri ile bulunan etkileşimleri benimseyerek kendilerine ve başka kişilere dair içsel çalışan modeller gelişmesini sağlarlar. Karşılıklı olarak bağlantılı iki değişik durumdan meydana gelen içsel çalışan modeller; kendilik modeli, kişinin kendini ne derece kıymetli hissettiğine ve diğerleri tarafından ne kadarıyla sevmeye layık olarak gördüğüne dair algılamalarını, öbür model de, kişinin gereksiniminde birinci derece etrafındaki bireylerden ne derece destek talep edebileceğine ve bu insanların güven verici olup olmadığına dair yorumlamalarını aksettirmektedir (Bowlby, 1969).

Bowlby'e (1973) göre bakım verici kişi ile yinelenen gündelik yaşanılanlar, gelişim evrelerinde çocukta bakımını üstlendiği kişinin içsel temsillerine yönelik olgular meydana getirmektedir. Bilişsel temsiller, çocuğun bakımını üstlenen kişinin ona karşı tepkileriyle ve onun yakınlık arzusuna yönelik göstermiş olduğu hareketler ile kodlanmaktadır. İçsel çalışan modeller, çocuk tarafından diğerleri ve kendi ile ilişkili bilişlerden meydana gelmekte ve bakımını üstlenen kişinin ona karşı göstermiş olduğu tepkileri ile ilişkili olmaktadır. Gereksinim duyduğunda çocuğun bakım vereninden gerekli dayanağı ve pozitif yönde karşı etkiyi alması bakım vereni erişilebilir, güven verici ve destek olucu anlamına geldiğine dair bilişsel temsiller geliştirmesini sağlamaktadır. Tam aksine, bakım veren kimse çocuğun ihtiyaçlarına ilgisiz olduğunda veya ona uygun olmayan karşı etkilerle cevapladığında çocuk için bağlanma figürü reddeden kişi, kendine yönelik ise sevilme ve destek olmaya layık olmayan biri olarak görülmesine sebep olmaktadır.

Çocuğa ait olarak başka kişilerle ve kendi ile ilgili bilincinde meydana gelen 'içsel çalışan modeller', bakımını üstlenen kimsenin verdiği tepkiler ile alakalıdır. Çocuğun gereksinimi halinde bakım aldığı kişiden gerekli yardımla ve uygun tepki ile karşılaşarsa, onun erişilebilir, güvenli ve destek verici anlamına geldiğine dair "değerli ben ↔ güvenilir o" benzer biçimde bilişsel simgeler geliştirmesine yol açar.

Bunun zıttı halinde ise; bakım veren kişi tarafından çocuk gereksinim duyduğunda duyarlı olmayan veya tutarlı olmayan tepkileri görürse bağlanma figürü ile ilgili reddeden, kendi ile ilgili de sevgi gösterilmeye ve destek verilmeye layık olmayan bir kişi olarak görmektedir (yani “değersiz ben ↔ güvenilirmez o” bilişsel temsili) (Kesebir ve diğerleri, 2011; Morsünbül ve Çok, 2011).

Birincil yaşanan anıların geride bıraktığı belirtileri, ebeveynlerle bebekler arasındaki ilişkilerde ‘içsel çalışan modeller’ vasıtasıyla daha sonra gelen yaşantılara doğru iletilecektir. Kişinin ömrü boyunca yaşadığı ilişkilerde bu modeller, vurgu yapıcı bir rol üstlenir. Çocukluk zamanında meydana gelen bilişsel şemalar, kişinin gelecekte gerçekleştirecek tecrübelerini düzenlemekte ve bu düzen kişinin kendi ile başkaları ile ilgili olan algısını, inancını, bireyler arası etkileşimini, beklentisini ve tutumunu biçimlendirmektedir (Bowlby, 1973).

İçsel çalışan modellerle ilgili farklı bir işlev daha vardır. Bu işlev; bireylerin yaşamları süresince ilgilerini ne gibi şeylere çevireceğini, çevresindeki durumları neye göre yorumlayacağını ve nasıl şeyleri anımsamaya layık bularak ne gibi şeyleri de hatırladığını belirli kılmasıdır (Pietromonaco ve Baret, 2000).

Çocukluk döneminden ergenlik dönemine dek devamlı bir şekilde pekiştirilen içsel çalışan modeller, ergenlik döneminin sonlarında daha kalıcı ve değişikliğe dair direnci oluşmuş bir duruma ulaşmaktadır. Ergen ve yetişkin bireyler meydana getirdikleri içsel çalışan modellerden, kendilerine ait dikkate değer ölçüdeki ilişkilerinde yararlanmaktadırlar (Bowlby, 1973).

Bowlby’ye göre, benlikle ilgili özümşenen sembollerin olumsuz olmaması gerçeğe uygun bir kimliğin hissini kazanmaya; başkaları ile ilgili olumsuz olmayan semboller ise kalıcı ve doyum verici ilişkileri temellendirmesinin işine yaramaktadır (Bowlby, 1988).

Bowlby’ye göre, içsel çalışan modeller kişinin ilişkilerine dair his ve hareketlerine rehberlik eden bir çeşit bilişsel-duygusal çerçeveleme görevini karşılamaktadır.

Bu model üç ana unsurdan oluşmaktadır:

1. Benlik Modeli: Sevgi gösterilmeye ve önemli hissettirilmeye ne derece değer olması yönünden inançlardan meydana gelmektedir.

2. Başkaları Modeli: Gereksinim duyulduğunda partner kişinin ne oranda erişilebilir ve yardım etmeye gönüllü bulunduğuna yönelik inançlardan oluşmaktadır.
3. Kişinin ilişkilerine dair nasıl bilgilere özen göstereceğini ve bu bilgilerin neye göre işlenir hale getirilebileceğini belirleyecek olan kurallardan ve stratejilerden meydana gelmektedir.

İnsanın yetişkinlikte diğer kişilerle oluşturacağı ilişkiye dair kalite ve o kişilerden duyduğu beklentiler, onun bebeklik zamanında bakım vereniyle (Genellikle bu kişi anne olur) oluşturacağı bağlanma ilişkisi vasıtasıyla şekillenmektedir. Çocuk ile annesi arasında bulunan sıcaklık veren hisler, bilhassa korkutucu ve stres yaratan zamanlarda karşılıklı olarak temin ettikleri dinginlik ve dayanak, bağlanmayı gerçekleştirir (Bowlby, 1969).

Bowlby'e göre bağlanma düzeninin doğumla birlikte kendiliğinden geldiği, fakat bireyler arasındaki yaşantı kalıplarına yönelik dönüştürülmesinin ortalama olarak bebek dokuz aylarındayken şöyle ki nesne sürekliliğinin edinildiği dönemde ortaya çıkmaya başlamaktadır. Bilişsel modeller, bağlanma örüntülerinin sürekliliğinde görev alır ve hayatın baş evrelerinde değişime daha elverişli ve içerisinde bulunduğu durumla ilişkili olarak yeniden düzenlenebilir yani sabit olmayan ve etrafın koşullarına göre duyarlılık gösterdiği belirtilmektedir (Bowlby, 1973).

Bakım vereni ile bebeğin arasındaki ilişkiye yönelik bakıldığında, benzer olarak Winnicott da dünyaya yeni gelen bebeğin bakım vericisi tarafından etrafa dayandığı ifade edilmiştir. Winnicott'a göre bu bebekliğin yaşandığı zamanda anne ile ayrık olabilme kabiliyeti önemlidir. Eğer anne iyi bir anne ise, çocuğuna empatik yaklaşarak, çocuğunun nesne sürekliliğinde nasıl bir kademedeki bulunduğunu duyumsar ve böylelikle, onunla nice vakit ayrı bir şekilde geçirebileceğini bilmektedir (Tüzün ve Sayar, 2006).

Bağlanma davranışına neden olan yapı hem insanlara hem de öbür pek çok canlılara ait yaşamsal bir değer üstlenmektedir. Başka köklü davranış sistemlerine benzer olarak bağlanmanın da kendiliğinden olan tercihin sonucunda gerçekleştiği ve bireye özgü yaşamını sürdürebilme yararını sağladığı bilinmektedir (Ainsworth ve diğerleri, 1989).

- **Harlow'un Teorisi:**

Kişinin, bebeklik dönemlerine ait ana ihtiyaçların (açlığı ve susuzluğu giderme gibi) anne tarafından karşılanması sebebiyle Harlow, bağlanmanın çocuk ile annenin arasında gerçekleştiğini savunmuştur. Bunun üzerine, 1958 senesinde öğrencileri ile birlikte annenin mahrumiyeti konusunu maymunlar üstüne sürdürdüğü çalışmalarıyla amaç edinmiştir. Bu çalışmalarda, iki alternatifli düzenekler kurulmuştur. Bunlar; kumaş ile sarılı bir yere tırmanıp konforlu bir şekilde olması veya demir yapıları konforsuz bir şekilde tırmanıp süt içebildiği bir olanaktır. Sonuç olarak; demir olan çubuğa tırmanan maymunlar, süt içip hızlıca kumaş ile sarılı konumlarına geri dönüş yapmışlardır. Böylece hem beslenme hem de konforun ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmıştır (Harlow, 1958).

Rhesus bebek maymunlarına ısı verilmiş demir ve kumaş ile döşeli soğuk olan bir mekan hazır duruma getirilmiştir. Bu durumda bebek maymunların ısıtılmış demirleri seçtiği gözlemlenmiştir. Yapılan bu deney, bebek maymunlar için sıcaklık ne kadar mühim onu ortaya koymuştur. Annenin yalnızca fizyolojik ihtiyaçları değil, bununla birlikte rahatlığı ve sıcaklığı da sağladığı Harlow'un inancını destekler nitelikte olmuştur. Sonrasında Harlow annelerinden uzakta ve sosyal olarak mahrumiyet içerisinde yetiştirilen rhesus maymunlarını incelemeye almıştır. Bu şekilde yetiştirilen maymunların gelecekteki ilişki yaşantılarında yeterli olmadığı görülmüştür. Sosyalleşmede gözlemlenen yeterli olamama durumu içe kapanıklık, ilişki kurma düzeyinde becerikli olamama ve cinsel olarak donuk olmak gibi anlaşılmıştır. Bununla birlikte bu kişilerin ileride çocuklarına yönelik de ilgili olmadığı gözlemlenmiştir (Harlow ve Zimmermann, 1959).

Sonuç itibarıyla; Harlow için anne bebek arasındaki çift taraflı sevgi bağı, ileriye dönük yaşantılarda en büyük etkiye sahiptir. Bu bağı kişiye vermiş olduğu katkı; sonrasında başka bireylerle kurulacak olan bütün ilişkilerinde güven duyma hissinin temelini oluşturuyor olmasıdır (Harlow, 1958).

- **Bilişsel Gelişim Yaklaşımı:**

Bilişsel gelişim yaklaşımını biyolojik unsurlarla açıklayan kişi Piaget olmuştur. Ona göre, kalıtım olgusu ve çevre ile etkileşimin sonucunda gelişim meydana gelmiştir. Etrafın önem verdiği özelliklerden anladığına göre çevresine tepki oluşturan çocuk; merak eden ve etkin olan bir keşfeden kişidir. Sosyal geçişin etkisiyle birtakım

bilişsel gelişim meydana gelmektedir. Toplum ve kültürün bilişsel gelişimle alakalı sahip olduğu bilgileri paylaşması ile meydana gelir ve meydana gelen paylaşımlar da arkadaş, anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkilerde gerçekleşebilir (Piaget, 1964). Ebeveyn olmak bu bakımdan önem sahibi olmaktadır. Çocukların oluşan olaylara nasıl anlam verdiklerini, onları neye göre duyumsadıklarını ve tepkilerini nasıl gösterdiklerini bilmesi gereken kişiler ebeveynlerdir (Martin ve Colbert, 1997).

Bilişsel yaklaşım için bir başka öneme sahip kişi Vygotsky' dir. Vygotsky; çocuğun bilişsel gelişimi üzerinde dikkate değer ölçüde rol oynayan olgunun, sosyal çevresi olduğunu savunmuştur. Gelişim ve öğrenmeye dair sosyokültürel yönün üzerinde duran Vygotsky, bu anlamda en değerli katkısını sunması ile bilinmektedir. Onun için bütün öğrenmelerin kökeni toplumsal çevreye dayanmaktadır (Vygotsky, 1985).

- **Mary Salter Ainsworth' un Kuramı:**

Bağlanma stillerini ilk keşfeden kişi Mary Ainsworth olarak bilinmektedir. Bağlanma kuramının kuruculuğunu yapmış olan John Bowlby ile de çalışmalar yapan Ainsworth, bağlanma stilleri alanına en büyük ölçüde katkıda bulunan kişilerdendir (Levine ve Heller, 2018).

Bağlanma teorisi ile ilgili işlemsel olarak tanımlama gerçekleştiren kuramcı Mary Salter Ainsworth' dür. Kendisi anne ve çocuk ilişkisini yakınsal olarak izlemiş ve birtakım beslenmek, ağlamak, göz teması kurmak, gülmek vb. gibi esas durumlarda annenin çocuğuna karşı vermiş olduğu yanıtları incelemeye çalışmışlardır. Sonuç olarak; karakteristik olarak anne ve bebek arası etkileşimin örüntü durumları meydana gelmiştir. Bununla birlikte, anne hassasiyetinin güvenli bağlanma ile ilgili olduğu da ortaya çıkmıştır. Annelerin bebekleri tarafından gösterilen sinyallere yönelik gerekli uygunlukta ve hızlılıkta geri dönüş sağlayıp sağlayamadıklarında kişisel olarak değişiklikler gözlenmiştir (Bretherton, 1992).

Ainsworth, kişilerin bebekliğin ilk döneminden başlayarak uzun bir süre devam eden vakti içerisinde bulunduran çok yönlü gerçekleştirdiği ev gözleminde, bakım veren kişinin bebeği tarafından verilen duygusal sinyal tepkilerini okuyabilme becerisini belirlemek için 'hassas duyarlılık' kavramını kullanmayı uygun görmüştür (Stevenson, 2007).

Çocuğunun hareketlerindeki ufak değişiklikleri anlamayan annelerin aksine, kendi kendine muazzam bildirim gösteren ve birçok detay iletimi yapan anneler, 'yüksek

derecede hassas' şeklinde nitelendirilmiştir. Hassaslık gösterilen annelerin bebekleri güvenli bağlanma stiline yatkınlık belirtirken, daha düşük oranda hassaslık gösteren annelerin bebekleri güvensiz bağlanma stiline yatkınlık göstermesi mümkün olmaktadır (Bretherton, 1992).

Ainsworth'un "Yabancı Durum Testi"; bebeğin birincil bağlanma nesnesinden ayrı olarak geçirdiği durumlarda vermiş olduğu tepkiler birçok kişi tarafından araştırılmış olsa da, bu alanda gerçekleşmiş en mühim çalışmadır (Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol, 2005). Pek çok kuramcı, bu çalışmanın, bağlanma teorisinin artışı olan kabul görmesinde başrol olarak görüldüğünü vurgulamıştır (Rosmalen ve diğerleri, 2015). Ainsworth bağlanma teorisi üzerine araştırmalar yapmış ve bunlara istinaden de testin bölümlerini geliştirmiştir. Teste ait bölümlerde, tanıdık olmayan bir ortamda yapılan birleşme ve ayrılma evreleri bulunmaktadır (Yörükkan, 2011).

Yabancı Durum Testi, yirmi dakika boyunca gerçekleşen ve sekiz kısımdan meydana gelen küçük bir drama şeklinde açıklanabilir (Bretherton, 1992). Bu test, bebek tanıdık olmayan birisi ile karşı karşıya geldiğinde gösterdiği olası tepkileri değerlendirmek amacı ile düzenlenmiştir. Test gerçekleşirken; anne, çocuk ve araştırmayı yapan kişi bir odanın içerisinde oyuncak bulunan ve gösterilen tepkilerin rahat gerçekleşebileceği şekilde bir arada olmaktadır (Soysal ve diğerleri, 2005). Araştırmayı yapan kişi bebek ile oynarken annesi kısa süreliğine odadan ayrılır ve daha sonra odanın içerisine yeniden girer ve devamında bebeğin tümüyle anneden ayrı olduğu bir süreç gelmektedir (Bretherton, 1992). Bu teste dair; ayrılığın gerçekleştiği, tekrar birleşmenin olduğu ve yabancı bir kişiyle beraber olunan durumlarda iki vakit üzerine dikkat çekilmektedir. Birisi; annesiyle ayrılma anı, diğeri ise onunla buluşma anıdır. Bu iki an içerisinde gösterilen tepkiyle ilişkili olarak bebeğin güvenli veya güvensiz bir şekilde bağlanmaya sahip olduğu isimlendirilmiş ve iki temel bağlanma stilinden birisinin içerisine alınmıştır.

2.1.2. Bağlanma stilleri

Bebekler anneleri ile ayrılmayı yaşadından sonra bazı davranışlar oluşturmaktadır ve Ainsworth bunları inceleyerek, kişilerin çeşitli hayat tecrübeleri doğrultusunda değişik bağlanma stillerini geliştirmeyi sağladığını ortaya koymaktadır (Ainsworth, 1979):

- **Güvenli Bağlanma**

Annesinden ayrı olduğunda da annesinin erişilebilir ve kendisinin gereksinimlerini sağlamaya duyarlı olduğuna ilişkin içsel bir modele sahip bebekler, güvenli bağlanmayı geliştirmiş olanlardır. Güvenli bağlanmaya sahip bebekler, annesinin güvenli bir üs olduğunu kabul eder ve etrafı keşfetmeye hazırdır. Annesinden ayrı kalmaya karşı tepkili davranır ancak anne ile birleştiğinde kendisi ile etkileşimde olmaya kapalı değildir. Güvenli bağlanmayı gerçekleştiren bebekler genellikle anneleriyle yakın bedensel temasa geçmekte, işbirliğine daha istekli ve var olandan daha az bir şekilde öfkelerini yaşamaktadırlar. Bakım verenleri istikrarlı düzeyde erişilebilir ve pozitif dürtüsellik gösteren bebeklerin güvenli bağlanan bebekler olduğu ifade edilmiştir (Ainsworth, 1979).

Güvenli bağlanan bebekler, etrafı keşfederken onay istemeden bakıcısından uzak bir yere doğru gidebilirler ve kendisine stres yaşattıran bir durumla karşılaştığında güvenli üs şeklinde kabul ettikleri bakıcısının destek olmasını isteyebilirler. Kendilerine stres yaratan bir olay ile karşılaştığında emniyette olma hislerine bağlı kalabilmeleri için ancak güvenli bağlanma ilişkisine sahip olmaları gerekmektedir (Sümer ve Güngör, 1999a).

- **Kaygılı/ Kararsız Bağlanma:**

Anne bebeğinin işaretlerine tutarlı olmayan tepki ile karşılık verdiğinde, erişilemez veya tepki vermeyen bir şekilde yaklaştığında bebek kaygılı/kararsız bağlanma geliştirmektedir. Bu tür bağlanmaya sahip bebeklerin zihinleri bakım verenleri ile bir hayli yoğun olduğundan keşif yapamazlar, öfkeli ve endişeli görünürler (Hazan ve Shaver, 1987). Yine bu bağlanmaya sahip bebekler öteki yetişkinlerin çabaları ile sakinleşemez ve aşına olunmayan vaziyetlerde de genellikle korkarlar (Burger, 2006).

Kaygılı/kararsız bağlanma stili geliştiren bebeklerde, bakıcılarının erişilebilirliği ile ilgili endişeleri varlığını sürdürdüğünden dolayı bakım verenleri tarafından rahatlık sağlama ile ilgili tutarsızlığı deneyimlerler (Yüksel, 2014). Annenin gittiği durumlarda oldukça fazla üzgün olan bu çocuklarda ayrılığı gerçekleştirememeye davranışları mevcutken, anne ile tekrar kavuştuğunda annesine karşı öfkeli ve reddetmeye yönelik bir tutum sergilenmektedir (Tüzün ve Sayar, 2006). Bakım veren kişi duyarlı olmayan, fazla müdahalede bulunan ve öncesinde yordanamayacak bir

şekilde tepkide bulunuyorsa, çocuk kaygılı/kararsız bağlanmaya dair davranışlarda bulunur (Sümer ve Güngör, 1999a).

- **Kaçınmacı Bağlanma:**

Annelerinden ayrıldıklarında tepki göstermeyen ve anneleri ile tekrar birleştiğinde ondan uzakta duran ve duygusal olarak kopukluk yaşayan bebekler, kaçınmacı bağlanma stiline sahiptirler (Ainsworth, 1979). Bu bağlanmaya sahip bebekler, anneleriyle ayrılık yaşadıklarında ilgilerini oyuncaklara verebiliyor gibi gözükmetedirler. Bebeklerine dair rahatlatıcı olmayan ve özel olarak bebeklerinin fiziksel yakın temasa yönelik isteklerini karşılamayan anneler, bu bağlanma türüne sahip bebeklerin anneleridir (Hazan ve Shaver, 1987).

Bu tür bağlanmaya sahip bebekler, bakım verenlerinden rahatlık ihtiyacını karşılayan biri amacıyla yararlanmazlar (Tüzün ve Sayar, 2006). Bu bebekler, annelerinin kucaklarında durmalarına rağmen bir hayli düzeyde ağlayarak etrafı incelemek üzerine de arzusuz gözükmetedirler (Bretherton, 1992). Bakım vericileri tarafından rahatlatılmayı beklememelerine ek olarak, kendi olumlu olmayan yaşantılarını da tek başlarına düzeltmeye çabalarlar. Kaçınan bağlanma stiline sahip çocuklara ilişkin; ayrılma hali sakinlik içinde ve tepkili değilken, buluşmanın gerçekleştiği durumda ise anneye karşı kabul etmeyen ve kendinden uzaklaştıran niteliktedir (Tüzün ve Sayar, 2006). Bu bağlanmayı gerçekleştiren bebeklerde, bakım verenleri ile bir aradayken keşfedici hareketleri sürdürürken kendi hislerini bakım vereni ile paylaşmak yoktur. Fakat; bakım verenleri bir duruma ilişkin oldukları yerden ayrı bir yere gidip tekrar geri dönüş yaptığında, hiç farklılık yokmuş gibi ilgilendikleri duruma karşı dikkatlerini yürütmeye devam ederler (Soysal ve diğerleri, 2005).

Bağlanma stillerindeki kişisel ayrılıkların, bağlanma kısmının mevcudiyeti ya da yoksunluğu ile ilişkili değil de, ilişkinin niteliğindeki ayırt edici özellikleri yansıttığını göstermektedir. Bağlanma teorisyenleri, öteki ilişkilerle bağlanma ilişkisini ayırtırmak için dikkate değer nitelikler saptamışlardır. İlk olarak; bağlanma ilişkisinin mevcudiyeti, bir kişinin bağlanma nesnesine yakın temas kurarak bağlı kalma arzusundan belli olmaktadır. İkincil ise; bağlanma nesnesi riskli, tehlikeli veya rahatsızlık verici hallerde güvenilir bir konum amacıyla görülmektedir. Üçüncü olan nitelik de, bağlanma nesnesinin güvenlik üssü şeklinde kabul edilmesiyle birlikte

güvenilir olması ve konforlu hissettirmesiyle ile bireyin keşfetmeye yönelmesini sağlamaktadır (Fraley ve Shaver, 2000).

Bowlby ve Ainsworth'e göre, bağlanma şekillerini, erken döneme ait ebeveyn çocuk ilişkisinin belirli kıldığını, gelecek dönemlerde de yakın ilişkilere dair iletişim becerilerini, gerçekleşmesi beklenen durumları, inanışları, gereksinimleri, duygu düzenleme yöntemlerini ve başka sosyal olan hareketleri etkiye uğrattığını ifade etmişlerdir. Sonuç olarak, bağlanmayla ilişkili olarak sadece çocukluk dönemine ait olmak yerine yaşam boyunca süren bir hal olarak meydana geldiği görülür. Erken dönemde bakım veren kişi ile bebek arasındaki ilişki, gelecek hayattaki tüm evrelerde bağlanmanın kaynağının oluşmasını sağlamaktadır (Özsoy, 2015).

2.1.3. Yetişkinlikte bağlanma

Bağlanma hareketi, bebekliğe ve çocukluğa ait zamanlarda açık bir şekilde kendisini göstermesine ek olarak, başta güvenlik hislerinin eksildiği, kaygı ve korku duygularının yükseldiği durumlarda meydana gelmek üzere yaşam boyu görülebilmektedir (Deniz, 2006).

Çocuklukta ve ergenlik döneminde ortaya çıkan bağlanma hareketinin sürdürülen uzantısı yetişkin dönemine ait bağlanma hareketi şeklinde bilinmektedir (Bartholomew ve Shaver, 1991). Yapılan araştırmalar doğrultusunda, erken döneme ait bağlanma kalıbı, kişinin yaşamı süresince etkin bir şekilde görünmektedir (Bowlby, 1969; Hazan ve Shaver, 1987).

Bağlanma ile ilgili çalışmalar ilk zamanlarda erken çocukluk dönemlerine ilişkin araştırmalara özgüken, sonrasında yetişkin bağlanma biçimlerine doğru yön almıştır. Ek olarak; bağlanma davranışının hayat boyunca ilerlemesi düşüncesiyle hareket eden bağlanma teorisyenleri, son zamanlarda yaşlılık dönemine ait bağlanma stillerini de araştırmaya yönelik harekete geçmişlerdir (Shaver ve Mikulincer, 2004).

Bağlanma kuramına göre; bebeklik döneminde birincil bakım veren kişiye bağlanmak, kişilerin ergenlik ve yetişkinlik döneminde ötekiler ile anlamlı olan ilişkiler geliştirebilme yeteneğini etkilemektedir (Bowlby, 1979; Burger, 2006).

2.1.4. Yetişkin bağlanma stilleri

Bowlby 1950'li yıllarda, bağlanmanın kökenlerinin beyinde meydana geldiğini ve hayat boyunca devam ettiğine dair bir yorumda bulunmuştur. Yalnızca çocukluk

dönemindeki davranışları değil de yetişkinlik dönemindeki hayat boyunca sürecek olan duygusal ilişkileri de kontrol edebilmeyi sağladığı görüşünü ileri sürmüştür. Ancak; bu görüş en erken ortalama otuz sene sonrasında 1987 yılında Cindy Hazan ve Philip Shaver aracılığıyla test edilmiştir. Yapılan araştırmalarda, yetişkin bireylerde de çocuk bireylerde gözüken üç bağlanma türünden birisinin var olduğunu ispat etmişlerdir. Hazan ve Shaver çalışmalarıyla, bütünüyle daha önce görülmemiş bir alan olan yetişkin bağlanması üzerine çok sayıda bilimsel yapıt yayımladılar (Levine ve Heller, 2018).

Hazan ve Shaver (1987), bebeklerde karşılaşılmış olan bağlanma türlerine benzer olarak yetişkin bireylerde de bağlanma türlerinin güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan stiller olmak üzere üç kısım ile ayrıştırıldığını açıklamışlardır.

- **Hazan ve Shaver'ın Üçlü Bağlanma Modeli:**

Hazan ve Shaver (1987), yetişkin kişilerin duygusal ilişkilerinde meydana getirdikleri duyguların ve davranışların değişikliklerini araştırmış ve Ainsworth' un bilimsel faaliyetlerini esas alıp '*Üçlü Bağlanma Modeli*' n oluşmasını sağlamışlardır:

Güvenli Bağlanma: Bu türde bağlanma şekillendirmiş yetişkinler, kolaylıkla ötekilere yakın olarak, bağlanmayı hiç de zor görmemektedirler. Kişiler ile yakın ilişki kurmaktan ve terk edilmeyi yaşamaktan kaçınmazlar (Shaver ve Brennan, 1992). Güvenli bağlanmış olan kişiler, başkalarına göre yaşadıkları duygusal ilişkilerde ve çocukluk döneminde bakım vereni ile geliştirmiş olduğu ilişkisinde en fazla olumluya yönelik deneyim edinmiş olan ve olumlu şekilde inançlara sahip kişilerdir (Sümer ve Güngör, 1999).

Kaygılı-Kararsız Bağlanma: Bu türde bağlanma şekillendirmiş yetişkinler, başka kişilerin onlarla ilişki oluşturmayı istemediklerini, partnerlerinin esasında onlara karşı sevgi duymadıklarını zannetmektedirler. Sıklıkla kıskançlık duygusuna kapılmakta ve duygusal olarak da yükselip alçalmalar sürdürmektedirler (Sümer ve Güngör, 1999)

Kaçınan Bağlanma: Bu türde bağlanma şekillendirmiş yetişkinler, başka kişilerle özgürce ilişki temellendiremediklerini, güvenli hissedemediklerini, bağlanma ile ilgili sorunlar deneyimlediklerini açıklamışlardır (Shaver ve Brennan, 1992). Ek olarak; bu kişiler partnerlerine oldukça az miktarda güven hisseden, olumlu olmayan

inançları ve ihtiyaçları olan ve yakın olmaktan çekinen bireylerdir (Sümer ve Güngör, 1999).

Çocuklukta bağlanmayla yetişkinlikteki bağlanma pek çok bakımdan birbiriyle benzer görünmektedir. Ancak; çocuklukta bağlanma nesnesi çocuğun bakım vereniyken, erişkinlikte bu nesne genellikle romantik ilişkide beraber olduğu kişilerdir ve bu bağlanma ilişkisiyle ilişki olarak karşılıklılık ilkesi mevcuttur. Bağlanma nesnesi bazı durumlarda bağlanan kimse de olabilmektedir (Crowell ve diğerleri, 2009).

Sonuç olarak; bebeklikte edinilen bağlanma türleri, erişkinlikte kişilerin romantik ilişki kalıplarını belirli kılmaktadır. Güvenli bağlanan bireyler, diğerleriyle iletişime geçmekten ve onların da kendileri ile iletişime geçmesinden dolayı tedirginlik yaşamazlar. Hem kendileriyle hem de başkalarıyla ilgili olumlu yönde bir görüşleri vardır. Terk edilmeye karşı korkuları yoktur. Romantik ilişkiye girerken rahatlık göstermektedirler. Kaçınan bağlanan bireyler, diğerleriyle yakınlık kurmaktan rahatsızlık duyarlar, samimi ve yakın olmaya imkan sağlamazlar. Kaygılı bağlanan bireylerin ise, romantik ilişkilerde devamlı olarak kendisine yeterli düzeyde sevgi duyulmadığı ve değer gösterilmediğiyle ilişkili görüşleri bulunmaktadır. Devamlı olarak, partner kaybı yaşayacaklarına dair korkuları vardır (Ainsworth ve Bowlby, 1991).

- **Bartholomew'in Dörtlü Bağlanma Modeli**

Bartholomew ve Harowitz (1991), Bowlby'e ait terimlerden olan içsel çalışan modellere dayanarak yetişkin bağlanma türlerini dört ana unsur ile ayrıştırarak bir bağlanma modelini meydana getirmişlerdir. Buna ek olarak, bireyin kendisine ve başkasına dair değerlendirmelerine dayanarak ise olumlu ve olumsuz model şeklinde iki kısımda ayırmışlardır.

Güvenli Bağlanma Stili: Bu türde bağlanma şekillendirmiş bireylerin kendilik ve diğerlerine dair modelleri de olumludur. Birey kendisine yönelik sevilebileceğini, diğerlerine yönelik ise destekleyici olduklarını düşünmektedir. Bu bireyler, ilişki içerisinde güvende ve konforlu hissederler (Sümer ve Güngör, 1999). Bununla birlikte, kendilerine güven ve saygı bakımından da kuvvetlidirler (Soygüt, 2004). Sürdürdükleri iki yönlü ilişkilerin içerisinde, bağımlı ve uzak olmayan bir roller üstlenmişlerdir. Bu bireylerin ilişkileri, dengede ilerler. Her durumun kendilerinin

konrolleri dahilinde meydana geldiğini düşünmektedirler. Strese yönelik tahammül kapasiteleri yüksektir. Buna ek olarak; stres yaşadıkları zamanlarda aileleri ve arkadaşları tarafından desteklenmeye açıktırlar (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Howard ve Medway, 2004).

Saplantılı Bağlanma Stili: Bu türde bağlanma şekillendirmiş bireylerin kendiliğe dair modeli olumlu değilken, diğerlerine dair modeli zıttı olarak olumlu yöndedir. Birey kendisine yönelik sevebileceğini, diğerlerine yönelik ise destekleyici olduklarını düşünmektedir. Saplantılı ilişkiler yaşama oranları daha yüksektir (Sümer ve Güngör, 1999a). Sürekli başkalarından onay alma gereksinimleri vardır (Bartholomew, 1990). Ebeveynleri tarafından tutarsızlıkla ilerleyen duyarsız davranışlar görmüşlerdir. Önemli derecede değersiz olma duygusu ve kaçınanlık barındırmaktadırlar. Yakın ilişkileri oluşturmaya yönelik çabaları olmasına rağmen fazla yakınlık gösterme çabalarından dolayı yalnız kalmaktadırlar (Soygüt, 2004). Ötekiler ile ilişkiler içerisindeyken tutarsız ve aşırı olan hisler göstermektedirler. Hislerini karşı tarafa belirtme dereceleri, ağlayış sıklıkları ve güvenlilik seviyeleri yoğun olmaktadır. Arkadaşları ile olan ilişkilerin içerisindeyken nispeten dengeli olmayan bir role sahiptirler. Problemlerle ve stres yaratan durumlarla başa çıkabilme kapasiteleri düşüktür (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Howard ve Medway, 2004).

Kayıtsız Bağlanma Stili: Bu türde bağlanma şekillendirmiş bireylerin kendiliğe dair modeli olumlu, diğerlerine dair modeli zıttı olarak olumsuz yöndedir (Sümer ve Güngör, 1999). Ötekilere karşı olumlu olmayan tutumlar ile sevgi ve değerli olma hisleri bütüncül bir haldedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Howard ve Medway, 2004). Bağlanma gerçekleştirdiği kişi ile aralarında mesafe olmaktadır. Kendilerine olan güvenleri fazlasıyla üst düzeydedir. Diğer kişilerin var olmasına ve onlardan gelecek desteğe gereksinim duymamaktadırlar. Yakın ilişkilerin içerisinde olmaktan kaçınmaktadırlar. Kişi kendisiyle ilişki olarak, sevmeye değer ve diğerlerine göre daha üstün bir durumda görmektedir. Bağımsız olmaya oldukça isteklidir. Kişinin bu tavır ve hareketleri yalnızca sosyal ilişkileriyle sınırlı kalmayıp, iş ilişkilerinde ve ilgi alanlarında da kendisini göstermektedir (Bartholomew, 1990). Kişinin kendine özgü algısal ve duygusal durumları olumluysen, diğer kişilere özgü hisleri olumsuzdur. Diğer kişilerden uzakta, bağlanma gereksinimini onaylamayarak gelecek dönemlerde de reddeilmeye karşı bir savunma yapısı geliştirip, olumlu kendilik modeli oluşturmaktadırlar (Sümer ve Güngör, 1999).

Güvensiz Bağlanma Stili: Bu türde bağlanma şekillendirmiş bireylerin hem kendiliğe dair modeli hem de diğerlerine dair modeli olumsuz yöndedir. Bu tür, güvenli bağlanmanın tam zıttıdır. Bu kişilerin kendilerine yönelik algıları bütünüyle olumsuz yönde olduğundan, onlara göre kendileri değerli ve sevmeye değer olmayıp, başkaları tarafından destek görmeyi de hak etmezler. Diğer kişileri reddeden ve onlara güvenilemeyecek birileri şeklinde görürler (Sümer ve Güngör, 1999). Sürekli başkalarından onay alma ihtiyaçları vardır (Bartholomew, 1990). Bu stile sahip kişilerin kendiliklerinde aşırı düzeyde reddedilmeye dair bir korku olduğundan dolayı, yakın ilişkiler kurmaktan kaçınmaktadırlar. Sosyal olarak ise, içe dönüktürler ve girişken değillerdir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Mikulincer ve Nachshon, 1991). Bu bağlanma türü, '*kaygılı-kaçınan bağlanma*' şeklinde adlandırılmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Sonuç olarak; güvenli bağlanma gerçekleştirmiş olan kişiler, diğer bağlanma türlerine sahip kişiler ile kıyaslandığından, stres verici hallerde çekingen bir yönelimde olmazlar, bu durumlara kendilerine özgü tehdit verici şekilde nitelik kazandırmazlar. Kendi problemlerini çözebilme yetilerine olan güven duyguları eksiksizdir. Pozitif olmayan duygularını ayırt ederek, dış dünyaya göstermeden nedenlerini bulmaya çalışırlar. Hislerine yönelik farkındalık düzeyleri üst seviyededir ve bununla ilgili kontrolleri mevcuttur (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

2.2. Evlilik Uyumu ve Kavramsal Çerçevesi

2.2.1. Evlilik

Topluma özgü esas ilkelerden olan aile birliğinin meydana gelmesine evlilik öncü olmaktadır. Ek olarak; evlilik, farklı geçmiş aile deneyimleri ve bakış açıları olan iki başka bireyin daha öncekilerden farklı olan değer ve davranış örüntülerini temellendirdiği kurum olarak ifade edilebilir (Ateş ve diğerleri, 2004).

Özgüven (2001), farklı türden iki bireyin hayatlarını birleştirerek, yaşantılara beraber şahit olmak, bir çocuğa sahip olmayı ve onu yetiştirmeyi amaçlamaya yönelik yapılmış olan bir anlaşmayı evlilik olarak tanımlamaktadır. Çelik (2015) ise, bu tanımlamayı yani evlilik kurumunu, asırlar öncesinde inşa edilen kadın ve erkeğin birlikte olma durumunun kabul görülmesini karşılayan toplumsal, kültürel ve dinsel bir birlik şeklinde belirtmiştir.

Yazılı olmayan anlaşmayı onaylamak anlamına gelen evliliğin; kişilerin birbirleri ile yaşadığı cinselliği meşrulaştırmak, eşlerin birbirlerinin ve dünyaya gelecek çocuklarının yükümlülüklerini ve haklarını meydana getiren unsurların bütünü olduğu bilinmektedir (Hashmi ve diğerleri, 2007).

Eşlerin evlenmeyi tercih etmelerindeki nedenler göz önüne alındığında, başlarından geçen sorunları iyi bir şekilde çözümlenmelerinden önce, karşılıklı olarak varlıklarıyla huzurlu ve mutlu bulunmaları başta olmaktadır (Bradbury ve Karney, 2004).

Biyolojik bir gereksinim olan cinselliği karşılamak, evlilik tercihi en temel sebeplerden birisidir. Evlilik, cinsel arzu ve beklenenleri topluma ilişkin bir şekilde kabul ettirecek düzeyde karşılamayı sağlar. Sosyal gereksinimlerden olan bireylerin onay almak, uyum sağlamak, güvenli hissetmek ve korunmak gibi gereksinimleri de öne çıkarmaktadır. Bireyin kendini tek başına görmediğini, çiftinin olmasını ve eşiyile ortaklaşa bir hedefe yönelik ilerlemesi evlilik tarafından sağlanmaktadır ve bu da evlilik kurumunun, toplumsal yanını meydana getirmektedir. Eşlerin psikolojik gereksinimlerini de; ilkin sevilme ve beğenilmek isteği temelleştirmektedir (Özgüven, 2000).

Yavuzer (2015)'in belirttiği gibi Erikson, evlilik kurumuna ilişkin içinde olması gerekli olan unsurları; birbirleriyle sevmeye hissiyatı yaşayan eşlerin iki taraflı tatmin olabilmesi, iki taraflı güven hissinin paylaşımının yapılabilmesi, çalışmak, üremek ve eğlenmek gibi faaliyetlerde beraber bir sistem oluşturulabilmesi olarak dizilmiştir.

İki kişi beraberlik oluşturduklarından beri, geçmişteki kişisel hayat stillerinde değişiklik yapmaya ve yenilik içeren etkileşimsel şekilleri tecrübe etmeye çalışmaktadırlar. Oluşan etkileşimsel şekillerle beraber, ikisi de kendisine göre psikolojik düzen meydana getirmektedir. Yani bu aslında, kişilerin sosyal hayatlarıyla psikolojik haller arasında gerçekleşen bağlarının yinelenerek organize edilmesi şeklinde de anlaşılmaktadır (Gülerce, 1996).

Evliliğin muhtemelen en çok içerisinde bulundurduğu kültüre ilişkin çeşitlilik tanımlamalarından birisi olduğu düşünülmektedir. Buna göre; her kültürün evlilik kurumunu kendisine özgü hukuk ve gelenek kodlamaları etrafında tanımlayarak, hazır hale getirdiği ve kısıtladığı bilinmektedir. Bu tür çeşitliliklerin bazen kültürler arasında dikkate değer düzeyde çatışma çıkarmasına yol açtığı görülse de evlilik

kurumunun niteliğinin kişinin kendisine ve ailesinin bütününe göze çarpıcı etki meydana getirdiği çoğunlukla onaylanmıştır (Minuchin, 1974).

Kişiler evlendiği zaman daha önceden olmayan bir düzen meydana getirirler. Evlilik kurumu ile oluşan aile yapısının dayanıklı köklerle sabitlendirilmesi eşlerin, var olacak çocukların ve de topluma ait ilişkilerin hangi ölçüde sağlıklı ilerleyeceğinin bir belirtisi olmaktadır. Evlilikle kurulmuş olan aile düzeninin, bütün toplumlara göre ortaklık gösterdiği yedi adet fonksiyonu bilinmektedir. Çoğalmak, ekonomi ile ilgili ihtiyaçları gidermek, statüye sahip olmak, çocuklara ait eğitim planı yapmak, boş vakitlerin değerlendirilmesi, birlikte sevgi alanı sağlama, cinsellikle ilgili doyum elde etme ve ailenin bireylerinin korunması gibi yedi fonksiyon bu şekilde ifade edilmektedir (Özüğurlu, 1985; Özgüven, 2001).

Son zamanlarda boşanmaların artmasıyla birlikte evlilik kalitesinin düştüğü, bu durumda da evlilik uyumu ve bunu etkileyen faktörlerin önem kazandığı görülmektedir.

2.2.2. Evlilik uyumu

Bu anlamda evliliğin niteliğini belirtmeye yönelik geniş yer verilen evlilik uyumu kavramına ilişkin çeşitli türde tanımlamalar öne sürülmüştür. Boden ve diğerleri (2010) tarafından çiftlerin ilişkilerde dikkate değer konularla ilgili olarak genelde çatışmalar yaşanmadığı, beraber bir görüş kararlaştırabildikleri, çatışmanın yaşanmış olsa bile çözümlenebilecek düzeye erişebildiği işe yarayacak yöntemlerin ortaya çıkarıldığı ilişki örüntülerinin evlilik uyumu yüksekte olarak belirtilmiştir.

Bunun gibi, Sabatelliu (1988) de çiftlerin birlikte iletişimde olduğu, meydana gelen görüş farklılıklarında ve çatışılan konularında iki kişinin de memnuniyet içerisinde olarak çözümlenebildiği, çoğunlukla eşlerin kendi ilişkilerinden doyum sağladığı ilişkileri evlilik uyumu olarak ifade etmektedir. Buradan yola çıkarak, evlilik uyumunu bozabilecek etmenleri belirlemek, eşler arasında bulunan çatışmalara yönelik azalma sağlamak ve ilişkilerinin kalitesini arttırmakta çarpıcı bir role sahiptir.

Evliliğe dair gerçekleştirilen çalışmalarda, en fazla incelenen ögelerin evlilik uyumunun ve doyumunun olduğu görülmektedir. Evlilik doyumunu ise, eşlerin ilişkilerinde bütünüyle duyduğu kişisel mutlu olma ve hoşnutluk hisleri şeklinde ifade edilmektedir (Binici Azizoğlu, 2000).

Çiftler arasındaki evlilik uyumunun genellikle beş kısımdan meydana geldiği ileri sürülmektedir; çiftler arasında bulunan mutlu olma, etkileşimde olma, evliliğe ve aileye dair durumlarda aynı fikirde olma becerisine sahip olma ve problemleri çözümleyebilen eşlerin evliliğini uyuma sahip olan evlilik şeklinde açıklanmaktadır (Erbek ve diğerleri, 2005).

Evliliğin uyumu; uzlaşabilmek, uyum sağlama, sorun çözümü ve amaç saptama gibi bilişle ilişkili süreçlere dayanmaktadır. Etkisini gösteren bir diğer nitelik de karakterle ilişkilidir. Karakter ayrıcalıkları, kişiyi ötekenden ayırt eder ve onun istikrarlı bir şekilde hareket etmesinin sebebi olarak organik temelli yatkınlıklar şeklinde ifade edilir (Spotts ve diğerleri, 2005).

2.2.3. Evlilik uyumu ve evlilik doyumu

Evlilik uyumu ve doyumu arasında bulunan ileri düzey korelasyona bağlı olarak, kavramlar çoğunlukla birbirlerinin adına kullanılmaya neden olabilmektedir. Bu kavramların aynı anlama gelmediğini vurgulayan araştırmacılar olduğu gibi yüksek doyum gösteren kişilerin buna benzer olarak yüksek uyum da gösterdiğini belirten araştırmalar yapan kişiler, bu kavramların birbirleri ile aynı anlama gelen kavramlar olduğunu öne çıkarmaktadırlar (Aktaş, 2009).

Evliliğe dair memnuniyet evlilik doyumu olarak ifade edilebilir. Evlilik içerisinde anlaşmazlıkların az denecek miktarda inmesi ve mutluluk kavramının da yükselmesiyle beraber meydana çıkan bir olgudur. Bu olgu; doyum içeren içten ve sıcaklık veren deneyimlerden, dönüt alınan soğukluk veren durumlara dek ulaşan bir çeşitliliği kapsamaktadır. İlişki içerisindeki mutluluk, cinsellikte doyumlu olma, pozitif iletişime sahip olma ve olur da tekrardan evlenme gibi bir durum meydana gelirse yeniden kendi eşi ile evlenmek isteme gibi değişik evlilik kriterleriyle saptanmaktadır (Kudiaki, 1999).

Kişinin evliliğe dair ilişki içerisindeki ihtiyaçlarını giderme seviyesi ile ilgili algısı evlilik doyumu olarak ifade edilmektedir. Bu kavram; evlilikle birlikte sağlanan bütün doyumları belirtmesi ile birlikte, evlilik içerisindeki arkadaş ilişkisinden ve cinsel yaşantıdan elde edilen doyuma kadar tüm kişisel halleri de açıklamaktadır (Spanier ve Lewis, 1980).

Sokolski ve Hendrick (1999) tarafından evlilik doyumu, evlilik kurumuna dair çevre ile ilişkili; çiftlerin kararlarında eşitlik sağlanması, baskınlıkları, kazançları,

çalışabilirlikleri, sorunları paylaşmaları vb. gibi ve kişi ile ilişkili; çiftlerin karşılıklı göstermiş oldukları sevgi davranışları, tutumları, cinselliğe ait doyumları, etkileşim Şekilleri, kendilerini açıklama Şekilleri vb. gibi niteliklerden çiftlerin almış oldukları ‘psikolojik tatmin’ Şeklinde açıklanmaktadır.

İlişi içindeki mutlu olmanın paylaşımı, sosyalliğin ve beğenilecek başka faaliyetlerin ne kadar deneyimlendiği ile ilişkili olarak değişmektedir. Buna ek olarak; evlilik yaşantısının olumlu ve olumsuz yönleri karşılıklı olarak bağımlı olmamakla birlikte bütün evliliklerde olumlu ve olumsuz durumlar var olabilir. Mutluluk içeren bir evlilik; bütçe, benzeyen kùltürlere sahiplik durumu, tutku, pozitif cinsellik vb. birçok faktörün birleşmesi ile sağlanmaktadır (Kudiaki, 2002).

Evlilikteki doyumluluk, o ilişiye dair sürüp sürmeyeceği ile ilgili bildirim verebilir. Doyumun evlilikteki devamlılığa katkıda bulunmasına ek olarak; doyumsuzluğun da eşlerin kendilerine ve ilişkilerine dair yıpranmalara neden olabileceği ifade edilmiştir (Güngör, 2007).

Evliliğin süresinin uzunluğu da evliliğe dair doyum kavramına etki eden faktörlerdendir. Evliliğin başlarında eşlerin karşılıklı iletişim Şekilleri, karşılıklı anlama tutumları ve evlilikle ilişkili görevleri Şekillenmektedir. Bu kısım sağlıklılık içerisinde geçerse evlilikle ilgili kökenler de sağlamlaşmış olur. Evlilikten önce eşlerin karşılıklı ilgileri evlilik sonrasında azalmaya uğrarsa bireylerin evlilikle ilgili görüşleri değişmektedir. Durum böyle olunca, evlilik içerisindeki kriz yaşantıları ve çatışmalar da meydana gelir (Tarhan, 2006).

Evlilik doyumunu ile ilgili yapılan araştırmalarda; evlilik içerisinde elde edilen doyum ile cinsiyet değişkeninin değişkenlik gösterdiği, kadın bireylerin erkek bireylere göre duygusal yapının varlığından dolayı evlilikle ilgili doyum almalarını etkiye uğrattığı varsayılmaktadır (Üncü, 2007).

Evlilik uyumu ise; eşlerin evliliklerinde göstermiş olduğu başarılı olma ve işlevsellik durumu ile tanımlanan evliliği de mutluluğu da içerisinde bulunduran bir kavram iken, evlilik doyumunu bireyin evliliğine dair yaygın olan hislerini ve ilişiye dair belli taraflarla ilgili hislerini içinde bulundurmaktadır (Kalkan, 2002).

Russell’e (1983) göre, doyum sağlamış bir evlilik; eşlerin eşit olma hissini yaşadıkları, zihinsel ve fiziksel yakın olmayı oluşturabildikleri bir çerçevede kurulabilecek bir ilişi olmaktadır.

Evlilik uyumu; karşılıklı etkili olan, evliliği ve aile kurumunu etkileyen durumlarda ortak görüşe sahip olabilen ve problemlerini pozitif yönde çözümlenebilen partnerlerin evliliği olarak tanımlanmaktadır. Ek olarak, uyumu olan eşlerin beraberliklerinin neticesinde evliliğin içerisindeki memnurluk ve mutlu olma halini de açıklar. Bu kısımda da, evlilik uyumuna göre bütünsel bir terim olan evlilik doyumu ile karıştırılmaktadır. Hâlbuki eşlerin uyumu kavramında, evlilik doyumu terimindeki kişilerin kişisel algılarının yorumlanmasının tersine birbirleri arasındaki ilişki kalitesinin değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bundan dolayı; evlilik uyumu kavramında partnerlerin kişisel olarak yeterli bir biçimde ilişkiyi yürütebilme kabiliyetleri de mühim olmaktadır (Tutarel ve Çabukça, 2002).

Ailelerin, evliliklerin ve ilişkilerin kalitesine dair gerçekleştiren önde gelen araştırmalarda, evlilik içerisindeki mutlu olma, doyum alma ve evlilikte başarılı olma gibi terimler, evlilik uyumu terimi ile beraber dile getirilmiştir. Evlilikte uyumun tanımlanması, mutlu olma ya da doyum almanın tersine nesnel bir şekilde olabilir (Kastro, 1998).

Çiftler arasında bulunan uyumun incelenmesinde, çatışmanın ve doyumun birbirinden bağımsız başka terimler olduğu da kabul edilmelidir. Çiftler arasında bulunan çatışmanın ve doyumun birbirinin tam tersi terimler şeklinde gözükmesine karşın, mutlu olmayan bir evliliğin her zaman çatışmaya dair ifade edilemeyeceği ve birçok evlilik içerisinde doyuma sahip eşlerin de çatışmalar yaşayabileceğinin önemsenmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2001).

2.2.4. Evlilik uyumunun önemi

Evlilik uyumu ile ilgili birçok açıklamaların içerisinde ortaklaşa belli bazı nitelikler gözlenebilir. Bazı kuramcılar, evliliğin içerisindeki anlaşmazlıkları bir ölçüt şeklinde belirleyerek anlaşmazlığın yokluğunun veya eşlerin anlaşmazlık ile baş etme becerilerinin bu evlilikte uyum olduğuna dair sinyaller verdiğini iddia etmişlerdir. Başka bir görüşte de, evlilik uyumunu, iyinin ve kötünün arasında bulunan bir düzey üstünde devamlı olarak farklılık belirten bir oryantasyon gösterimi şeklinde ifade etmişlerdir (Fışiloğlu, 1992).

Uyumu olan bir evliliğin, başarıya sahip aile hayatı, çiftlerin hayatlarını akla yatkın düzenlemeleri ve gayretleri sonucunda kazanılarak, korunulması gereken bir birliktelik olduğu belirtilmektedir. Sözü edilen birliktelik; anlaşmayı, paylaşım

yapmayı, bireylerin görevleri ve yükümlülükleri olgun bir şekilde kabul edebilmesini öngörmektedir. Aile içerisinde birliktelik ve beraberlik kavramının meydana gelebilmesi ancak çiftler arasındaki; iletişimin sağlanması, ortak değerlerin ve hedeflerin koyulması, eve dair işlerin sürdürülme şekli, birinci dereceden aile fertleri arasındaki ilişkiler, kararlaştırma, boş vakitlerde yapılacaklar, bütçe planlaması vb. gibi yönetsel, psikolojik, sosyal ve mali konularda uyuşmayı sağlayarak ve buna bağlı kalarak varılabilir. Başka türlü aile kurumunun yönetilmesinde, beraberlik ve birlikteliğin varlığını sürdürmesinde aksama olma ve aile içerisinde anlaşamama durumları, hassas tahripler ve dağılmalar gerçekleşebilir (Terzioğlu, 1987).

Başarıya sahip evlilikler, çiftlerin gayretleri ve akla yatkın olarak düzenlenmiş hayatları sonucunda korunarak sürdürülmesi gereken bir birlikteliktir. Uyumlu bir evlilik şeklinde değerlendirilen evliliklerin başarıya sahip sayılabileceği belirtilmiştir. Eşler arasında gerçekleşen zorlu anlaşmazlıklar ve geçinememe durumları, dayanılması kolay olmayan negatif yönde neticelere sebep olmaktadır. Bu olumlu olmayan neticelerden, her şeyden çok zarar gören de aile içerisindeki çocuklardır (Bilen, 1994).

Yürütülen farklı çalışmalarda evlilik uyumu ile ilişkili olması açısından çiftlerin güldürücü nitelik taşımaları, cinsel hayatları, bağlanma stilleri, empati yapabilme kapasiteleri, hayattan aldıkları doyum, hisleri gösterebilmeleri, benliğe dair algıları, anlaşmazlıkları çözümleyebilme yetileri, sosyal arkadaş ilişkileri ve ebeveyn tutumları da araştırılmıştır (Cihan ve Özer, 2012; Şener ve Terzioğlu, 2008; Cihan ve İlhan, 2008; Tutarel ve Çabukça, 2002; Göztepe ve Tutarel, 2012; Akar ve diğerleri, 2005; Yılmaz, 2001; Soylu ve Kağnıcı, 2015; Çelik ve Tümkaya, 2012).

Mutluluk ve doyumluluk içeren evliliklere bakıldığında evlilikte uyum göze çarpmaktadır. Bu tür evliliklerin kökeninde, eşleri birlikte tutmayı sağlayan niteliklerden en önemli olanlarından birisinin evlilikte uyum olduğunun görüldüğü ifade edilmektedir (Erbek ve diğerleri, 2005).

Uyuma sahip evliliklerde çiftler karşılıklı olarak sorumluluk hissini üstlenmekte, karşılıklı sosyallik içeren yönde destek olmakta, beraber kendi istekleri ile vakit paylaşmakta, aralarında bulunan iletişim açık olmakta ve krize dair hallerde karşılıklı sıkıca bağlanmaktadır (Çelik ve Tümkaya, 2012).

2.2.5. Evlilik uyumunu etkileyen etmenler

Eş seçimine karar vermenin etkisi: Eşlerin birbirlerini seçmeleri kişinin yaşamındaki en kayda değer kararlardandır. Bu karardan sonra birey, gelecekteki hayatını hangi bireyle devam ettireceğine, hangi bireyle beraber yola devam edeceğine, gelişim ve değişkenlik göstereceğine, ne gibi bir hayat süreceğine ve bunların üzerine hangi bireyden evlada sahip olup onunla beraber de çocuk yetiştirme kararını meydana getirmiş olacaktır (Yavuzer, 2015).

Çiftlerin karşılıklı olarak benzer özelliklere sahip olması evliliğin uyumu bakımından öneme sahiptir. Benzerlikle ilişkili özellikler, çiftlerin karşılıklı olarak etkilenmelerini sağlamaktadır. Araştırmaların çoğu; çiftlere dair sağlıkları, soy geçmişleri, yaşları ve eğitim seviyeleri gibi değişkenlere göre benzerliğe sahip olanların doyum ve mutlu olma düzeylerinin, benzerlik göstermeyen çiftlere oranla daha yüksek şekilde bulunduğunu göstermektedir (Günay, 2000). Bütün benzer nitelikler bakımından çiftlere ait benzerliklerle ilişkili olarak, evlilik içerisinde bir avantaja dönüşeceğini belirtmek mümkündür (Yavuzer, 2015).

Ekonomik durumların etkisi: Aile içerisinde, ekonomiyle ilgili hedef ve yükümlülükler meydana getirilip karar verilirken, çiftlerde karşılıklı şekilde bazı zamanlar problemler gün yüzüne çıkabilir. Bu konuya dair problemler de çiftler arasındaki uyumluluğu ve memnun olma düzeyini azaltacak faktörler içerisinde göze çarpan bir konuma sahiptir. Aile hayatındaki başlıca gereksinimleri giderecek uygun gelir düzeyinin yokluğunda, yapılan harcamalarla ilgili hangi bireyin kontrol yapacağına ilişkin temalarda türlü problemler meydana gelmektedir. Evlilik uyumuna dair öneme sahip bir diğer durum da, gelirlerin ölçüsüyle çiftlerin parayı idare etme gibi durumlarda ortak bakış açısına ve karşılıklı bir anlayışa ulaşmalarıdır. Böylelikle, aile içindeki gelirlerin düzenlenmesi, korunması ve tasarruf edilmesine dair sorunların da meydana gelmesi önlenir ve eşler arasındaki çatışmaların seviyesi de düşer (Terzioğlu ve Şener, 2002).

İletişim ve dayanışmanın etkisi: Etkileşimlerin ve iletişimlerin meydana getirdiği bir yapı şeklinde görülen olgu, evlilik ilişkisi şeklinde bilinmektedir. Sağlıksız olmayan aile ilişkilerinin meydana getirilmesi için yanlış olmayan bir iletişimi benimsemek bir hayli öneme sahiptir. Aile içerisindeki iletişim, verilen sinyallerin paylaşımıyla birlikte ilerleyen süreçte gelişim gösteren ve öteki kişilerle ilişkilerde beraberliği

getiren, organize olmuş ve yapay olmayan bir etkileşim mekanizması haline gelmektedir (Terzioğlu ve Şener, 2002).

Evlilikteki iletişimin sağlıklı olması evlilik başarısına dair birçok etmenle ilişkililikten, problemlerin çözülmesinde birçoğundan daha büyük bir öneme sahiptir. Örnek olarak; ekonomik durumlara dair problemlerde problemin kökeni çoğunlukla para miktarının yetmemesi yerine, bu problemin çözülmesi için çiftlerin durumla hangi türden baş edebildikleri ve durumu ne yönde paylaştıkları ile ilgili olmaktadır. Yapılan pek çok araştırmada, kişilerin iletişimde istekliliğe ve başarıya sahip olduğu evliliklerde yüksek düzeyde mutluluk yaşadıklarını, iletişimdeki eksiklik ise mutlu olmayan evliliklerin ortak özelliği şeklinde gösterilmiştir (Burleson ve Denton, 1997).

Çiftler arasında bulunan dayanışmayla ilgili olarak; evliliğin uyumunu sağlamakta büyük bir öneme sahiptir. Evlilik içerisinde dayanışma kurulmasını kısıtlayan pek çok faktör bulunmaktadır. Bunlardan biri, sosyal faaliyetlerden kopmanın yaşanmasıdır. Bu şekildeki yaşam, monoton bir hayatı ve buna bağlı olarak can sıkılmasını meydana getirir. Evdeki dayanışma, aile içerisine çocuğun dahil olmasıyla birlikte bir başka etmen doğurarak etkilemektedir. Genellikle, isteyerek çocuk sahibi olunup, çocuk olmayan bir hayat anlamlı görülmesi de doğum ile beraber çiftlerin birbirleriyle geçirdikleri vakit azalarak, çocuk bakmaya dair vakitlerin hemen hemen tamamını ev içerisinde geçirmek gibi bir zorunluluğu meydana getirmektedir. Çiftlerin sosyalleşme ile ilgili faaliyetleri azalınca, evin içindeki hayat sıkıcı bir hale gelmekte ve böylece eşler arası dayanışmanın kurularak korunmasını tehlikeli bir duruma sokmaktadır. Evlilik uyumunun pozitif olmasını ve dengede tutulmasını gerçekleştirebilmek için, ilişkinin tutarlılığını korumak, yeniden planlar yapmak, romantik anlar oluşturmak, duygusal dayanışma sağlamlaştırması yapmak ve görevlerle ilişkili destek olma teklifinde bulunmak gerekli olmaktadır (Bilen, 1994).

Cinsel yaşamın etkisi: Kadın-erkek ilişkisine dair özel ve samimi olan cinselliğin varlığı, evliliği öteki ilişkilerden ayırt eden ve evlilik yaşantısını manalı duruma dönüştüren ilişkidir. İnsanların tümü için bütün durumlarda ve zamanlarda eş değer anlama gelmeyen cinsel ilişkiler, evlilik yaşantısının ayrılmaz bir yapısı olarak bilinmektedir. Pek çok birey cinsel ilişkiyi fiziki bir doyuma sahip olmak olarak görmekte ve ilişkinin psikolojik tarafı büyük ölçüde göz ardı edilmektedir. Aşka,

cinsel ilişkinin içerisinde bireylerin bütünleşmesini ve cinsellikten tamamen doyum almasını sağlamaya yardımcı olduğundan dolayı ihtiyaç duyulmaktadır. Psikolojik olarak doyum alınmayan birleşmede, erkeğin zorluk yaratan bir role girmesi ve kadının da nesne gibi görüldüğü şeklinde bir izlenim oluşturmasından kaynaklı tamamen bir doyum sağlanamaz. Böylece, fiziki ve psikolojik olarak doyum; cinsel hayatın ayrılamayan iki parçası şeklindedir ve bu iki parça beraber sürdürüldüğünde de evlilik anlamlı hale gelerek kadının ve erkeğin bütünleşmesini oluşturmaktadır. Evlilikteki yaşantılar çift taraflı ve birbirine bağlı olarak değişen ilişkilerin içerisinde meydana gelmekte ve gelişmektedir. Evlilik hayatının bir bölgesindeki aksaklık, öteki bölgeleri bir parça veya fazla bir şekilde etkilemektedir. Doğal olarak; bu durumdan cinsellik büyük bir şekilde etkiye uğramaktadır. Cinselliğe dair doyum alamayan bireylerde bu durum, gerginlik ve negatiflik yaratır. Böylece, ufak sorunlar büyüyerek tartışmalara sebep olur ve giderek artan gerginlik dolayısıyla ilişkilerin tamamen bozulmasına yol açabilir (Bilen, 1994).

Evlilikte doyum, kontrol merkezi, benlik saygısı, evliliğin uzunluğu, cinsel ilişkinin sıklık düzeyi ve orgazmın miktarı değişkenleri ile cinsellikte doyumun anlamlı düzeyde bir ilişkisi olduğu ortaya çıkmıştır (Başat, 2004). Evlilik yaşantısındaki kadın-erkeklerin cinsellikte doyumunun seviyesini inceleyen bir araştırmaya dair; kişilerin cinsellikteki doyumlarının seviyeleri başka kişisel özelliklere, aileyle ilişkili özelliklere ve cinsellikle ilgili ilişkili tavır ve değerlendirme getirecek yargılara göre farklılık meydana getirmiştir. Yine bu araştırmanın neticesinde, cinsel beraberlikten sonra genellikle evli kadınlara nazaran evli erkeklerin daha yüksek düzeyde cinsellikte doyum yaşadıkları belirtilmiştir (Arslan, 1996).

Empatik anlayış ve duygusal zekanın etkisi: Çiftlerin uyuma sahip bir evliliklerinin olması için duygu paylaşımları yapmaları, empatik olarak anlayış göstermeleri, kişisel değişiklikleri onaylamaları, ilgili olma ve sevgisini gösterebilme gibi durumları karşılıklı olarak iletmeleri gereklidir. Empatik anlayıştan yoksun olma, evlilik yaşantısında problem yaratacak alanların en başında gelmektedir (Özgüven, 2000).

Epstein ve Mehrabain (1972) tarafından empatinin tanımı, bireyin karşısındaki kişiye dair duygusal yaşantısına karşılık gösterebilme yetisi şeklinde ifade edilmiştir. Yaşanan durumları eşinin görüş açısı ile görebilmek, çiftlerin evliliklerinin

doyumuna etki eden türlü hareketlerin ve evlilik uyumuna ilişkin saptayıcı etmenlerindedir (Davis ve Oathout, 1987; Long ve Andrews, 1990).

Duygusal zekaya ait boyutlardan birisi; çiftlerin karşılıklı duyguları anlaması ve yönetmesinde özellikle kadınların duygusal zekası ile evlilik doyumunu ile arasındaki pozitif yönlü anlamlı ilişkiyi bulan (Üncü, 2007), ek olarak evlenmek isteyen bireylerin de duygusal zekaya ilişkin birbiriyle benzerlik gösteren bireyleri tercih ettiklerini saptamış olan (Cingisiz ve Murat, 2010) tarafından yapılan çalışmaların varlığı da söz konusu olmaktadır. Tutarel ve Çabukça (2002), kültürümüzle ilişkili olarak evli bireylerin empatik yeteneklerini evliliğin uyumunu arttırıcı nitelikte bir değişken şeklinde vurgulamışlardır. Son olarak; Fışiloğlu (2001), akraba evliliğine sahip eşlerin evlilik uyumlarına dair düşük olduğu şeklinde saptamada bulunmuştur.

2.2.6. Çiftlerde bağlanma stilleri ve evlilik uyumu ilişkisi

Yalnız bir kişiye ilişkin olan yakınlık gereksinimi, dikkate değer biçimde önemlidir. Beyindeki bağlanma figürleri (anne-baba, çocuk ve çiftler) ile ilişki oluşturma ve bu ilişkileri ayarlamaya dair ayrı bir biyolojik sistem vardır. Bu sisteme bağlanma mekanizması ismi verilmiştir. Kişilerin sevdiklerinin yanında olduğunda güvenli hissetmesini ve korunma ihtiyacını gideren duygu ve davranışlardan oluştuğu bilinmektedir (Levine ve Heller, 2018).

Yapılan araştırmalarda, aile içerisindeki bağlanma stillerinin çiftler arasında bulunan uyum ve bununla birlikte ailenin mutlu olmasını önemli düzeyde etkiye uğrattığını kanıtlayan güçlü etkiler ortaya çıkmıştır (Rodgers ve Bachman, 1998; Lu ve Lin, 1998).

Erken çocukluk döneminde gelişim gösteren bağlanma mekanizmasından etkilenen, yetişkinliğe dair romantik ilişkinin kurulmasını sağlayan pek çok davranışın, bağlanmanın kuramına ilişkin olduğu ileri sürülmektedir (Fraley ve Shaver, 2000). Kişiler, erken çocukluk döneminde bağlanma sağladıkları bakım verenlerine ilişkin olarak; gelişim gösterdiği ilişkinin etkisinde yetişkin dönemine dair de bağlanma stilleri oluştururlar. Oluşan ve sürdürülen bu bağlanma tarzları, kişilerin yetişkinliğe dair aile, akran ve romantik ilişkiler gibi ilişkilerine de etki eden bir durum haline gelmiştir (Hazan ve Shaver, 1987). Ancak; çocukluktaki bağlanma nesnesi genellikle anne veya baba iken, yetişkinlik döneminin bağlanma nesnesi arkadaş veya çifttir. (Solmuş, 2008).

Literatürde yetişkinlerin bağlanma stillerinin, romantik ilişkileri etkileyen davranış ve durumları araştırmacılar tarafından ele alındığı görülmektedir. İlk olarak; saplantılı bağlanmaya sahip yetişkinlerin, başkalarının onay ve kabul görmesini sağlamaya çalışırken ilişki ile de oldukça yoğun ilgilendiği görülmüştür. Ötekiler ile yakın bir ilişki oluşturmayı arzulayan saplantılı bağlanmaya sahip kişiler, yapışkan bir ilişki meydana getirme arzularından dolayı ötekileri uzaklaştırmaya sebep olabilirler (Solmuş, 2008). En göze çarpan özelliklerinden birisi de kendilerine olan güvenin az olmasından ötürü bu bireyler, reddedilmek ve terk edilmekten oldukça fazla korku duyarlar (Kart, 2014).

Korkulu bağlanma biçimine sahip yetişkinlerde, kendilerine dair sevgi gösterilmeye layık olmadıkları ve başkalarının da reddeden tutumunun olduğunu düşündüren etkide bir inanişsa sahip olduklarından dolayı; yakın ilişki kurmaktan kaçınarak, ilişki içinde olduklarında ise yoğun olarak probleme maruz kaldıklarından söz edilmektedir (Çalışır, 2009).

Kayıtsız bağlanmaya sahip yetişkinlerde ise, var olan ilişkilerinde hayal kırıklığına uğramamak veya reddedilmekten kaçınmak için yakın ilişki kurmamaya dair özgürce ve güçlü duruşa sahip bir çabaya girmeye çalışan kendilik algılarını devam ettirmeye yönelik bir uğraş olmaktadır (Çalışır, 2009). Buna ek olarak; bu bireyler için bağımsızlıkları fazlasıyla önemlidir. Yaşamlarında belirli birine bağlı olmamak için bu tür işlere ve durumlara yönelik davranırlar (Bartholomew, 1990).

Gereksinimleri, düşünceleri ve hisleri paylaşmak veya bir başka şekilde ifade edilirse, etkin bir iletişim kurarak onu sürdürebilmek; güvenli bağlanmaya sahip bir kişinin özelliğidir. Güvenli bağlanan kişiler, eşlerini eksikleri veya hatalarıyla kabul ederek, eşlerinin eşi olmayan ve ayrıcalıklı bir kişi olduğuna inanırlar. Yapılan çalışmalara göre, öteki bağlanma stillerine sahip bireylere oranla güvenli bağlanmaya sahip bireyler ilişkilerde daha yüksek bir tatmin yaşamaktadır (Levine ve Heller, 2018). Ayrıca; araştırmacılara göre, güvenli bağlanmaya sahip çiftlerin diğer bağlanma stillerine sahip çiftlere göre daha az boşanma yaşadıkları ileri sürülmüştür (Hazan ve Shaver, 1987; Kirkpatrick ve Hazan, 1994).

Güvenli bağlanmaya sahip yetişkin bireyler; kaybetme şartlarına (ayrılma, ölüm vb.) fazlasıyla üzölmüş olsalar da bu durumun çözümü olduğuna inanır, yardıma başvurarak uyum gösterecek bir şekilde baş etme stratejilerini meydana

getirebilecekleri içsel yapıya sahiptirler ve duydukları bu acı ile başa edebilecekleri söylenmektedir. Aksine; kaygılı bağlanmaya sahip yetişkin bireylere göre, kaybetme koşulları önceden yaşadıkları gerilimli yapıyı daha çok tetikleyen bir roledir. Kaçınan bağlanmaya sahip bireyler, çaresizlik duygusuna kapılacak ve olumlu olmayan duyguları bastırabilecek başarıya erişemeyerek, bu duyguları dışarıya çıkaracaklardır (Mikulincer ve diğerleri, 1993).

Evliliklerde çiftlerden güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerin hareketlerinin eşlerinin stresli halini ve kendisine ait karamsar duygu durumunu arttırdığı düşünülmüş ve bu bireylerin problemleri çözümlemede zorluk çekme, çift taraflı destek sağlayamama, meydana gelen çatışmalara çözüm bulamama gibi olumlu olmayan tutumları da sürdürmelerinde bağlanma stillerindeki farklılıklardan kaynaklandığı, evlilik uyumları ile bağlanma stillerinin araştırıldığı çalışmalarda belirtilmektedir (Erdoğan, 2007).

Özet olarak; bağlanma kuramına göre kişinin annesi veya bakımını üstlenen kişi ile kurmuş olduğu bağlanma şekli, yetişkinlikte de çift ilişkisine yansiyarak, kurduğu ilişkileri olumlu veya olumsuz şekilde etkileyen düzeyde olmaktadır (Hazan ve Shaver, 1987). Buna bağlı olarak; kişilerin bağlanma stilleri, evliliklerindeki ilişkilerini de olumlu veya olumsuz şekilde etkileyici olmaktadır (Davila ve diğerleri, 1999).

Çiftlerin her ikisinin de güvenli bağlanma stiline sahip olduğu ilişkilerdeki evlilik uyumu, birisinin güvensiz ya da her ikisinin de güvensiz bağlanma stiline sahip olduğu çiftlerin evlilik uyumuna göre fazlasıyla iyi olduğu şeklinde vurgulanmıştır (Hazan ve Shaver, 2000).

2.3. Benlik Kavramı ve Önemi

Benlik kavramı, genelde bireyin kendisine dair ne olduğuna yönelik yapacağı söylemlerin toplamı anlamına gelmektedir (James, 1963). Rogers (1961), kişinin kendini algılayış şekli, öteki kişilerle ilişkilerine dair algılamaları ve tüm bu algılamalara vermiş olduğu değerlerin tümünü benlik olarak tanımlamaktadır.

Cüceloğlu (1994) tarafından, benlik kişiliğin bir bölümü şeklinde görülerek, ötekilerin bireye yansıttığı niteliklerle bireyin kendine yönelik yapmış olduğu gözlemlerin sonucunda şekillenmiş, kişiyi diğer kişilerden ayıran özelliklerin tümü

şeklinde tanımlanmıştır. Buna ek olarak; Tesser ve Campell (1980) tarafından ise benlik, etraftan elde edilen bilgilerin kişiyi ötekilerden farklı kılan karakter, amaç, beceri, değerler ve seçeneklerin bütünü şeklinde tanımlanmıştır.

Genel olarak kişinin kendine yönelik bakış açısı ve zihinsel olarak şekillendirmiş olduğu 'ben' betimlemesi benlik kavramı olarak tanımlanmaktadır. Kişinin kendisine dair algıları, geçmişteki deneyimleri, toplumsal olarak üstlenmiş olduğu roller ve becerilerinin zihinde kıyaslaması yapılarak ben simgesinin meydana gelmesi ve kişinin bu simgeye odaklanmış hali şeklinde de açıklanmaktadır. Çoğunlukla, kişinin yaşamındaki çevreye uyumlu olup olamaması ve önemli hayati davranışlara dair bir durumu belirtmektedir (Eisenberg ve Delenay, 1998).

Yavuzer (1994), farklı bir şekilde benlik kavramı ile ilişkili kişinin kendini algılayış şekli içinde kendine dair sabit olmayan ve karmaşıklık içeren inançlardan meydana gelen doğruların tamamı olarak açıklamıştır. Çocuk için, kendine yönelik zihninde şekillendirmiş olduğu resmin tabiri olan benlik ve bu çocuğun toplumsal yaşamında iç veya dışa dönüklük, kendine olan güvenin seviyesini şekillendiren bir algının görünümüdür. Başka bir dille, çocuğa ait toplumsal çevre onun benlik algısını meydana getirecek ve bu da karakterinin kıymetli bir kısmı olarak erişkinliğe gidecek yoldayken oluşacak biçimi belirleyici olacaktır. Dış çevredeki yansımaların bütünü ya da ötekilerin kişiyi değerlendirme biçiminden edinmiş olduğu algıların tamamı, bireyin benliğe dair yapıyı yani değerler sistemini meydana getirmektedir.

Benlik kavramının kişinin hayatını mutluluk içerisinde sürdürmesi yönünden önemi büyüktür. Benlik; içerisinde kendisini gözlemleyen, yargılayabilen, değerlendirebilen ve davranışları bir düzene sokarak kişiyi yönetebilen bir güce eş değerdir. Dolayısıyla, kişi hayatında kendi için geliştirmiş olduğu benlik algısına yönelik yaşarken, bu düşünce ile gerçek deneyimleri arasında sağlam bir tutarlılık kurmasıyla birlikte mutluluk ve huzurluluk duygusunu hissedebilir, buna ek olarak da kendisine dair saygı ve güven duyguları da gelişmektedir (Barış, 2002).

Benlik kavramının temelinde akademik, sosyal ve fiziksel benlik algıları şeklinde üç alt kısım bulunmaktadır. Bu yapıda; akademi ile ilgili olan benlik algısı, matematiksel ve dile dair bölümlere; sosyallikle ilgili olan benlik algısı, akran, dost ve ailesel ilişkilere; fizikselle ilgili benlik algısı da fiziki beceri ve dış görünüş gibi bölümlere ayrılmaktadır (Swan ve diğerleri, 2007; Bacanlı, 1999).

En geniş anlamda benlik kavramı; bireyin kendini diğer kimselerden ayrı tutarak, eşi olmayan bir bütün olarak duyumsaması ve bu durumun da bilincine varmış olması demektir (Budak, 2003).

2.3.1 Benlik kavramının gelişimini etkileyen faktörler

Çocukluğun orta dönemlerinde benlik kavramı yapı olarak değişime uğramaktadır. Bu süre boyunca benlik değerine yönelik yargı oluşturma becerisinin meydana geldiği gözlemlenmiştir (Yılmaz, 2001).

Bireylerin geliştirmiş olduğu benlik, kuşaktan kuşağa aktarım ve çevresinin kendisine etki etmesiyle meydana gelmektedir. Birey çevresi ile etkileşime girdiği zaman türlü hareketler sergileyerek deneyimlediklerinden, duyduklarından ve hissettiklerinden bir benlik meydana gelmektedir. Dolayısıyla çocuklar da çevre ile etkileşime geçmesinin neticesinde, kendi ile ilgili pozitif ve negatif fikirler geliştirmektedir. Bu fikirler, çevresinde etkileşime geçtiği insanların onu değerlendirmesine göre şekillenmektedir. Öncelikli olarak çocuğun hayatında annesi, babası ve kardeşleri olduğundan onları gözlemleyerek oynadığı oyunların içinde ailesinin hareketlerini taklitler, kendi için önemi büyük bu kişilere dair davranışları içselleştirerek kendi benliği ile özdeşleştirme yapmaktadır. Yaşanan bu süreçler de çocuk için büyüme süreci boyunca etraftan öğrendiği ve kendisine dair içselleştirdiği bütün tavır, tutumlar, hareketler ve değerler ilkesinin temelini oluşturmaktadır. Özdeşleşmenin gelişim göstermesi için çocuğun ebeveynler ile ilişkisi olumlu olmalıdır ki, benliği de olumlu bir şekilde gelişsinsin. Aksine, anksiyete oluşturan ceza verici ve uzaklaşmış bir ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumsuz bir benlik kavramına sebep olduğu bilinmektedir (Baran, 1989/1999).

Çocuğun ailesi ile arasında bulunan ilişki düzeyinin niteliği önemli bir seviyede çocuğun sahip olduğu kapasitenin gelişmesini etkilemektedir. Ebeveynler çocuğa dair kendisine güvenme hissini, motivasyon seviyesini, akademik başarı hissini ve performans becerisini etkilemektedir. Çocukta pozitif bir benlik kavramı gelişimine destek vermek için, çocuğun ebeveynlerinin veya bakım veren öteki bireylerin ona yönelik cana yakın, şefkatli ve hoşgörülü bir tutum sergilemelidirler. Bazen çocuklar tarafından kabul görmeyen hareketler sergilenmiş de olsa, onların bu sevgi dolu tutuma ihtiyaçları olmaktadır (Balat, 2003).

Benliğin gelişmesine dair ergenlik sürecinin önemi büyük olmakla beraber temelinde bu kavram aile içerisinde gelişmeye başlar. Çocuk kendini ifade ederken, becerilerini fark etmeye çalışırken destek olan ve onun kendi gelişimini sağlaması için olanak sunan ebeveynler, çocuktaki benlik kavramının gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Daimi olarak eleştiri alan, bağırma ve şiddet davranışı ile karşılaşan, engellenen bir çocukta da benlik gelişiminin olumlu bir yönde olması mümkün olmamaktadır (Açıkgöz, 2007).

Son olarak; benlik bir defada gelişim göstermez. Benlik; ergenlik döneminde ve erişkinlikte daha fazla öneme sahip olmakla birlikte hayat boyunca dinamik ve ilerleyen bir süreçte gelişim göstermeye devam etmektedir (Gander ve Gandiner, 1995).

2.3.2. Benlik saygısı ve kuramsal görüşler

Benlik kavramıyla ilgili tanımlama yapılırken, kişinin kendisini algılamaya ve değerlendirmeye yönelik fikirleri şeklinde, benlik saygısıyla ilgili ise benliği beğenme düzeyi şeklinde ve benlik saygısı kavramının da benliğin duygusallık içeren tarafı olarak ifade edilmiştir (Kulaksızoğlu, 1999).

Bireyin kendini değerlendirmesinin neticesinde varmış olduğu benlik kavramının onay almasından meydana gelen beğenme halidir. Benlik saygısının temelinde, bireyin kendisini var olanın üzerinde veya aşağısında görmeden kendi benliğinden memnuniyet duyması yatmaktadır (Yavuzer, 2003).

Benlik saygısına yönelik en kapsamlı açıklama, kişinin kendisi ile gurur duyan, kendine değer veren, gayret gösteren, etkili ve başarıya sahip olarak duyumsamasıdır. Kişinin kendi değerlendirme ve yargılamaları ile meydana gelen neticeyi kabul etmesi ve beğenmesi hali olarak ifade edilmektedir (Kohut, 1971).

Benlik saygısının bireyin kendisine dair güven ve kendisine yönelik tatmin hislerini ifade ettiği ileri sürülmektedir. Benlik saygısı yönünden sağlık durumu iyi olan bir kişi, kendisini kıymetli görür ve hayattaki problemler ile mücadele edebileceğine dair güvene sahip olmaktadır. Kendine ve becerilerine yönelik olumsuz olmayan bir yandan da gerçek bir bakış açısı vardır. Durumlar iyi gitmediğinde ise, kendini yaptığı yanlışlarla kabul edebilir ve değersiz hissetmez (Branden, 1969).

Coopersmith'e (1967) göre; kimliğin değerlendirilmesi, savunma mekanizmaları ve bunların farklı görünüş şekillerini içinde bulunduran bir terim benlik saygısını tanımlamaktadır. Başka bir ifade ile, bireyin tutum ve hareketlerini saptayan kendisine yönelik değerlendirmeleri olarak açıklanmaktadır. Çocuklara ait benlik saygısı gelişimlerinde rol oynayan aile ve ebeveynler; tutarlı, net ve tanımı belli olan sınır koyabilen ve çocuklarını kabul eden ailelerdir.

Chrzanowski (1980), bireyin beceri ve kuvvetinin pozitif değerlendirmesinden kaynaklı kendi ile ilişkili olarak olumlu bir imge meydana getirdiği görüşüne hakimdir. Buna ek olarak; benlik saygısı kavramının birtakım taraflarının zekayla, görünümle ve vücut yapısıyla ilişkili bireyin yapay olmayan niteliklerinin üzerinden geliştiğini belirtmektedir.

Maslow'un (1970) piramit sistemine göre; bir alttaki basamağın gereksiniminin giderilmesinin ardından bir üstteki basamağın gereksiniminin giderilmesinin önemli olduğu ve bu bilincin de bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir. Sevgiye ve ait olmaya gereksinim, benlik saygısı için etkili olmaktadır ve bunun yanında kendini gerçekleştirme hedefinin kökünde de benlik saygısının yüksek düzeye sahip şekli yatmaktadır.

Adler'e (1927) göre; kişinin benlik saygısına yönelik azaltıcı yetersizlik ve zayıflatan taraflar üstünde durulmuştur. Bir başka ifade ile onun için benlik saygısı kavramı, aşağılayıcı hissettirenden üstün olma hissine geçmeyi simgeler. Benlik saygısı gelişirken; bir kişide vücutta bir organın eksik olması, türlü rahatsızlıklara sahip olmak, ailenin içerisinde yaşanan durumlar ve doğumunun sırası, toplumsal ilişkilerinde reddedilmek şeklindeki olgular etki edici olur ve benlik saygısının olumlu veya olumsuz değişikliğe uğramasına sebep olur.

Psikanalitik kuramda, benlik saygısı kavramının gelişimi, süperegonun gelişimi ile ilişkisi olarak ifade edilir. Süperego gelişim gösterdikçe, benlik saygısı yapısının da düzenlenmesinde rol oynar. Benlik saygısındaki düşüş, süperego tarafından verilen içsel bir cezaya yönelik kendisini göstermektedir. Süperego etkin hale geldikçe benlik saygısı kavramını da, bireylerin haklılıklarının dışında ötekilerinin kendisi hakkındaki düşüncelerinin önemsenmesini de etkileyecek roldedir (Geçtan, 1988).

Rosenberg'e (1979) göre; benlik saygısı, kişinin kendisine dair olumsuz veya olumlu tutumları şeklinde tanımlanmaktadır. Ona göre, kişi kendine dair olumlu bir tutumda

değerlendirme gerçekleştiriyorsa benlik saygısının yüksektir, tam zıttı olumsuz yönelik tutumda bir değerlendirme gerçekleştiriyorsa benlik saygısı düşüktür. Benlik saygısı yüksek olduğunda, birey kendine saygı duyar ve kendisini sosyal hayatta kıymetli bir karakter şeklinde hisseder. Benlik saygısı düşük olduğunda, kişi kendisine dair genellikle olumlu olmayan şekilde değerlendirme yapar ve bu hem kalıcı hem de sürekli halde devam etmektedir.

2.3.3. Benlik saygısının düzeyi

Benlik saygısının düzeyini yani düşüklüğünün ve yüksekliğinin temelini ilk defa tartışan psikologlar W. James, G. H. Mead ve C. Cooley olarak bilinmektedir. İdeal benlik ile gerçek benlik kavramı arasında bulunan farkın seviyesi, bireyin benlik saygısının yüksek veya düşük; hangi şekilde varlık kazandığını göstermektedir. Bireye ait gerçek benlik ile ideal benlik arasında bulunan ayırım onun benlik saygısında düşmeye yol açar ve insanın kendini yeterli, değerli ve başarıya sahip olmayan şeklinde görmesine neden olur (Çankaya, 2007).

Kişi ideal benliğini gerçekleştirdiği orana göre yüksek ya da düşük benlik saygısını kazanır. Benlik saygı düzeyi yüksek birey kendisine güvenen, başarmak için istekli, iyi açıdan bakabilen, güçlüklerle başa çıkabilen, yaratıcılığa sahip, pasif olmayan, iletişimi kuvvetli ve yeni şeylere açık bir yapıdadır. Benlik saygı düzeyi düşük birey ise başkalarına güvenmeyi gerçekleştiremeyen, umudu olmayan, uyumlu olmakta zorluk yaşayan ve bunlara ek olarak da daimi şekilde utanç ve suçlu olma hissi ile hayatını sürdüren bireydir (Cevher ve Buluş, 2007).

Benlik saygı düzeyi düşük olan ergenler yüksekte olan ergenlerin tersi olarak kendilerine yönelik yapabileceklerinin çok daha alt seviyesinde amaçlar koymakta ve çoğunlukla faaliyetlere katılım göstermekte çekingenlik yaşarlar. Genel olarak onay almak için ötekilerle benzerlik göstermeye çabalarlar (Yavuzer, 2003). Sosyal ortama uyum sağlamak için aktif olmayan ve topluluğa göre davranmak gibi meyilleri olduğu ifade edilebilir. Bu kişiler negatif karakter nitelikleri taşıırken benlik saygı düzeyi yüksek olan kişiler pozitif karakter niteliklerine sahiplerdir (Hogg ve Vaughan, 2007).

2.3.4. Ergenlerde benlik saygısının gelişimi

Benlik saygısı; kişiden kişiye ve kişinin geçirdiği dönemlere göre değişikliğe uğramaktadır. Buna göre; kişi ailesinin kendisini yetiştirmesinden, almış olduğu eğitim türünden ve kişiliğinden etkilenmesiyle birlikte dış çevreden de direkt etkiye uğramaktadır. Kişinin benlik saygısının düzeyini etkileyen etmenler; kişinin sosyoekonomik düzeyi, cinsiyeti, yaşı, ailesi, beden imgesi, başarısı, sosyal ilişkileri ve becerileridir (Tuna ve Kayaoğlu, 2013).

Ergenlikteki kişilerde bütün maddiyat içerikli konular benlik saygısı düzeyinde direkt olarak etkili hale gelmektedir. Sosyoekonomik düzeyin artmasıyla benlik saygısında artış olurken, sosyoekonomik düzeyin azalmasıyla kişi kendisini yetersiz hissettiğinden benlik saygısında da azalma görülmektedir (Sayan ve diğerleri, 2001; Erşan ve diğerleri, 2009). Buna ek olarak; ergen birey geçimini kendisi sağlıyorsa, bu durum özgüveni ile beraber benlik saygısında da artışı sağlamaktadır (Baybek ve Yavuz, 2005).

Birey henüz hayata gözlerini açmadan cinsiyetine yönelik en basit haliyle oyuncak ve kıyafet seçimi vb. gibi yönlendirme ve tercihlerle karşılaşmaktadır. Bütün bu cinsiyete yönelik yetiştirme değişikliklerinin beraberinde fizyolojik ve organik değişiklikler de kişinin gelişim sürecinde etki edici bir role sahip olmaktadır. Bu farklı durumlar ise tümüyle bakıldığında, kişinin benlik saygısının düzeyine aksetmektedir (Kırel ve diğerleri, 2013).

Benlik saygısı yaşa göre incelenmiş ve ergen bireylerde yaşın artmasıyla birlikte benlik saygısı ile doğru bir orantı görülmüştür. Buna göre; kişinin yaşı arttıkça benlik saygısında da yükselme olmaktadır (Baybek ve Yavuz, 2005).

Her dönemde benlik saygısına etki ettiği bilinen beden imgesi, özel olarak ergenlikte ortaya çıkan duygusal farklılıklar ve aniden yaşanan fiziki farklılıklar ele alındığında hassas bir dönem şeklinde değerlendirilmektedir. Ergenlikte çoğunlukla kişinin kendine dair eleştirileri ve görünümünü yargılama durumu olduğundan benlik saygısına etkisi yadsınamaz bir gerçektir (Oktan ve Şahin, 2010; Gün, 2006).

Yapılmış olan çalışmalar sonucunda; yüksek seviyede benlik saygısı olan bir bireyin akademik başarısının da yüksek olduğu ancak; düşük seviyede benlik saygısı olan bir bireyin akademik başarısının düşük olduğu görülmektedir. Buna ek olarak; yine de

ikisi arasındaki ilişki orta düzeyde olduğundan direkt olarak etkilediği sonucunu doğurmamaktadır (Öztürk ve Sevil, 2005).

Ergen bireyin kendi cinsi ve diğerleri ile kurmuş olduğu ilişkiler benlik saygısını etkilemektedir. Kişinin arkadaş çevresinin varlığı ya da bir grup içerisinde yer alması onun benlik saygısı seviyesinin artışı sağlanmaktadır. Romantik ilişkiye sahip ergen bireyin sosyallik olarak olumlu bir benlik geliştirdiği ancak; romantik bir ilişkiye sahip olmayan ergen bireyin benlik saygısının da ailesinden kaynaklı pozitif yönde etkiye uğradığı görülmektedir. Buna ek olarak; ergen bireyin ailesinin ergenin arkadaşları ile olan ilişkisi de benlik saygısını etkilemektedir. Aile, ergen bireyin arkadaşlarını seçmesine saygı gösteren ve arkadaş ilişkilerini engellemeyen bir tutumda davranış gösteriyorsa bu durum, ergen bireyin benlik saygısında da gelişmeye sebep olmaktadır (Çevik ve Atıcı, 2009).

2.3.5. Ergenlerde benlik saygısının gelişimine ailenin etkisi

Ergenlik döneminde benlik saygısı kavramının meydana gelmesinde önce ailenin sonrasında ise arkadaşlar ve bulunduğu çevrenin etkisi olmaktadır. Ergen için hayatında öneme sahip kişilerle etkileşimi, benlik saygısının düzeyinde etkileyici bir roledir. Bu bireyler ise ebeveynleri, öğretmen ve arkadaşları olmaktadır (Harter, 1993).

Ergenlikteki bireylere göre arkadaş ilişkisi gittikçe önemli olmaya başlasa da ebeveyn ile meydana gelen ilişki biçimleri de önemli halini kaybetmemektedir. Ebeveynlerin ergen bireylere yönelik tutumları ve hareketleri onların benlik saygısını şekillendirmektedir (Steinberg, 2007). Anne ve babaların çocuklara vermiş oldukları eğitimlerin içinde onlara sevgi duyduklarını ve onları onayladıklarını belirtmeleri, ergen kişinin de kendisini kabul gören ve duygusal açıdan sağlık durumu iyi olan bir kişi olarak yetişmesini sağlamaktadır (Kasatura, 2002).

Ergenliğin ortaya çıkmasıyla beraber kişi yeni bir kimliğin meydana gelmesi, yaşamını kendisinin yönetebilmesi vb. gibi arzular ile ebeveynleriyle ortak düşünceleri benimsemeyebilir. Şayet ebeveynler bu değişimleri kabul edemez ve ergenin üstünde olması gerekenden fazla bir baskılama davranışı geliştirirlerse, bu durum ergen bireyin benlik saygısında düşmeye sebep olmaktadır. Ergenlik dönemindeki ebeveyn çocuk ilişkisinde ortaya çıkan türlü çatışmalar, ergenin benlik saygısındaki düşümlere sebep olan öneme sahip etkileyicilerdendir (Garcia, 2007).

Benlik saygısı düzeyinin yüksekliğini sağlamakta, kişinin içerisinde olduğu aile bireylerinin onun özgüvenini geliştirebilen, ebeveynlerin birbirleri ile olan ilişkilerinin hem sevgiye hem de saygıya dayandığı ve çocukları ile sağlıklı bir iletişim kurabilen, hoşgrebilen ve esneklik gösterebilen bir bakış açısı olması gerekmektedir (Yavuzer, 1994).

Benlik saygısı ile ilgili aile faktörüne yönelik yapılan çalışmaların sonucunda, ergen bireylerin benlik saygısının düşük veya yüksek olmasında ailedeki bireylerin ilgisi ile önemli bir şekilde bağlantılı olduğu görülmektedir. Üstelik; benlik saygısındaki değişimlerin en fazla da aile hayatından etkilenmiş olduğu ortaya konulmuştur (Coopersmith, 1967).

Sonuç olarak; kişilerin ve eşlerinin bağlanma stillerinin, evlilikteki ilişkilerini uyumlu vb. gibi değerlendirme şekilleri üzerine etki eden incelemelerde; kaygılı/kararsız bağlanmaya sahip kadınların, eşleri tarafından yeterli desteği göremedikleri ve eşler arasında çatışmalar yaşandığı görülmüştür (Gallo ve Smith, 2001). Ebeveynlerinin evliliklerinde yaşanan çatışmaları gözlemlemek, çocuklar açısından türlü problemlere yol açmaktadır. Bu problemlerden birkaçı çocukta benlik saygısının azalması, uyumla ilgili sorunlar, ebeveyn-ocuk ilişkisinin zayıflaması, ailenin uyumunda da azalmanın yaşanması ve çocukların yetişkin olduğunda yaşayabilecekleri yakın ilişkilerdeki kalitenin düşmesi olarak sayılmaktadır (şendil ve Kızıldağ, 2005).

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeline, çalışmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, veri toplama işlemini içeren süreçlere ve verilerin analiz kısmına ait bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı; ebeveynler arası yetişkin bağlanma stilleri ve evlilik uyumu boyutlarının çocuğun benlik saygısı üzerindeki yordayıcı rolünün incelenmesi olan bu araştırmanın modeli ilişkiisel tarama modeli veya bir diğer bilinen adı ile betimleyici araştırma modelidir.

3.2. Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırmanın örneklemini; İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, özel ve devlet okullarında eğitim öğretim gören 9-14 yaş arası çocukları olan ebeveynlerin kendileri ve çocukları oluşturmaktadır. Araştırmada, 9-14 yaş aralığındaki İstanbul ilinin ilçelerinde yer alan bazı ilkokul ve ortaokuldaki öğrenciler ve ebeveynlerine ulaşılmıştır. Buna ek olarak; çevrimiçi anket oluşturularak ebeveynlere ve çocuklarına çevrimiçi anket aracılığıyla ulaşılmıştır. Çalışmaya katılmış olan kişilere, internet aracılığı ve rastgele okullar seçilmesi ile ulaşılması nedeniyle örneklem, rastgele örneklem yöntemi olarak belirlenmiştir. Araştırmada, 250 anne, 250 baba ve 250 çocuk olmak üzere 250 aile ile çalışılmıştır. Çalışmaya katılım şartları; çocukların 9-14 yaş aralığında olması, ebeveynlerin boşanmamış ve sağ olması, Katılımcı Gönüllü Bilgilendirme Formu ve Veli Onay Formunun okunup doldurulması, Demografik Bilgi Formu ve diğer ölçeklerdeki tüm soruların eksiksiz yanıtlanması şeklinde belirlenmiştir. Bu çalışmaya toplam 750 kişi katılım sağlamıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama araçları olarak; Gönüllü Bilgilendirme Formu, Onam Formu, Veli Onay Mektubu, Ebeveynler İçin Demografik Bilgi Formu, Çocuklar İçin Demografik Bilgi Formu, Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE – II) ve Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ) kullanılmıştır.

3.3.1. Gönüllü bilgilendirme formu

Ebeveynler ile çalışmaya katılmadan önce, araştırmanın amacı ve kısa özeti, çalışmaya katılım şartları, kimlik bilgilerinin ve elde edilen verilerin gizliliği, araştırmanın sonuçlandırılma sürecine dair bilgiler, katılmayı kabul etmenin gönüllülüğe bağlı olduğu ve istedikleri durumda çalışmayı bitirebileceklerine yönelik bilgilendirmeleri içerisinde barındıran " Gönüllü Bilgilendirme Formu" paylaşılmıştır.

3.3.2. Onam formu

İstanbul Gedik Üniversitesi Etik Kurulu tarafından daha önceden hazırlanmış olan ve kullanılan, araştırma ile ilgili katılımcıların zihninde belirebilecek soru işaretlerinin ortadan kalkmasına yönelik "Onam Formu" kullanılmıştır.

3.3.3. Veli onay mektubu

İstanbul Gedik Üniversitesi Etik Kurulu tarafından daha önceden hazırlanmış olan ve kullanılan, ebeveynlerin çocuklarının okul ortamında çalışmaya katılmasına dair bilgi sahibi oldukları ve izin verdiklerine dair bilgileri içermektedir. Bu mektup, araştırmaya yönelik gizlilik ve veri toplama süreçleri hakkında bilgilendirilmeleri belirtirken, katılımcıların zihnindeki soru işaretlerini giderebilmek amacıyla araştırmacının iletişim bilgilerini de içermektedir.

3.3.4. Ebeveynler için demografik bilgi formu

Araştırmacının kendisi tarafından hazırlanmış olan ve ebeveynlerin demografik bilgilerine sahip olmaya yönelik bilgiler barındıran bir soru-cevap formudur. Anne ve babaların; yaşını, yaşadıkları şehri, medeni durumunu, cinsiyetini, eğitim durumunu, çalışma durumunu, evlilik süresini, kronik rahatsızlık durumunu,

psikolojik veya psikiyatrik yardım öyküsü ve ilaç kullanımını öğrenmek amacıyla sorulmuş soruları içeren “Ebeveynler için Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.5. Çocuklar için demografik bilgi formu

Araştırmacının kendisi tarafından hazırlanmış olan ve çocukların demografik bilgilerine sahip olmaya yönelik bilgiler barındıran bir soru-cevap formudur. Çocukların; yaşını, yaşadıkları şehri, cinsiyetini, kardeş sayısı ve kaçınıcı çocuk olduğunu, kronik rahatsızlık durumunu, psikolojik veya psikiyatrik yardım öyküsü ve ilaç kullanımını öğrenmek amacıyla sorulmuş soruları içeren “Çocuklar için Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.6. Coopersmith benlik saygısı ölçeği

Ölçek, Coopersmith tarafından 1967’de, kişilerin çeşitli konularda kendileriyle ilgili tutumları değerlendirme şeklini ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçeğin orjinal formu, 58 adet maddeden meydana gelmektedir fakat; ilerleyen süreçlerde Okul Formu, Okul Kısa Formu ve Yetişkin Formu şeklinde revizeler oluşturulmuştur. Yapılan bu araştırmada da, revize edilmiş olan ve 25 adet maddeden meydana gelen Okul Formu kullanılmıştır. Revize edilen ölçeğin bu formunda, “Benim Gibi” ve “Benim Gibi Değil” şeklinde yanıtlar verilebilecek olan cevaplar yer almaktadır. 1., 4., 5., 6., 8., 9., 14., 19. ve 20. maddelerinden “Benim Gibi” yanıtları 1 ile puanlanırken, 2., 3., 7., 10., 11., 12., 13., 15., 16., 17., 18., 21., 22., 23., 24. ve 25. maddelerindeki “Benim Gibi Değil” yanıtları da 1 ile puanlanmaktadır. Maddelere verilen yanıtlardan elde edilen toplam puanlar 4 ile çarpılarak envanterin genel puanı hesaplanmaktadır. CBS envanterinden elde edilebilecek en yüksekteki puan “100”, en düşük olan puan ise “0” olarak belirlenmiştir. Bu ölçekten elde edilen puanların yüksekte yer alması benlik saygısının yüksek, puanların düşükte yer alması ise benlik saygısının düşük olduğunu ifade etmektedir (Pişkin, 1997). Kişinin envanterden elde ettiği puan 10 ile 30 puan arasındaysa “düşük”, 30 ile 70 arasındaysa “orta”, 70 ile 100 puan arasındaysa “yüksek” benlik saygısına sahip grupta olduğunu işaret etmektedir. Ölçeğin revize edilen bu kısa formunda, yalan skalası olmamakla birlikte alt skala puanları da ayrıştırılmamıştır, dolayısıyla alt ölçekler bulunmamaktadır, tek puan baz alınmaktadır (Coopersmith, 1991). Turan ve Tufan (1987) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri Türkçeye uyarlanmış hale getirilmiştir. Turan ve Tufan (1987) tarafından

gerçekleştirilmiş olan çalışmada, ölçeğin bir yıl ara verilerek yapılan test-tekrar test güvenilirliği .65 ve .76 olarak saptanmıştır. Ölçekte yer verilen maddeler ile ilgili kişilerin yaşama bakış açılarını, aileleri ile arasında bulunan ilişkinin niteliğini, sosyal ilişkilerini ve dayanma güçlerini içerdiği ifade edilmektedir (Korkmaz, 1996).

3.3.7. Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri – II (YİYE – II)

Yetişkin bağlanmasının temel boyutlarının belirlenmesi amacı ile Fraley ve Shaver (2000) tarafından geliştirilmiş olan ölçeğin, Türkiye’deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Selçuk ve diğerleri (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek içerisinde 18 adet kaygı, 18 adet kaçınma alt faktörü olmak üzere toplamda 36 adet madde bulunmaktadır. Katılımcılar ölçeği doldururken, her bir maddeyi 7’li likert tipi ölçek üzerinden (1=hiç katılmıyorum, 7=kesinlikle katılıyorum) şeklinde belirlemektedir. Ölçekteki bazı maddelerin ters kodlaması mevcuttur. Sonuç olarak, iki değişik toplan puan ortaya çıkmaktadır. Her bir alt boyuttan elde edilen puan 18 ile 126 arasında değişiklik göstermekte ve ölçekten elde edilen puan seviyesi artış gösterdikçe kaçınmacı bağlanmanın veya bağlanma kaygısının arttığı bilinmektedir. Kaygının düşük olması ve düşük seviyede kaçınma puanlarının bulunması ise güvenli bağlanma stilini gösterdiği şeklinde belirtilmektedir. Ölçek üzerinden elde edilen puanların artış göstermesi, kişilerin ilişkilerinde kaygılı olduklarını ve ötekiler ile ilişkilerde uzakta durduklarına yönelik değerlendirilmektedir. Kaçınma alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı 0,90 iken, kaygı alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı 0,86’dır. Ölçeğin kaçınma ve kaygı boyutlarına dair yapılan test-tekrar test güvenilirliği katsayıları ise sırasıyla 0,81 ve 0,82’dir (Sümer, 2006).

3.3.8. Evlilikte uyum ölçeği (EUÖ)

Locke ve Wallace’nin (1959) geliştirmiş olduğu ve Türkiye uyarlamasını Şennur Tutarel Kışlak’ın yapmış olduğu toplamda 15 adet sorudan meydana gelen, tam ismi ise Locke ve Wallace Evlilikte Uyum Ölçeği: EUÖ, Marital Adjustment Test: MAT olan ölçek, bireylerin evliliklerinin niteliğini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Hem temel hem de ayırt edici özelliğe sahip sorulardan meydana gelmiş olan bu ölçek, son 30 yıllık zaman diliminde birçok araştırmada geçerlik ve güvenilirliği kabul edilerek kullanılmaktadır (Tutarel Kışlak, 1999). Ölçekten elde edilen puan arttıkça uyumluluk da yükselmektedir. Ölçeğin puanları uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artış göstermektedir. EUÖ, genel uyumla ilgili bir adet, olası anlaşma alanlarını ölçen

sekiz adet ve çatışmaları çözümlene, bağlılık ve iletişimi ölçen altı soruyu içerisinde bulundurmaktadır. Tutarel Kışlak'ın yapmış olduğu geçerlik güvenilirlik çalışmasında EUÖ'nin güvenilirliğini saptamak amacı ile, iç tutarlık katsayısı, iki yarım test güvenilirliği, test-tekrar test güvenilirliği ve tüm denekler için madde test korelasyonları değerlendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirme sonucunda, ölçeğin iç tutarlık (Cronbach Alpha) katsayısı 0.84 şeklinde bulunmuştur. Ölçeğin orijinal halinin iç tutarlık güvenilirliği ise 0.90'dır.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu çalışma, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, özel ve devlet okullarında eğitim öğretim gören 9-14 yaş arası çocukları olan ebeveynlerin ve çocuklarının kendisine uygulanmıştır. Çalışma için, İl Milli Eğitim Müdürlüğü iznine ek olarak, okulların idari birimlerinden ve ayrıca ebeveynlerden bilgilendirilmiş onam formu açıklanarak izin alınmıştır. Etik olarak öncelikle okullara tüm veri toplama araçları dağıtılarak, öğretmenler aracılığıyla ebeveynlere ulaştırılması istenmiştir, ebeveynlerin kendilerinin ve çocuklarının çalışmaya katılması onayı ile birlikte çocuklara Çocuklar İçin Demografik Bilgi Formu ve Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği verilerek doldurulması istenmiştir. Daha sonra ebeveynleri olan anne ve babasına ayrı ayrı Ebeveynler İçin Demografik Bilgi Formu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE – II) ve Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ) ulaştırılarak doldurmaları istenmiştir. Ölçekleri eksik doldurmuş olan katılımcıların verileri ve ebeveynler içerisinde yalnızca birisinin doldurmuş olduğu veriler ise çalışmanın analizine dahil edilmemiştir. Buna ek olarak; okullardaki anket ortamı ve çevrimiçi (online) ortam ile birlikte toplamda 334 aileden veri toplanmış ancak çalışmaya katılım şartları göz önünde bulundurulduğunda, ebeveynlerin boşanmış olmaları ya da sağ olmamaları ve ölçeklerin doldurulmasında eksikliklerin bulunması gibi nedenlerle 84 aile çalışma dışında bırakılmış ve çalışma 250 aile üzerinden yürütülmüştür. Bu çalışmaya analiz edilebilen 750 kişi katılım sağlamıştır.

3.5. Veri Analizi

Araştırma verileri, SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı ile analiz edilmiştir. İlk olarak, verilerin normal dağılıma uygunluk gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov Testi uygulanmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında (George ve Mallery, 2016) olması nedeniyle araştırma verilerinin normal dağılım sergilediği varsayılmıştır. Analizlerde parametrik yöntemler kullanılmıştır.

Gruplar arası karşılaştırmalarda; iki grup karşılaştırmaları (çalışma durumu, kronik rahatsızlık ve psikiyatrik destek) için bağımsız t testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarda (eğitim durumu) ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Araştırma değişkenlerinin aralarındaki ilişkiyi incelemek için korelasyon analizi yapılmıştır. Annenin evlilik uyumu ve babanın evlilik uyumu düzeylerinin çocuğun benlik saygısı düzeyini yordamasını incelemek için regresyon analizi yapılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde katılımcılardan elde edilen verilerin analizleri sunulmaktadır.

4.1. Ebeveynlerin Genel Yapısına İlişkin Veriler

Ebeveyn katılımcıların sosyo-demografik değişkenlerine göre ortalama değerler, standart sapmaları, frekans ve yüzdeler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Çizelge 4.1: Ebeveynlerin Demografik Özellikleri

Değişkenler		Ortalama±SS		
Anne Yaş		40.42±5.92		
Baba Yaş		43.50±5.75		
Evlilik Süresi		17.03±5.45		
		n	%	
Anne	Eğitim Düzeyi	İlkokul	99	39.6
		Ortaokul	46	18.4
		Lise	57	22.8
		Lisans ve Üzeri	48	19.2
	Çalışma Durumu	Evet	88	35.2
		Hayır	162	64.8
	Kronik Rahatsızlık	Evet	59	23.6
		Hayır	191	76.4
Psikiyatrik Destek	Evet	31	12.4	
	Hayır	219	87.6	
Baba	Eğitim Düzeyi	İlkokul	86	34.4
		Ortaokul	48	19.2
		Lise	58	23.2
		Lisans ve Üzeri	58	23.2
	Çalışma Durumu	Evet	227	90.8
		Hayır	23	9.2
	Kronik Rahatsızlık	Evet	41	16.4
		Hayır	209	83.6
Psikiyatrik Destek	Evet	13	5.2	
	Hayır	237	94.8	

Çalışmaya toplamda 250 aile katılmıştır. Toplamda 750 katılımcı vardır. Bu katılımcılardan 250'si anne, 250'si baba ve kalan son 250'si çocuktur. Çizelge 4.1'e çalışmaya katılan annelerin yaş ortalaması 40.42, çalışmaya katılan babaların yaş ortalaması 43.50 ve son olarak ailelerin ortalama evlilik süresi 17.03'tür. Katılımcılar arasındaki annelerin eğitim düzeyleri ise 99'u (%39.6) ilkokul mezunu, 46'sı (%18.4) ortaokul mezunu, 57'si (%22.8) lise mezunu ve son olarak 48'i (%19.2) lisans ve üzerinden mezun olduğunu belirtmiştir. Çalışmaya katılan annelerin çalışma durumları sorulduğunda 88 (%35.2) çalışan ve 162 (%64.8) çalışmayan annenin olduğu saptanmıştır. Katılımcı annelerin 59 (%23.6) tanesinin kronik bir rahatsızlığı vardır 191 (%76.4) katılımcı ise kronik bir rahatsızlıkları olmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcı annelerden 31 (%12.4) kişi psikiyatrik destek aldıklarını, 219 (%87.6) katılımcı ise böyle bir destek almadıklarını belirtmiştir. Baba olan katılımcıların eğitim düzeyleri öğrenildiğinde 86 (%34.4) ilkokul mezunu, 48 (%19.2) ortaokul mezunu, 58 (%23.2) lise mezunu ve son olarak 58 (%23.2) lisans ve üzeri mezunu oldukları öğrenilmiştir. Katılımcı babaların çalışma durumlarına ilişkin ise 227 (%90.8) babanın çalıştığı, 23 (%9.2) babanın ise çalışmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı babalardan 41 (%16.4) tanesinin kronik bir rahatsızlığı olduğu, 209 (%83.6) tanesinin ise böyle bir rahatsızlığı olmadığını öğrenilmiştir. Son olarak katılımcı babalardan 13 (%5.2) tanesi psikiyatrik destek aldığını, 237 (%94.8) tanesi ise böyle bir destek almadığını belirtmiştir.

4.2. Çocuk Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler

Çocuk katılımcıların sosyo-demografik değişkenlerine göre frekans ve yüzdelik değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Çizelge 4.2: Çocukların Demografik Özellikleri

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	155	62.0
	Erkek	95	38.0
Kaçıncı Çocuk	İlk Çocuk	135	54.0
	Ortanca/Ortancalardan Biri	28	11.2
	Son Çocuk	87	34.8
Kronik Rahatsızlık	Evet	28	11.2
	Hayır	222	88.8
Psikiyatrik Destek	Evet	16	6.4
	Hayır	234	93.6

Katılımcı çocuklardan 155'i (%62) kız, 95'i (%38) ise erkektir. Yaş frekansları ise 41 katılımcı (%16.4) 9 yaşında, 26 (%10.4) katılımcı 10 yaşında, 64 (%25.6) katılımcı 11 yaşında, 81 (%32.4) katılımcı 12 yaşında, 31 (%12.4) katılımcı 13 yaşında ve son olarak 7 (%2.8) katılımcı ise 14 yaşındadır. Katılımcı çocukların doğum sıraları sorulduğunda ise 135 (%54.0) katılımcı ilk çocuk, 28 (%11.2) katılımcı ortanca ya da ortancalardan biri olduğunu ve son olarak 87 (%34.8) katılımcı ise son çocuk olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcı çocuklardan 28 (%11.2) tanesinin kronik bir rahatsızlıkları olduğu, 222 (%88.8) tanesinin ise böyle bir rahatsızlığı olmadığı belirtilmiştir. Çocuk katılımcılardan 16 (%6.4) tanesinin psikiyatrik destek aldığı, 234 (%93.6) tanesinin ise psikiyatrik destek almadığı öğrenilmiştir.

4.3. Araştırma Ölçeklerinin Betimleyici İstatistikleri

Araştırmada kullanılan ölçeklerin betimleyici istatistikleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Çizelge 4.3: Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri

	Ölçekler	Ort.	SS	Min	Max
Anne	1. Kaçınmacı Bağlanma	55.78	15.90	26	94
	2. Kaygılı Bağlanma	56.30	15.78	24	108
	3. Evlilik Uyumu	34.35	6.03	16	55
Baba	4. Kaçınmacı Bağlanma	55.83	15.68	24	92
	5. Kaygılı Bağlanma	55.78	15.46	22	108
	6. Evlilik Uyumu	34.46	5.55	21	54
Çocuk	7. Benlik Saygısı	51.43	9.30	24	72

4.4. Araştırma Ölçekleri ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

4.4.1. Anne çalışma durumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Katılımcı annelerin çalışma durumuna göre çocuğun benlik saygısı skorlarında anlamlı fark olup olmadığına ilişkin yapılan bağımsız t testi sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge 4.4'te sunulmuştur.

Çizelge 4.4: Anne Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Çalışma Durumu	N	Ort.	SS	t	p
Benlik Saygısı(Ç)	Evet	88	52.88	8.95	1.831	.068
	Hayır	162	50.64	9.41		

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda, benlik saygısı puanlarında çalışan annelerin çocuklarının benlik saygısı puanları (X=52.88) ile çalışmayan annelerin çocuklarının puanları(X=50.64) arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. [t(248)=1.831, p=.068].

4.4.2. Baba çalışma durumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Katılımcı babaların çalışma durumuna göre çocuğun benlik saygısı skorlarında anlamlı fark olup olmadığına ilişkin yapılan bağımsız t testi sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge 4.5'te sunulmuştur.

Çizelge 4.5: Baba Çalışma Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Çalışma Durumu	N	Ort.	SS	t	p
Benlik Saygısı (Ç)	Evet	227	51.40	9.35	-.119	.905
	Hayır	23	51.65	8.90		

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda, benlik saygısı puanlarında çalışan babaların çocuklarının benlik saygısı puanları (X=51.40) ile çalışmayan babaların

çocuklarının puanları ($X=51.65$) arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. [$t(248)=-.119, p=.905$].

4.4.3. Anne kronik rahatsızlık değişkeni ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Katılımcı annelerin kronik rahatsızlık durumlarına göre çocuğun benlik saygısı skorları arasında anlamlı fark olup olmadığına ilişkin yapılan bağımsız t testi sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge 4.6'da verilmiştir.

Çizelge 4.6: Anne Kronik Rahatsızlık Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Kronik Rahatsızlık	N	Ort.	SS	t	p
Benlik Saygısı (Ç)	Evet	59	49.84	8.94	-1.501	.135
	Hayır	191	51.92	9.37		

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda, kronik rahatsızlığa sahip olan annelerin çocuklarının benlik saygısı skorları ($X=49.84$) ile kronik rahatsızlığa sahip olmayan annelerin çocuklarının benlik saygısı skorları ($X=51.92$) arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. [$t(248)=-1.501, p=.135$].

4.4.4. Baba kronik rahatsızlık ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Katılımcı babaların kronik rahatsızlık durumlarına göre çocuğun benlik saygısı skorları arasında anlamlı fark olup olmadığına ilişkin yapılan bağımsız t testi sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge 4.7'de verilmiştir.

Çizelge 4.7: Baba Kronik Rahatsızlık Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Kronik Rahatsızlık	N	Ort.	SS	t	p
Benlik Saygısı (Ç)	Evet	41	53.82	6.60	2.332	.022
	Hayır	209	50.96	9.68		

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda, kronik rahatsızlığa sahip olan babaların çocuklarının benlik saygısı skorları ($X=53.82$) ile kronik rahatsızlığa sahip olmayan babaların çocuklarının benlik saygısı skorları ($X=50.96$) arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. [$t(248)= 2.332, p= .022$].

4.4.5. Anne psikiyatrik destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Katılımcı annelerin psikiyatrik destek alıp almamalarına göre çocuklarının benlik saygısı skorları arasında anlamlı fark olup olmadığına yönelik yapılan bağımsız t testi sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge 4.8'de sunulmuştur.

Çizelge 4.8: Anne Psikiyatrik Destek Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Psikiyatrik Destek	N	Ort.	SS	t	p
Benlik Saygısı (Ç)	Evet	31	49.03	10.22	-1.539	.125
	Hayır	219	51.77	9.13		

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda, psikiyatrik destek alan annelerin çocuklarının benlik saygısı skorları ($X=49.03$) ile psikiyatrik destek almayan annelerin çocuklarının benlik saygısı skorları ($X=51.77$) arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. [$t(248)= -1.539, p= .125$].

4.4.6. Baba psikiyatrik destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Katılımcı babaların psikiyatrik destek alıp almamalarına göre çocuklarının benlik saygısı skorları arasında anlamlı fark olup olmadığına yönelik yapılan bağımsız t testi sonucuna ilişkin bilgiler Çizelge 4.9'da sunulmuştur.

Çizelge 4.9: Baba Psikiyatrik Destek Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Psikiyatrik Destek	N	Ort.	SS	t	p
Benlik Saygısı (Ç)	Evet	13	52.92	7.51	.593	.554
	Hayır	237	51.35	9.39		

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda, psikiyatrik destek alan babaların çocuklarının benlik saygısı skorları ($X=52.92$) ile psikiyatrik destek almayan babaların çocuklarının benlik saygısı skorları ($X=51.35$) arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. [$t(248)= .593, p= .554$].

4.4.7. Anne eğitim durumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Katılımcı annelerin eğitim durumlarına göre çocuklarının benlik saygısı skorları arasında anlamlı fark olup olmadığına yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ilişkin sonuçlar Çizelge 4.10'da sunulmuştur.

Çizelge 4.10: Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Eğitim Durumu	N	Ort.	SS	F (p)
Benlik Saygısı (Ç)	İlkokul	99	50.72	9.69	3.487 (.016)
	Ortaokul	46	53.17	9.14	
	Lise	57	48.98	9.16	
	Lisans ve Üzeri	48	54.12	7.96	

Yapılan analiz sonucunda; Benlik Saygısı puanlarının annenin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir [$F(3,246)= 3.487, p= .016$]. Farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemeye yönelik yapılan Tukey's HSD post hoc analizinde anlamlı farklılığın Lisans ve üzeri ($X=54.12$) grubu ile Lise ($X=48.98$) grupları arasındaki farktan kaynaklandığı saptanmıştır.

4.4.8. Baba eğitim durumu ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Katılımcı babaların eğitim durumlarına göre çocuklarının benlik saygısı skorları arasında anlamlı fark olup olmadığına yönelik yapılan tek yönlü ANOVA analizine ilişkin sonuçlar Çizelge 4.11'da sunulmuştur.

Çizelge 4.11: Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Eğitim Durumu	N	Ort.	SS	F (p)
Benlik Saygısı (Ç)	İlkokul	86	49.51	8.49	3.045 (.029)
	Ortaokul	48	52.25	10.18	
	Lise	58	50.94	10.95	
	Lisans ve Üzeri	58	54.08	7.16	

Yapılan analiz sonucunda; Benlik Saygısı puanlarının babanın eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. [$F(3,246)= 3.045, p= .029$]. Farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemeye yönelik yapılan Tukey's HSD post hoc analizinde anlamlı farklılığın Lisans ve üzeri ($X=54.08$) grubu ile İlkokul ($X=49.51$) grupları arasındaki farktan kaynaklandığı saptanmıştır.

4.4.9. Çocuk kronik rahatsızlık ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Çocuk katılımcıların sahip oldukları kronik rahatsızlıkların benlik saygı puanlarını anlamlı bir şekilde farklılaştırıp farklılaştırmadığını saptamak amacıyla yapılan bağımsız t testi sonucu Çizelge 4.12'de sunulmuştur.

Çizelge 4.12: Çocuk Kronik Rahatsızlık Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Kronik Rahatsızlık	N	Ort.	SS	t	p
Benlik Saygısı (Ç)	Evet	28	49.75	9.37	-1.015	.311
	Hayır	222	51.64	9.29		

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda, kronik rahatsızlığa sahip olan çocuk katılımcıların benlik saygısı skorları ($X=49.75$) ile kronik rahatsızlığa sahip olmayan çocuk katılımcıların benlik saygısı skorları ($X=51.64$) arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. [$t(248)= -1.015, p= .311$].

4.4.10. Çocuk psikiyatrik destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Çocuk katılımcıların psikiyatrik destek alıp almamalarına göre benlik saygı puanlarını anlamlı bir şekilde farklılaştırıp farklılaştrmadığını saptamak amacıyla yapılan bağımsız t testi sonucu Çizelge 4.13'te sunulmuştur.

Çizelge 4.13: Çocuk Psikiyatrik Destek Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Psikiyatrik Destek	N	Ort.	SS	t	p
Benlik Saygısı (Ç)	Evet	16	52.81	9.76	.613	.541
	Hayır	234	51.33	9.28		

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda, psikiyatrik destek alan çocuk katılımcıların benlik saygısı skorları ($X=52.81$) ile kronik rahatsızlığa sahip olmayan çocuk katılımcıların benlik saygısı skorları ($X=51.33$) arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. [$t(248)= .613, p= .541$].

4.4.11. Çocuğun cinsiyeti ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi

Çocuk katılımcıların cinsiyetlerine göre benlik saygı puanlarını anlamlı bir şekilde farklılaştırıp farklılaştrmadığını saptamak amacıyla yapılan bağımsız t testi sonucu Çizelge 4. 14'te sunulmuştur.

Çizelge 4.14: Cinsiyet Değişkenine Göre Çocuğun Benlik Saygısı Puanlarının Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	p
Benlik Saygısı (Ç)	Kız	155	50.92	8.92	-1.093	.276
	Erkek	95	52.25	9.88		

Yapılan bağımsız t testi analizi sonucunda, kız çocuk katılımcıların benlik saygısı skorları ($X=50.92$) ile erkek çocuk katılımcıların benlik saygısı skorları ($X=52.25$) arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. [$t(248)= -1.093, p= .276$].

4.5 Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çizelge 4.15: Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Korelasyon Analizi

	1	2	3	4	5	6	7
1 Kaçınmacı Bağlanma (A)	1						
2 Kaygılı Bağlanma (A)	.362**	1					
3 Kaçınmacı Bağlanma (B)	.570**	.253**	1				
4 Kaygılı Bağlanma (B)	.151*	.529**	.273**	1			
5 Evlilik Uyumu (A)	.058	.164**	.000	.569	1		
6 Evlilik Uyumu (B)	-.004	.066	-.054	.145*	.000	1	
7 Benlik Saygısı (Ç)	-.009	.070	.009	.070	.171**	.226**	1

Not. r: Pearson Korelasyon Katsayısı, **: $p < 0.01$, *: $p < 0.05$

A: Anne; B: Baba; Ç: Çocuk

Yapılan korelasyon analizi sonucunda Kaçınmacı anne skorları; kaygılı anne skorları ($r=.362$, $p<.01$), kaçınmacı baba skorları ($r= .570$, $p<.01$) ve kaygılı baba skorları ($r=.151$, $p<.05$) ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu saptanmıştır. Kaygılı anne skorları; kaçınmacı baba skorları ($r= .253$, $p<.01$), kaygılı baba skorları ($r= .529$, $p<.01$) ve anne evlilik uyumu skorlarıyla ($r= .164$, $p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Kaygılı baba skorları ile kaçınmacı baba skorlarının arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r= .273$, $p<.01$). Kaygılı baba skorları ile baba evlilik uyumu skorları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r= .145$, $p<.05$). Çocuk benlik saygısı skorları ile anne evlilik uyumu skorları ($r=.171$, $p<.01$) ve baba evlilik uyumu skorları ($r= .226$, $p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

4.6. Anne Evlilik Uyumu ve Baba Evlilik Uyumu Düzeylerinin Çocuk Benlik Saygısı Düzeyini Yordamasının İncelenmesi

Anne evlilik uyumu ve baba evlilik uyumu düzeylerinin çocuk benlik saygısı düzeyinin üzerindeki yordayıcı etkisi olup olmadığını incelemek amacıyla regresyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlar Çizelge 4.16'da sunulmuştur. Regresyon analizi yapılırken Çizelge 4.15'de görülen korelasyon tablosunda Çocuk Benlik Saygısı ile anlamlı ilişki görülen değişkenler yordayıcı olarak regresyon analizine alınmıştır. Anlamlı olmayan ilişkiler (Anne-Baba Kaçınmacı ve Kaygılı Bağlanma) regresyon analizine dahil edilmemiştir.

Çizelge 4.16: Anne Evlilik Uyumu ve Baba Evlilik Uyumu Düzeylerinin Çocuk Benlik Saygısı Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Yönelik Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Çocuk Benlik Saygısı	Sabit	36.998	3.941		9.388	.000
	Anne Evlilik Uyumu	.103	.114	.067	.904	.367
	Baba Evlilik Uyumu	.316	.124	.169	2.541	.012

$R = .232$ $R^2 = .054$ $R^2_{adj} = .046$, $F(2,247) = 7.054$, $p < .001$

Regresyon analizi sonucunda elde edilen modelde Çocuk benlik saygısı skorları baba evlilik uyumu skorları tarafından pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordanmıştır, ancak anne evlilik uyumu skorları tarafından anlamlı bir şekilde yordanamamıştır ($F(2,247) = 7.054$, $p < .001$). Model Çocuk benlik saygısı skorlarındaki varyansın %4.6'sını açıklamaktadır.

5. TARTIŞMA

Araştırmada, ebeveynler arası yetişkin bağlanma stilleri ve evlilik uyumlarının çocuğun benlik saygısı düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda, çocukların benlik saygısı düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

5.1. Çocuğun Benlik Saygısı Düzeyi ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçların İncelenmesi

- **Annelerin Çalışma Durumu ve Çocuğun Benlik Saygısı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Araştırmadan elde edilen ilk sonuca göre; annelerin çalışma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, annelerin çalışma durumuna göre çocukların benlik saygıları düzeylerinin araştırıldığı çalışmalarda sonuçlar farklılaşmaktadır. Araştırmalardan bazıları annelerin çalışma durumlarının benlik saygısı düzeyi ile ilişkili olmadığını gösterirken, diğerleri ise anneleri çalışmayan çocukların düşük benlik saygısına veya anneleri çalışan çocukların yüksek benlik saygısına sahip olduklarını belirtmektedir.

Literatüre bakıldığında; Aktaş'ın (2011) ve Çetinkaya (2006) ve Yücel'in (2013) yaptıkları araştırmalarda, annelerin çalışma durumlarına göre çocukların benlik saygısı düzeylerinin farklılaşmadığı görülmektedir. Bu sonuç, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Ayrıca, annelerin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık görülmeyen Yiğit (2010) tarafından ergenlerin benlik saygılarının incelendiği başka bir çalışmada, çocukların benlik saygısı ile annelerin çalışma durumu arasındaki anlamsız ilişki ergenlik dönemindeki benmerkezci yapıyla ve her düşüncenin odağında olmakla yorumlanmıştır.

Literatürde annelerin çalışma durumları ile çocukların benlik saygısı düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik farklı bir bulguya, Dilek ve Aksoy'un (2013) ergenlerin benlik saygısı ve anne babalarının benlik saygısı arasındaki ilişki üzerine yaptıkları

çalışmada, çalışan annelerin çocuklarının benlik saygısı düzeyi çalışmayan annelerin çocuklarına oranla daha yüksek olarak görülmüştür. Güngör (1989), Özkan (1994), Baybek ve Yavuz (2005) tarafından yapılmış olan başka araştırmalarda da annelerin çalışma durumları ile çocukların benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Literatürden edinilen tüm bilgiler ve araştırmadan elde edilen bulgu doğrultusunda; farklılaşan hayat şartlarında anneler de iş dünyasına katılmakta veya çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu koşulda anneler çocuklarını bakıcılara, bir akrabalarına, aile büyüklerine veya okul öncesi eğitim kurumlarına bırakmaktadır. Annesi çalışan çocuk ile annesinden farklı olarak bir başkası tarafından ilgilenilmesi ve duygusal gereksinimlerinin giderilmesi çocukların benlik saygısı düzeyinde farklılık oluşmasını engelleyebilmektedir (Razon, 1995).

Bizim sonucumuzun böyle çıkması kanımızca ergenlerin benlik saygıları düzeylerinde aile ilişkileri ve ebeveyn tutumları kadar akran grupları ile iletişimleri, öğretmenleri ile ilişkileri, beden algıları ve çevresel faktörlerin de etkilerinin bulunmasından kaynaklanmaktadır. Çocukların benlik saygısı düzeyleri üzerinde anne babaların demografik özelliklerinin önemi ile birlikte çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin nitelikleri de göz ardı edilmemelidir.

- **Babaların Çalışma Durumu ve Çocuğun Benlik Saygısı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, çocukların benlik saygısı düzeyinin babaların çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, Kılıç Duran (2007)'ın 9-11 yaş aralığındaki çocukların zihinsel gelişim ve benlik saygısına ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisini incelediği araştırmada anlamlı bir ilişkiye rastlanılmaması, araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Literatürde, Lau (2010) tarafından yapılan babaların iş ve aile çatışmalarının çocukların benlik saygısı üzerindeki etkisinin incelendiği başka bir çalışmada ise babaların çalışma durumlarının çocuklarının benlik saygısı düzeyinde azalmaya sebep olduğu görülmüştür. Babanın çalışma durumu, baba ve çocuk ilişkisi açısından bakıldığında ilişkinin kalitesini olumlu bir şekilde etkilemediği ve bunun da benlik saygısına etki ettiği şeklinde yorumlanmıştır. Ancak; yapılan bu çalışma Türk

kültürüne ait erkek ve baba faktörünün aile yapısına etkisini kapsamamaktadır. Geleneksel bakış açısı ile toplumsal rollere göre ailede, baba evin dışında ve çalışan, anne ise evin içinde şeklinde görülmektedir (İnanç ve diğerleri, 2005). Buna göre kültür açısından bakıldığında da toplumsal rolleri üstlenebilen baba, çocuğu ile daha iyi bir ilişki kurabilir.

Literatür incelendiğinde babaların çalışma durumu ile çocukların benlik saygısı düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalara rastlanmasa da araştırmannın sonuçlarını destekleyen bazı çalışmalar mevcuttur. Sözgelimi; Özkan (1994) ve Cengil (2009) tarafından yapılmış olan benlik saygısı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği araştırmaların sonucunda; babaların mesleği ile çocukların benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Bu bulguların, araştırmannın sonuçları ile paralel özellikte olduğu düşünülmektedir.

Son olarak; literatürden elde edilen bilgiler ve araştırmadan elde edilen sonuca göre babaların çalışma durumunun farklılığının çocukların benlik saygısı seviyesinde değişiklik yaratmaması, babaların meslek gruplarının veya çalışma durumlarının dışında çocuklarıyla kaliteli bir zaman geçirebileceği, baba-çocuk ilişkisindeki tutum, anlayış ve davranış şeklinin de niteliği gibi faktörlerin etkilerinin de oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

- **Annelerin Kronik Rahatsızlık Durumu ve Çocuğun Benlik Saygısı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, çocukların benlik saygısı düzeyinin annelerin kronik rahatsızlığına göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, çocukların benlik saygısı düzeyi ile annelerin kronik rahatsızlığı arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen herhangi bir araştırma sonucuna rastlanmamıştır. Ancak Öner (2019) tarafından ebeveyninde kronik ruhsal ve fiziksel hastalığı olan ergenlerde psikolojik dayanıklılık ve benlik saygısı üzerine yapılan araştırmada fiziksel ve ruhsal kronik rahatsızlığa sahip ebeveynleri olan ergenlerin benlik saygısı düzeyi ortalamannın üzerinde olarak saptanmıştır. Ayrıca kronik fiziksel ve ruhsal hastalığa sahip ebeveyn grupları arasında karşılaştırma yapıldığında, kronik fiziksel hastalığa sahip ebeveyni olan ergenlerin benlik saygısı düzeyinin kronik ruhsal hastalığa sahip ebeveyni olan ergenlerinkinden daha yüksek olmasına karşın analizdeki puan ortalamalarına yönelik anlamlı bir fark

saptanmamıştır. Literatürde yer alan bu çalışma araştırmanın bulguları ile çelişmektedir.

Literatürden edinilen tüm bilgiler ve araştırmadan elde edilen bulgu doğrultusunda; bu çalışmadaki annelerin eğitim düzeylerinin düşük olmasından ötürü çocuklarına hastalıkları ile ilgili doğru ve yeterli bir bilgilendirme yapmamış olmaları veya toplumda yaşanan etiketlenme ve dışlanma korkusundan dolayı çocuklarından hastalıklarını gizlemelerinin, çocuğun benlik saygısı düzeyi ile annenin kronik rahatsızlığı arasında anlamlı ilişkinin saptanmamasını açıklayabilir.

Son olarak; çocukların benlik saygısı düzeyinde aile faktörlerinin etkilerinin yanında, ebeveyninde kronik fiziksel hastalık olan ergenler için akran desteği ve ergenin uyum ve empati kapasitesi yeterliliğinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

- **Babaların Kronik Rahatsızlık Durumu ve Çocuğun Benlik Saygısı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, kronik rahatsızlığa sahip olan babaların çocuklarının benlik saygısı düzeyleri, kronik rahatsızlığa sahip olmayan babaların çocuklarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, çocukların benlik saygısı düzeyi ile babaların kronik rahatsızlığı arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen herhangi bir araştırma sonucuna rastlanmamıştır. Ancak Arslan ve diğerleri (2016) tarafından eğitim fakültesi öğrencilerinin depresyon, anksiyete ve benlik saygısı puanlarının farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi üzerine yapılan çalışmada bireyin kendisinde ve aile üyelerinden birisinde engellilik durumu olan öğrencilerin daha yüksek benlik saygısı puanına sahip olması, araştırmanın bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmadan elde edilen bulgu doğrultusunda; ebeveynlerden hastalığa sahip olan baba ise çocuklara yönelik genel olarak birçok değişiklik yaşandığı, ev yaşantılarında zorlanmalar olabileceği ve ailenin sosyoekonomik alanda sıkıntılar yaşayabileceği akla gelmektedir. Bu durumda çocukların kendi ayakları üzerinde durmak ve ailesine yardımcı olabilmek için çalışarak para kazanmaya başlamaları benlik saygısı düzeyini etkileyebilecek faktörlerden birisi olarak düşünülmektedir.

Buna ek olarak; babanın aile için ne anlama geldiği ve babanın hasta olmasının ailenin sürecine nasıl etki edebileceği de önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle araştırmanın örneklem grubunda da olduğu gibi Türk toplumunda babanın ön planda

olduğu, annenin eğitim düzeyi ve çalışma oranının düşük olduğu ailelerde baba imgesi, ergenliğin gelişim özelliklerinden olan kimlik oluşumu, özdeşim kurma ve rol model alma anlamında ergen bireyler için yerine getirilmesi gereken bir rol olarak görülüyor olabilir. Sonuç olarak; çocukların benlik saygısı düzeylerinin babanın kronik rahatsızlığına göre değişkenlik göstermesinde, babanın aile içerisindeki konumunun ve çocuklar için baba faktörünün anlamının önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

- **Annelerin Psikiyatrik Destek Alma Durumu ve ocuğun Benlik Saygısı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, çocukların benlik saygısı düzeyinin annelerin psikiyatrik destek alma durumuna göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, çocukların benlik saygısı düzeyi ile annelerin psikiyatrik destek alma durumu arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen araştırma bulgusunu destekleyen herhangi bir sonuca rastlanmamıştır. Ancak; Türk (2018) tarafından bipolar bozukluğu olan hastalarda içselleştirilmiş damgalama, yaşam kalitesi ve benlik saygısı üzerine yapılan çalışmada bipolar bozukluğa sahip kişilerin %26 benlik saygısı düzeyinin yüksek olmadığı ve benlik saygısı düzeyi ile tedavi ve kontrole uyum sağlama durumu açısından farklılaşma olmadığı belirtilmiştir. Buna ek olarak; Gürsoy ve Gizir (2018)'in niversite ğrencilerinin psikolojik yardım almaya yönelik tutumlarının sosyal damgalanma, kendini damgalama, öznel sıkıntılarını açma, benlik saygısı ve cinsiyetin rolü açısından incelediği çalışmada benlik saygısı düzeyi ile psikolojik yardım alma tutumları arasında farklılıklaşma saptanmamıştır. Literatürde yer alan bu çalışmalar araştırmanın bulgularını dolaylı olarak destekler niteliktedir.

Öte yandan; araştırma bulgularından farklı olarak O'Connel (2008) tarafından ciddi ruhsal bozukluğa sahip annelerin çocuklarında ortaya çıkabilecek sonuçların incelendiği çalışmada, ocuk için ebeveyninin hastanede yatarak tedavi görmesinin kendisinin damgalanabileceğinin ve birçok kişinin bununla ilgili konuşmalar yapabileceğinin düşüncesiyle çocuğun benlik saygısı düzeyinin düştüğü saptanmıştır. Buna göre; çocukların benlik saygısı düzeyinin annelerinin psikiyatrik destek alma durumuna göre farklılık göstermesi sonucu Mordoch ve Hall (2008) tarafından ruhsal bozukluğa sahip ebeveynle yaşayan çocukların yaşam algılarının incelendiği çalışmada, ebeveyni hastaneye yatırılarak tedavi gören çocukların, toplum tarafından

etiketlenebileceğinden korktuklarını gösteren önemli bir faktör olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Literatürden edinilen tüm bilgiler ve araştırmadan elde edilen bulgu doğrultusunda; ergenin hissettiği akran grubu desteği, uyum sağlama, empatik beceri ve baş edebilme kapasitesinin benlik saygısı üzerindeki etkisinden dolayı; annenin sahip olduğu psikiyatrik hastalığın ne olduğu, aile üyeleri ve ergen tarafından bunun nasıl algılandığı, ailenin dinamiklerini ne düzeyde etkilediği ve ergene olan etkilerinin de önemli faktörler olduğu düşünülmektedir.

Son olarak; annelerin psikiyatrik destek alma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı sonucu yorumlanırken; bu çalışmadaki annelerin eğitim düzeylerinin düşük olmasından ötürü çocuklarına hastalıkları ve tedavileri hakkında doğru ve yeterli bir bilgilendirme yapmamış olmaları veya toplumda yaşanan etiketlenme ve dışlanma korkusundan dolayı çocuklarından hastalıkları ve tedavilerini gizlemelerinin de önemli bir etmen olabileceği düşünülmektedir.

- **Babaların Psikiyatrik Destek Alma Durumu ve Çocuğun Benlik Saygısı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, çocukların benlik saygısı düzeyinin babaların psikiyatrik destek alma durumuna göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, çocukların benlik saygısı düzeyi ile babaların psikiyatrik destek alma durumu arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen araştırma bulgusunu destekleyen herhangi bir sonuca rastlanmamıştır. Ancak; Ashe (2015) tarafından benlik saygısı, öz yeterlilik, genel ruh sağlığı ve yardım arama davranışı arasındaki ilişkilerin ve Çakar ve İkiz (2016) tarafından psikolojik iyi oluş, yardım arama tutumu ve benlik saygısının psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerine etkisinin incelendiği çalışmalarda benlik saygısı düzeyi ile psikolojik destek görme tutumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Literatürde yer alan bu çalışmalar araştırmanın bulgularını dolaylı olarak destekler niteliktedir.

Araştırmanın sonucundan farklı olarak; literatürde Öner (2019) tarafından ebeveyninde kronik ruhsal veya fiziksel hastalığı olan ergenlerde psikolojik dayanıklılık ve benlik saygısının incelendiği çalışmada ebeveyninde kronik ruhsal ve fiziksel hastalık olan ergen bireylerin benlik saygısı ve psikolojik dayanıklılık puanları ortalamasının üstünde olarak saptanmıştır. Çocuğun benlik saygısı düzeyinin

kronik ruhsal ve fiziksel hastalıklara göre farklılık göstermesi, hastalıkların meydana gelmesiyle hasta ve aile üyelerinin sorumluluklarını, rollerini ve hayattaki amaçlarını tekrar belirlemek durumunda olmalarıdır (Özdemir ve Taşçı, 2013).

Literatürden edinilen tüm bilgiler ve araştırmanın sonucu doğrultusunda; bu çalışmadaki literatürden farklı çıkan babaların psikiyatrik destek alma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmama bulgusu, çocukların demografik bilgi formunda ebeveynlerinin kronik fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkları içeren sorulara yönelik yanıtladıkları veya yanıtlamadıkları durumlara göre değerlendirilmiştir. Buna göre; ebeveynleri kronik veya ruhsal hastalığa sahip olan ergen bireylerin genellikle hastalıkların tanısını ve ne zamandır tanı konulduğunu bilmemekle beraber ebeveynlerinin tanıya bağlı tedavi görüp görmemeleri hakkında da bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür.

Sonuç olarak; bu araştırmadan elde edilen babaların psikiyatrik destek alma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı sonucu yorumlanırken; benlik saygısı düzeyinde bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemi özellikleri ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin önemli olduğu kadar çevresinin de etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca; ergenlik döneminde etkili olan akran grupları da önemli bir faktör olarak düşünülmektedir. Son olarak; Türkiye'deki kültürel faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ebeveynlerin belirtilerini görmezden gelerek ve psikiyatrik bir rahatsızlığa sahip olabileceğini kabul etmeyerek tanı ve tedavi yöntemlerine uyum sağlayamamasının da önemli olduğu düşünülmektedir.

- **Annelerin Eğitim Düzeyi ve Çocuğun Benlik Saygısı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, lisans ve üzeri mezun olan annelerin çocuklarının benlik saygısı düzeyinin, lise mezunu olan annelerin çocuklarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, Kurşun (1998) tarafından lise öğrencilerinin aile sorunlarının benlik saygısı üzerine etkilerinin incelendiği, Torucu (1990)'nun 13-14 yaşındaki gençler ile sosyo-ekonomik düzey ve anne-baba tutum farklılıklarına göre benlik saygılarının karşılaştırıldığı, Baybek ve Yavuz (2005) tarafından üniversite öğrencilerinin benlik saygılarının incelendiği ve Tatoğlu (2006)'nun 15-17 yaş grubu lise öğrencilerinde benlik saygısının

akademik başarıya etkisinin incelendiği çalışmaların tamamında annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğun benlik saygısı düzeyinin de yükseldiği görülmektedir. Bu sonuçlar araştırmadaki bulguyu destekler niteliktedir.

Öte yandan; araştırma bulgularından farklı olarak Bencik (2006) tarafından orta çocukluk dönemindeki bireylerin benlik saygısının incelendiği, Dilek (2007) ve Eriş (2013) tarafından ergenlik dönemindeki bireylerin benlik saygısının incelendiği çalışmalarda ise annelerin eğitim düzeylerinin çocukların benlik saygısı düzeyini etkilemediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Buna göre; çocukların benlik saygısı düzeylerinin annelerinin eğitim seviyesine göre farklılık göstermemesi sonucu Sarıkaya (2015), annelerin eğitim seviyesinin çocuklarının benlik saygısı düzeyleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmamasının, ergenlerin anneleri ile kurdukları ilişkinin niteliği ve annenin yetiştirme tutumlarından kaynaklanabileceğini belirtmektedir.

Buna ek olarak; annelerin eğitim seviyelerinin çocuklarının benlik saygısı düzeyleri üzerinde yordayıcı bir etkiye sahip olmamasının nedeni olarak, ergenlik döneminin gelişim özellikleriyle de ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Ergenlik dönemindeki bireyin akran grupları arasında kendisinin ve ailesinin niteliklerini, arkadaşları ve ailelerinin nitelikleri ile kıyaslaması ve ebeveynlerinin özelliklerinden dolayı kendini yetersiz hissedebileceği noktasında etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmanın bulgularına göre; örneklem grubundaki lise ve lisans ya da üzeri mezun annelerin ilk ve ortaokul mezunu olan annelerin sayısına göre daha az olmasının, eğitim seviyelerine göre farklılaşan benlik saygısı seviyesinde ayırt edilebilirliği artırıcı bir etken olarak görülmektedir. Sonuç olarak, çocuğun benlik saygısı seviyesinin şekillenmesinde annenin eğitim düzeyi önemli bir rol üstlenmektedir.

- **Babaların Eğitim Düzeyi ve Çocuğun Benlik Saygısı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, lisans ve üzeri mezun olan babaların çocuklarının benlik saygısı düzeyinin, ilkököl mezunu olan babaların çocuklarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, Gecas (1972) tarafından babanın davranışlarının ergenin benlik saygısı üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmada babanın eğitim düzeyi ile çocuğun benlik saygısı

düzeyi arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Buna ek olarak; Şentürk (2010) tarafından lisedeki ergenlerin ve Aydoğan (2010) tarafından ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin benlik saygısının incelendiği çalışmalarda babaların eğitim seviyesinin yükselmesinin çocuklarının benlik saygısı düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar araştırmadaki bulguyu destekler niteliktedir.

Araştırmanın sonucundan farklı olarak; Yiğit (2010) tarafından ergenlerin benlik saygılarının yaşam doyumu ve bazı özlük nitelikleri açısından ve Erbil ve diğerleri (2006) tarafından ergenlerin benlik saygısına ailelerin tutum ve davranışlarının etkisinin incelendiği çalışmalarda babanın eğitim seviyesi ile çocuğun benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çocuğun benlik saygısı düzeyinin babanın eğitim seviyesine göre farklılık göstermemesinin sebepleri olarak, her çalışmanın kendi değişkenleri arasındaki anlamların değişebileceği ve çocukların yaş gruplarının önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir.

Literatürden edinilen tüm bilgiler ve araştırmanın sonucu doğrultusunda; babaların eğitim seviyelerinin yükselmesiyle çocukların benlik saygısı seviyelerinin de anlamlı bir şekilde yükselmesi bulgusuna etki eden önemli faktörlerden biri ergenlik döneminin özellikleri olmaktadır. Ergenlik dönemindeki bireyin akran grupları arasında kendisiyle arkadaşlarını kıyaslaması ve ebeveynlerinin özelliklerinden dolayı kendini yetersiz hissedebileceği noktasında etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırma analizinin sonucunda; lisans ve üzeri mezun olan babaların çocuklarının benlik saygısı düzeyinin, ilkokul mezunu olan babaların çocuklarına göre anlamlı şekilde yüksek olması sonucunun elde edilmesinde, baba çocuk arasındaki ilişki kalitesinin öneminin büyük olduğu düşünülmektedir. Babanın eğitim düzeyinin ilkokul ve lisans ve üzeri mezun olarak farklılık göstermesinde, genel olarak anne ile zaman geçirilen türk toplumunda babanın çocuğun benlik saygısının düzeyinde ebeveyn tutumları ve çocuk gelişiminde daha bilinçli olduklarını ve eksikliklerini gidermeye yönelik çaba harcadıklarını düşündürmektedir. Son olarak; ergenlik dönemine ait gelişim özelliklerinden kimlik kavramına yönelik ebeveynler ile özdeşim kurma ve rol model alma anlamında ebeveynlerin eğitim seviyelerinin, ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin artışında veya azalmasında önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

- **Çocukların Kronik Rahatsızlık Durumu ve Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, çocukların benlik saygısı düzeyinin çocukların kronik rahatsızlığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, Kellerman ve diğerleri'nin (1980) ergenlik dönemindeki hastalıkların kaygı, benlik saygısı ve kontrol algısı bakımından psikolojik etkilerin üzerine yaptığı çalışmada kardiyoloji ile ilgili problem yaşayan çocukların kontrol grubu ve öteki hastalıkları içeren gruptan benlik saygısı açısından farklılaşma olmadığı belirtilmiştir. Ölçer ve diğerleri'nin (2010) astımlı çocukların benlik saygıları ve annelerinin duygu dışavurum düzeylerinin değerlendirmiş olduğu ve Siegel ve diğerleri'nin (1990) ergenlerde kronik hastalıklarla birlikte depresyon, benlik saygısı ve yaşam olaylarını incelediği çalışmalarda astım grubundaki bireylerin benlik saygısı düzeyleri ile sağlıklı gruptaki veya diğer kronik hastalık grubundaki bireyler arasında farklılık saptanmamıştır. Ek olarak; Harter'ın (1999) benliğin yapısını gelişimsel bakış açısıyla incelediği çalışmada astım grubundaki çocuklar ile kanser, diyabet ve işitme engeli olan çocuklarda benlik saygısı düzeylerinin, sağlıklı olan çocukların benlik saygısı düzeyleri arasında farklılaşma görülmediği bulunmuştur. Dolayısıyla literatürde yer alan bu çalışmaların tamamı araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmanın sonucundan farklı olarak; Pek ve diğerleri (2002) tarafından Türk diyabetik çocuklarda benlik saygısının ve Karabel (2006) tarafından tip 1 diyabetli adölesanlarda benlik saygısının diyetle uyumla ilişkisinin incelendiği çalışmalarda diyabetli çocuk veya ergenlerin benlik saygısı düzeyi sağlıklı olan çocuk veya ergenlerden daha yüksek olarak saptanmıştır. Çocuğun benlik saygısı düzeyinin kronik rahatsızlığına göre farklılık göstermesi, her çalışmanın kendi değişkenleri arasındaki anlam farklılığından, çocukların hastalıklarının türüne göre değişiklik olmasından, hastalıklarla ilgili bilgi düzeylerinin önemli bir etkisi olduğundan kaynaklı olabileceğini düşündürmektedir.

Bu araştırmanın çocukların kronik rahatsızlığına göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı bulgu sonucu yorumlanırken; araştırmanın 9-14 yaş örneklem grubundaki katılımcılarının sahip olduğu kronik rahatsızlığın türünün de önemli olduğu düşünülmektedir. Ergenlik dönemindeki bireyin yaşamını en az ölçüde etkileyen veya beden görüntüsünü değiştirmeyen bir kronik rahatsızlığın

etkisinin diğerlerine oranla daha farklı olabileceğinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Buna göre; örneklem grubundaki bireylere ait kronik rahatsızlıkların kişinin işlevselliğini bozmayacağına dair ve hayatlarında bir engele sebep olmayacağı türden olduğu düşünülmektedir.

Ergenlik dönemine geçiş sürecinde yaşanan ve ergenlerin benlik saygısına önemli düzeyde etki edebileceğinin düşünüldüğü bir başka faktör ise; ergen bireyler ile ebeveynleri arasındaki ilişkidir. Bu noktada hem ergenin ailesi ile olan etkileşimi hem de ebeveynlerin kendi arasındaki etkileşim etkileyici olabilmektedir. Ebeveynlerin kendi arasındaki iletişim kalitesinin ve ebeveyn-çocuk ilişkisi ve güveninin çocuklarda astım hastalığının şiddetine etki eden bir etmen olarak görülmüştür (Wood ve diğerleri, 2006).

Son olarak; bu araştırmadan elde edilen çocuğun benlik saygısı düzeyi ile çocuğun kronik rahatsızlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaması sonucu yorumlanırken; Türkiye'deki kültürel faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ebeveynlerin çocuklarının rahatsızlıklarını kabul etmeyerek çocuğun tanı almaması yönündeki tutum ve davranışlarının da önemli olduğu düşünülmektedir.

- **Çocukların Psikiyatrik Destek Alma Durumu ve Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, çocukların benlik saygısı düzeyinin çocukların psikiyatrik destek alma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, Ashe (2015) tarafından benlik saygısı, öz yeterlilik, genel ruh sağlığı ve yardım arama davranışı arasındaki ilişkilerin ve Çakar ve İkiz (2016) tarafından psikolojik iyi oluş, yardım arama tutumu ve benlik saygısının psikolojik danışman adaylarının psikolojik belirtilerine etkisinin incelendiği çalışmalarda benlik saygısı düzeyi ile psikolojik destek görme tutumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır. Buna göre; literatürde yer alan bu çalışmalar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmanın sonucundan farklı olarak; Mazzone ve diğerleri (2013) tarafından DEHB'den muzdarip çocuklarda ve ergenlerde benlik saygısının değerlendirildiği çalışmada tanı almış hasta grubu ilaç kullanım durumlarına göre ikiye ayrılmış ve sağlıklı olan kontrol grubu ile karşılaştırılması yapılmıştır. 44 ilaç kullanmakta olan DEHB tanılı gruba, 41 ilaç kullanmayan DEHB tanılı gruba ve 26 sağlıklı olan

kontrol grubuna benlik saygısı çok boyutlu envanteri uygulaması yapılmıştır. Sonuçta, kontrol grubunun ilaç kullanan ve kullanmayan DEHB tanılı gruplara oranla daha yüksek benlik saygısı skoruna sahip olduğu saptanmıştır. Buna ek olarak; Harpin ve diğerleri'nin (2013) DEHB'in çocuk, ergen ve yetişkinlerde uzun vadeli sonuçları: benlik saygısı ve sosyal işlevin sistematik olarak incelendiği derleme çalışmalarında 1980 ve 2011 yılları arasındaki yayınlanan 127 çalışma raporlanmış ve kontrol grubunda tedavi görmemiş DEHB tanılı bireylere oranla daha yüksek benlik saygısı olduğu bulunmuştur. Tedavi gören DEHB'li bireylerde sonuçların daha iyi olduğu saptanmış ancak bu konuyla ilgili daha fazla araştırmalara gereksinim duyulduğu sonucuna varılmıştır. Çocukların benlik saygısı düzeylerinin psikiyatrik destek alma durumuna göre farklılık göstermesi, her çalışmanın kendi değişkenleri arasındaki anlam farklılığının, çocukların aldıkları tedavi türüne göre değişiklik olmasının, tedavilerle ilgili yatırım düzeylerinin farklı olmasının ve literatürdeki çalışmaların her birinde değişkenlerin başka türden tanımlandığı değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasının önemli bir etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın çocukların psikiyatrik destek alma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı bulgu sonucu yorumlanırken; araştırmanın 9-14 yaş örneklem grubundaki katılımcılarının almış olduğu tedavi türünün de önemli olduğu düşünülmektedir.

Literatürden edinilen tüm bilgiler ve araştırmadan elde edilen bulgu doğrultusunda; çocuğun benlik saygısı düzeyi ile çocuğun psikiyatrik destek alma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaması sonucu yorumlanırken; Türkiye'deki kültürel faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Psikiyatrik destek alma davranışının Türk toplumunda kişinin kendine yetememesi ve problemleri ile baş edememesinin bir simgesi olması ve tanıya sahip bireylerin tehlikeli olan, dışlanan, deli ve iletişim kurulmaması gereken bireyler olarak nitelendirilmektedir (Bostancı, 2005; Çam ve Bilge, 2013). Bu sebeple; ebeveynlerin hem kendilerinin hem de çocuklarının çevre tarafından etiketlenmemesi için çocuklarına dair psikiyatrik rahatsızlıkları veya tedavileri saklama tutumları ve davranışlarının olabileceği düşünülmektedir.

Son olarak; tıpkı çocukların kronik rahatsızlığa göre benlik saygısı bulgusunun yorumlanmasında da söz edildiği gibi ebeveynlerin çocuklarının psikiyatrik tanıya

sahip olmasını kabul etmeyerek çocuğun tedavi almaması yönündeki tutum ve davranışlarının da önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmadaki annelerin eğitim düzeylerinin düşük olması ve çocukların rahatsızlıkları ile ilgili bilgi ve birikimlerinin olmamasından dolayı çocukların sahip olduğu ama farkında olunmayan birçok tanı ve tedavinin gözden kaçması da önemli etkenlerden biri olabilir.

- **Çocukların Cinsiyetleri ve Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, çocukların benlik saygısı düzeyinin cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı saptanmıştır. Araştırmanın bulguları ile literatürdeki benlik saygısı ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyen Güçray (1993) ve Cengil (2009) tarafından yapılan çalışmaların bulgularıyla paralellik görülmektedir. Buna ek olarak; Güngör (1989), Büyükşahin-Çevik (2007) ve Karaboğa'nın (2011) çocuklar ve ergenler üzerinde yapmış oldukları araştırmaların sonuçlarında benlik saygısı düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Anlamlı ilişkinin bulunmadığı bu çalışmaların sonuçları da araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmanın bulgusundan farklı olarak; Kurt (2013) tarafından annesi babası boşanmış ergenler üzerine yapılan çalışmanın sonucunda erkeklerin kızlara oranla daha yüksek benlik saygısı düzeyine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bir başka yönden, Yücalan (2007) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olan araştırmanın sonucunda ise; erkeklerin benlik saygısı düzeyi kızlarınkine oranla daha düşük olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmaların bulguları ile bizim araştırmamızın bulguları arasındaki farklılık olmasının sebebi; araştırmadaki ergenlerin yaş aralığının bu çalışmalardaki bireylerin yaş aralığından küçük olmaları ve anne babalarının birlikte yaşamaya devam ediyor olmaları şeklinde düşünülmektedir.

Literatürden yer alan tüm bilgiler ve araştırmanın bulguları temel alındığında, cinsiyet faktörünün benlik saygısı düzeyi üzerinde tek başına belirleyici bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Buna göre, benlik saygısı düzeyi değerlendirilirken cinsiyet dışında başka etkenlerin de göz önünde bulundurulmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda; araştırmanın bulgusu ile ilişkili olarak, geçmişe göre günümüzde değişiklik gösteren ebeveyn tutumları ve toplumsal cinsiyet rollerinin

önemi büyüktür. Toplumumuzda ağırlıklı olarak anne babaların çocuklarına daha koruyucu davrandığı, çocuğun cinsiyetinin ebeveynlerin yetiştirme tutumlarını ve attettiği cinsiyet rollerini etkilediği görülmektedir. Günümüzde, geçmişe oranla toplumsal cinsiyet rollerine yönelik düşüncelerin anlam kazanması, anne babaların bireysel özellikleri, yetiştirme tutumları, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve aile içindeki çocuğun konumu ve değerinin araştırma sonuçlarının farklılaşmasında belirleyici olabileceğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak; bu araştırmadan elde edilen çocukların cinsiyetine göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı sonucu yorumlanırken; benlik saygısı düzeyinde bireyin içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerinin önemli olduğu kadar çevresinin de etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca cinsiyet fark etmeksizin kişinin üzerinde özellikle ergenlik döneminde etkili olan akran grupları da önemli bir faktör olarak düşünülmektedir.

5.2. Ebeveynlerin Bağlanma Stilleri ile Çocuğun Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Yönelik Sonuçların İncelenmesi

Araştırmadan elde edilen sonuca göre; çocuğun benlik saygısı ile anne ve babanın kaçınmacı ve kaygılı bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Literatürde benzer bir bulguya Yakupoğlu'nun (2011) babaların yetişkin bağlanma stilleri ile çocukların benlik algısı arasındaki ilişkiye yönelik yaptığı çalışmada rastlanmaktadır; araştırmada, babaların yetişkin bağlanma stillerinin çocukların benlik algısında anlamlı bir ilişkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Benliğin ötekilerle yeni ilişkilerle ve tecrübelerle şekillenileceği açısından bakıldığında; araştırmanın analizinde çocuğun benlik saygısı ile anne ve babanın kaçınmacı ve kaygılı bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişkinin çıkmaması sonucu, ebeveynlerde önceden var olan şemaların günümüzde değişerek veya onarılarak çevreye ve topluma göre yeniden biçimlendiği şeklinde yorumlanabilir. Bandura'nın (1965) bilişsel etkileşim kuramından yola çıkılarak; kişinin sahip olduğu zihinsel şemalarda yalnızca ebeveynleri ile etkileşimler sonucunda değil de, bu şemalar meydana gelirken pek çok farklı modellerden de faydalandığı vurgulanmaktadır. Günümüzde bu faktörlerden birinin de sosyal medyanın varlığı ile hem ebeveynlerin zihinsel şemalarının hem de ebeveyn tutumlarının şeklinin değişimini etkilediği bilinmektedir.

Benliğin oluşumunda, kişinin deneyimlerini algılama şekli, öteki kişilerden olumlu şekilde değerlendirilme ve kabul görme ihtiyaçları yüksek düzeyde etkilidir. Çocuğun ebeveynini algılama şekli de önemli faktörlerdendir. Buna ek olarak; ebeveynlerin dışında bağlanma gerçekleşirken yer alan bakım veren kişilerden herhangi biri bakıcı vb. gibi durumların da analiz sonuçlarını etkileyebileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen çocuğun benlik saygısı ile anne ve babanın kaçınmacı ve kaygılı bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaması sonucu yorumlanırken; araştırmanın 9-14 yaş örneklem grubundaki katılımcılar, ergenlik dönemine geçiş sürecinde olduğundan, ergenlik döneminin özelliklerinin de önemli olduğu düşünülmektedir. Bu dönem içerisindeki fiziksel ve hormonal dalgalanmaların, kişinin benlik saygısına etki edeceği düşünülmektedir.

Ergenlik dönemi içerisindeki bireyler için önemli bir değer sahip olduğu düşünülen bir diğer unsur ise; akran grubu etkileşimleridir. Akranlar ile kurulan ilişkilerin, ergenlik dönemindeki bireylerin benlik saygısına önemli düzeyde etki edeceği düşünülmektedir. Ergenlik dönemindeki kişi için akranları tarafından kabul görülmek, beğenilmek ve onaylanmak önemli bir yere sahiptir. Bağımsızlığın gelişim gösterdiği bu süreçte, ergenler tarafından akranlar ile sağlıklı bir ilişki kurulursa kendisini yetersiz hisseder ve aidiyet, kabul görülmek vb. hisleri karşılayamadığı için sonuç olarak benlik saygısında da düşme gerçekleşir (Kıran Esen, 2003; Wilkinson, 2004; Smead Morgannett, 1990).

Ergenlik dönemine geçiş sürecinde yaşanan ve ergenlerin benlik saygısına önemli düzeyde etki edebileceğinin düşünüldüğü bir başka faktör ise; ergen bireyler ile ebeveynlerinin onlara karşı göstermiş olduğu tutumlardır. Ebeveynlerin tutum ve davranışları ergenlik dönemine uygun değilse, ergenin kendisi ile ilgili değerlendirmelerine etki ederek benlik saygısının düşmesine sebep olacağı düşünülmektedir. Martinez ve Garcia'e (2007) göre; ergenliğin başlangıcıyla kişi yeni bir kimlik meydana getirme ve yaşamını kendisinin yönetmesi vb. şeklindeki talepler ile birlikte ebeveynleriyle ortak görüşler benimsemeyebilir. Ebeveynler bu değişikliği kabul edemez ve ergenlikteki kişiler üstünde aşırı bir baskı gerçekleştirirse bu durum kişinin benlik saygısında düşmeye sebep olmaktadır.

Son olarak; bu araştırmadan elde edilen çocuğun benlik saygısı ile anne ve babanın kaçınmacı ve kaygılı bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaması sonucu yorumlanırken; Türkiye'deki kültürel faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çocukların bakım verenlerinin genelde yalnızca anne ve babaları olmaması, özellikle geniş aile yapısına sahip ailelerde çocuk ile bakım verenin bağlanma sürecine doğumdan itibaren başka aile bireylerinin de dâhil olmasının da önemli olduğu düşünülmektedir.

5.3. Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ile Çocukun Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Yönelik Sonuçların İncelenmesi

Yapılan araştırma analizinin sonucuna göre, anne evlilik uyumu ile baba evlilik uyumu düzeylerinin birlikte çocuğun benlik saygısı düzeyini anlamlı Şekilde yordadığı saptanmıştır. Regresyon katsayılarına bakıldığında; çocuğun benlik saygısı düzeyinin baba evlilik uyumu tarafından pozitif yönde anlamlı bir Şekilde yordandığı saptanmıştır. Literatürdeki alışmalar incelendiğinde, anne ve babaların evlilik uyumuna göre çocukların benlik saygıları düzeylerinin araştırıldığı çalışmalarda sonuçlar farklılaşmaktadır. Araştırmalardan bazıları ebeveynlerin evlilik uyumlarının çocukların benlik kavramı ile ilişkili olmadığını gösterirken, diğerleri ise çocukların benlik saygısı düzeylerinin ebeveynlerinin evlilik uyumları tarafından pozitif veya ebeveynlerin evlilik çatışmaları ile çocukların benlik saygısı düzeyleri ile negatif yönde anlamlı bir Şekilde yordandığını belirtmektedir.

Literatür incelendiğinde, Yılmaz (2001) tarafından eşler arasındaki uyumun kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar üzerinden incelendiği ve Tunca (2021) tarafından ergenlerde benlik saygısı ve anne-babanın evlilik uyumu üzerine yapılan araştırmalarda, anne ve babaların evlilik uyumları ile ergenlerin benlik saygısı düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Literatürde yer alan bu çalışmalar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Öte yandan; elik (2003) tarafından 9-11 yaş grubundaki çocukların ebeveynlerinin evlilik uyumları ile çocukların benlik kavramı gelişimleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, çocukların benlik kavramları ile ebeveynlerin evlilik uyumları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucu bulunmuştur. Çalışmanın bu sonucu, ebeveynlerin evliliklerindeki çatışma ve uyumsuzlukları çocuklarına yansıtmadığı ve bu sebeple de çocukların etkilenmediği Şeklinde yorumlanmıştır.

Başka bir yönden; Pawlak ve Klein (1997) tarafından ebeveyn çatışması ve benlik saygısı üzerine yapılan bir araştırmada, ebeveynlerin evliliklerinde yaşadıkları çatışmalar ile ergenlerin benlik saygısı düzeyinde, çatışmaların artmasıyla benlik saygısı düzeyinde azalma gerçekleşen negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın sonucu da araştırmayı dolaylı olarak destekler niteliktedir.

Literatürden edinilen tüm bilgiler ve araştırmadan elde edilen çocuğun benlik saygısı düzeyinin baba evlilik uyumu tarafından pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordanması sonucunun; baba faktörünün aile içerisinde nasıl bir anlama sahip olduğu, aile dinamiklerinde anneden ziyade babanın etkilerinin ön plana çıkmasında örneklem grubundaki annelerin eğitim düzeylerinin düşük olması, ailelerin sosyokültürel seviyeleri ve Türk kültüründeki anne-baba-çocuk ilişkisi ile ilgili olduğunu düşündürmektedir.

Bu bağlamda; araştırmada baba evlilik uyumu ile çocuğun benlik saygısı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülmesinde, Türk toplumunun aile yapısındaki baba imgesinin baskın karakter olmasından kaynaklı çocukların ebeveynleri arasında baba rol modeli ile özdeşim kurması ve buna bağlı olarak hem daha başarılı hem de daha mutlu bir baba imgesinin çocukların benlik ve kimlik oluşumunun hızlandığı ergenlik süreçlerinde benlik saygısını etkileyebileceği olgusu düşünülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir:

- Araştırmada, annelerin çalışma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı,
- Araştırmada, babaların çalışma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı,
- Araştırmada, annelerin kronik rahatsızlığına göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı,
- Araştırmada kronik rahatsızlığa sahip olan babaların çocuklarının benlik saygısı düzeyleri, kronik rahatsızlığa sahip olmayan babaların çocuklarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu,
- Araştırmada, annelerin psikiyatrik destek alma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı,
- Araştırmada, babaların psikiyatrik destek alma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı,
- Araştırmada, lisans ve üzeri mezun olan annelerin çocuklarının benlik saygısı düzeyinin, lise mezunu olan annelerin çocuklarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu,
- Araştırmada, lisans ve üzeri mezun olan babaların çocuklarının benlik saygısı düzeyinin, ilkokul mezunu olan babaların çocuklarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu,
- Araştırmada, çocukların kronik rahatsızlığına göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı,
- Araştırmada, çocukların psikiyatrik destek alma durumuna göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı,

- Araştırmada, çocukların cinsiyetine göre çocukların benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığı,
- Araştırmada, çocuğun benlik saygısı ile anne kaçınmacı bağlanma ve kaygılı bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmadığı,
- Araştırmada, çocuğun benlik saygısı ile baba kaçınmacı bağlanma ve kaygılı bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmadığı,
- Araştırmada çocuğun benlik saygısı düzeyinin baba evlilik uyumu tarafından pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordandığı bulunmuştur.

Araştırma sonucundan elde edilen bulgular doğrultusunda ilişkili araştırmacılara, kişilere ve kurumlara yönelik önerilere de aşağıda yer verilmiştir:

Araştırmacılara öneriler;

- Türkiye'nin başka illerinde yaşayan farklı sosyoekonomik ve sosyokültürel örneklem grupları ile daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.
- Literatürde hem ebeveynler ile hem de çocuklarla yürütülen çalışmaların sayısı oldukça az sayıda olduğundan, gelecek çalışmalara ışık tutması adına daha fazla aileler ile çalışmalar yapılabilir.
- Aile üyeleri ile benzer çalışmalar yürütülürken; yüzeysel olmayan deneysel, gözlem yapma ve görüşmeler düzenleme gibi yöntemler kullanılabilir.
- Gelişim dönemleri göz önünde bulundurularak her bireyin farklı yaşta çatışmalar yaşayabileceği düşünülerek yürütülen çalışmaların örneklem grupları gelişim dönemlerine göre çeşitlendirilebilir.
- Anne-baba-çocuk ilişkilerinin çeşitli kapsamlarda nitelendirilebilmesine yönelik ölçekler geliştirilebilir.
- Araştırmanın konusuna karşı merak duyan araştırmacılar tarafından, farklı sonuçların çıkacağı düşünülen anne babaların ayrı yaşaması veya boşanmış olmaları vb. gibi değişkenler çeşitlendirilerek de incelemeler yapılabilir.
- Ebeveynler ve çocukları ile çalışılmış bu araştırmanın daha ileri bir düzeye taşınması için gelecekteki çalışmalara okul ve akran grubu kategorisi de eklenerek, öğretmenleri ve arkadaşları kapsayan çalışmalar yapılabilir.

Kişilere öneriler;

- Ebeveynler çocuklarını tüm gelişim dönemlerinde özellikle de ergenlik döneminde detaylı olarak bilgilendirmeli, anne-babaların bilgileri doğru ve tam değilse daha sağlıklı olmasına yönelik uzman desteğine başvurulmalıdır.
- Anne ve babalar aile içerisinde hem çocukları hem de eşleri ile olan ilişkilerinde sorun yaşadıkları alanlar için destek almalıdırlar. Bu durumun; çocuklara model olma ve akran ilişkilerinde uyum sağlamayı önemli ölçüde etkilediği unutulmamalıdır.
- Çocukların ve ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin arttırılmasına yönelik ebeveynler destek olmalı; pozitif taraflar pekiştirilmeli ve özellikle toplum içerisinde etkilenebilecek tutum ve davranışlar sergilenmemelidir.

Kurumlara öneriler;

- Aile toplum sağlığı merkezlerinde ve okullarda evlilik, ebeveynlik ve aile ilişkilerine yönelik bilgilendirmeler içeren seminer ve eğitimler planlanmalı ve uzman kişiler tarafından uygulanmalıdır.
- Görsel iletişim kaynakları kullanılarak; hem çocukların akran ilişkileri hem de ebeveyn ilişkileri için rehber olacak yayınlamalar yapılabilir.
- Toplumun daha sağlıklı bireyler yetiştirmesine katkıda bulunabilecek anne-baba-çocuk okulları ve rehberlik etkinliklerinin yaygınlaştırılması sağlanabilir.

Okullardaki rehberlik servislerinde görev alan rehber öğretmenler tarafından hizmet içi eğitim kapsamında meslektaşları için öğrencilere yönelik eğitimler düzenlenmeli, velilere aile içi iletişime yönelik seminerler verilmeli ve öğrenciler için gelişim dönemlerine ve ilişkilere yönelik bireysel ve grup faaliyetleri gerçekleştirilmelidir

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, Ü. K.** (2007). *Etkili Öğrenme ve Öğretme*. İzmir: Biliş Yayıncılık.
- Adler, A.** (1927). *İnsan Doğasını Anlamak*. 2. Baskı, 2003., İzmir: İlyay Yayınları.
- Ainsworth, M.** (1979). *Attachment as related to motherinfant interaction*. In J. S. Rosenblatt, R. A., Hinde, C. Beer, and M. Busnel (eds.), *Advances in the study of behavior* (Vol. 9). New York: Wiley.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. and Wall, S.** (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Ainsworth, M.D.** (1969), 'Object Relations, Dependency and Attachment: A Theoretical Review of the Infant-Mother Relationship', *Child Development*, 40, 969-1025.
- Ainsworth, M.D. & Bowlby, J.** (1991), 'An Ethological Approach To Personality Development', *American Psychologist*, 46, 333-342.
- Akar, H, Alpkan, RL, Beştepe, E, Eradamlar, N, Erbek, E.** (2005), 'Cinsellik ve çift uyumu arasındaki ilişki: üç grup evli çiftte karşılaştırmalı bir çalışma', *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 18(2), 72-81.
- Aktaş, S.** (2009), 'Eşlerden birinin kaygı düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin belirlenmesi', Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, A.** (1996). *Evli bireylerin cinsel doyumlarının bireysel, ailesel, cinsellik ile ilgili tutum ve davranışları açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Arslan, H., Mergen H., Erdoğan Mergen B., Arslan E., Ayyıldız Ü.** (2016). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Depresyon, Anksiyete ve Benlik Saygısı Puanlarının Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Medical Sciences*, 11(1), 1-13.
- Ateş, R., Erdoğan, İ., Ergin, H., Gül, G., Şenel, H.G., G. Özkardeş, O., İlgar L., İlgar, Ş., İşmen, A. E, Kılıçaslan, A., Özabacı, N., Yavuzer, H., Yıldız, A., Y. Şahin, F.** (2004). *Evlilik okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bacanlı, H.** (1999). *Sosyal İlişkilerde Benlik: Kendini Ayarlamamanın Psikolojisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Balat, G.** (2003). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.
- Bandura, A.** (1965). Influence of models' reinforcement contingencies on the acquisition of imitative responses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1(6), 589–595. <https://doi.org/10.1037/h0022070>.

- Baran, G.** (1989), 'On yaş çocuklarında davranış bozuklukları ile benlik kavramının gelişimi arasındaki ilişki üzerinde bir araştırma', Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baran, G.** (1999). *Korunmaya muhtaç çocuk ve benlik kavramı*. Ankara: Yaysan Matbaacılık
- Barış, D.** (2002). *Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Bartholomew, K.** (1990). 'Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective', *Journal of Social and Personal Relationships*, 7 (2), 147-178.
- Bartholomew, K. & Horowitz, L.M.** (1991), 'Attachment style among young adults: a test for a four-category model'. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226 – 244.
- Başat, Ç.** (2004). *Cinsel doyumun evlilik doyumu kontrol odağı ve kendilik değeri üzerinden yordanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Baybek, H. & Yavuz, S.** (2005), 'Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi', *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar (14).
- Bifulco, A., Figueiredo, B., Guedeney, N.** (2004). Maternal attachment style and depression associated with childbirth: Preliminary results from a European and US crosscultural study. *The British Journal of Psychiatry*, 46:31-37.
- Bilen, M.** (1994). *Sağlıklı insan ilişkileri*. Ankara: Sistem Ofset.
- Binici Azizoğlu, S.** (2000), 'Psikolojik yardım için başvuruda bulunan ve bulunmayan evli çiftlerin evlilik ilişkilerini değerlendirmelerinin karşılaştırılması', Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Boden, J.S. & Fischer, J.L. & Niehuis, S.** (2010), 'Predicting Marital Adjustment from Young Adults Initial Levels and Changes in Emotional Intimacy Over Time: A 25-Year Longitudinal Study', *Journal of Adult Development*, 17/3.
- Bostancı, N.** (2005). Ruhsal bozukluğu olan bireylere yönelik stigma ve bunun azaltılmasına yönelik uygulamalar. *Düşünen Adam*, 18:32-8.
- Bowlby, J.** (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attoclement*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J.** (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation Anxiety and Anger*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J.** (1979). *The Making and Breaking of Affectional Bonds*. London: Tavistock.
- Bowlby, J.** (1980). *Attachment and Loss: Vol. 3. Loss, Sadness and Depression*. New York: Basic Books.

- Bowlby, J.** (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.
- Bradbury, T.N. & Karney, B.R.** (2004), 'Understanding and altering the longitudinal course of marriage', *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 862-879.
- Branden, N.** (1969). *The Psychology of Self-Esteem: A New Concept of Mans Psychological Nature*. Los Angeles, CA: Nash Publishing.
- Bretherton, I.** (2000), *The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth*. In *Attachment Theory: Social, Developmental and Clinical Perspectives*, Hillsdale N.J. , The Analytic Press.
- Bretherton, I.** (1992), 'The Origins of Atteachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth', *Developmental Psychology*, 28, 759-775.
- Budak, S.** (2003). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Burger, J. M.** (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Burleson, B.R. & Denton, W.H.** (1997), 'The relationship between communication skill and marital satisfaction: some moderating effects', *Journal of Marriage and the Family*, 59, 884-902.
- Bülbül, F., Çakır, Ü., Ülkü, C., Üre, İ., Karabatak, O., & Alpak, G.** (2013). Yineleyen ve ilk atak depresyonda çocukluk çağı ruhsal travmalarının yeri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14(2), 93.
- Campos, JJ & Barrett, KC & Lamb, ME & Goldsmith, HH & Stenberg, C** (1984), *Handbook Of Child Psychology*, John Wiley & Sons, New York.
- Cevher, F. N. & Buluş, M.** (2007). Benlik kavramı ve benlik saygısı: Önemi ve geliştirilmesi. *Akademik Dizayn Dergisi*, 2, 52-64.
- Chrzanowski, G.** (1980). The Genesis and Nature of Self-Esteem. *American Journal of Psychotherapy*, 35(1), 38-46.
- Cihan-Güngör, H., Özer, A.** (2012). Yükleme tarzları, bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerine göre evlilik uyumu. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 11-24.
- Cihan-Güngör, H., İlhan, T.** (2008). Evlilik uyumu ve mizah tarzları arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(13). 97-106.
- Cingisiz, N., Murat, M.** (2010). Evlenmek için birbirlerini tercih eden çiftlerin duygusal zeka düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Gaziantep Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 99-114.
- Cooper, M., Shaver, P., & Collins, N.** (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1380-1397.
- Coopersmith, S.** (1967). *The antecedents of self-esteem*. San Francisco: W. H. Freeman and Company.
- Coopersmith, S.** (1991). *Self Esteem Inventories*. Palo Alto: Consulting Psychologist Press, Inc.

- Crowell, J. A., Fraley, R. C. ve Shaver, P. R.** (2009). Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. In J. Cassidy ve P. R. Shaver, (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 599-634). NY: Guilford Press.
- Cüceloğlu, D.** (1994). İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları (5. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi
- Çağlayan, Y.İ.** (2019). Eşlerde Evlilik Uyumu İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Çalışır, M.** (2009). Yetişkin bağlanma kuramı ve duygulanım düzenleme stratejilerinin depresyonla ilişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1: 240-255.
- Çankaya, B.** (2007). *Lise I. ve II. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Benlik Saygısının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, E., Akın, A.** (2015). *Psikolojide Güncel Kavramlar III: Aile-Evlilik*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çelik, K. D.** (2003), '9-11 yaş grubundaki çocukların ebeveynlerinin evlilik uyumları ile çocukların benlik kavramı gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi', Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, M., Tümkaya, S.** (2012). Öğretim elemanlarının evlilik uyumu ve yaşam doyumlarının iş değişkenleri ile ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 223-238.
- Çetinkaya, S., Arslan, S., Nur, N., Özdemir, D., Demir, Ö. F., Sümer, D.** (2006). Study of self esteem levels of students attending in three primary schools with different socioeconomic levels, in central Sivas. *Turkish Journal of Clinical Psychiatry*, 9, 116-122.
- Çevik, G.B., Atıcı, M.** (2009). Lise 3.Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1).
- Darvizeh Z. ve Kahki F.** (2008). Study of relationships between marital adjustment and well-being. *Women's Studies*, 6(1), 91-104.
- Davila, J., Karney B.R., Bradbury T.N.** (1999). Attachment change process in early years in marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 783-802.
- Davis, M. H., Oathout, H. A.** (1987). Maintenance of satisfaction in romantic relationships: Empathy and relational competence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(2), 397-413.
- Deniz, M.E.** (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22: 89-99.

- Dilek, H. ve Aksoy, A.B.** (2013). Ergenlerin Benlik Saygısı ile Anne-Babalarının Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(3), 95-109.
- Eisenberg & Delenay J. D.** (1998), *Psikolojik Danışma Süreci*. (Çev. N. Ören ve M.Takkaç). MEB Yayınları: İstanbul.
- Epstein, N., Mehrabian, A.** (1972). A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*, 40, 525-543.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. Ve Alpkan, R. L.** (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam*, 18(1).
- Erdoğan, S.** (2007). *Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erşan, E. E., Doğan, O., Doğan Sivas, S.** (2009). Beden Eğitimi ve Antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyo-demografik Özelliklerle İlişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 12.
- Fışiloğlu, H.** (1992). *Lisansüstü öğrencilerin evlilik uyumu*. *Türk Psikoloji Dergisi*. 7(28); 16-23.
- Fışiloğlu, H.** (2001). Consanguineous marriage and marital adjustment in Turkey. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 9, 215-222.
- Fraley, C.R. & Shaver, P.R.** (2000). Adult romantic attachment: theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4(2), 132-154.
- Fraley, R. C., Garner, J. P., & Shaver, P. R.** (2000). Adult attachment and the defensive regulation of attention and memory: Examining the role of preemptive and postemptive defensive processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(5), 816–826. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.79.5.816>
- Gallo, L. C. & Smith, T. W.** (2001). “Attachment Style in Marriage: Adjustment and Responses to Interaction”, *Journal of Social & Personal Relationships*, 18(2), 263-299.
- Garcia, M.** (2007). “Fracaso escolar, clases sociales y política educativa” *Viejo Topo* 238: pp. 44-49.
- Gander, M., Gardiner, H. W.** (1995). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, 2. Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Geçtan, E.** (1988). *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gelbal, S. , Duyan, V. , Sevin, Ç. ve Erbay, E.** (2010). Lise Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Sosyal Destek Durumları ile Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Toplumla Sosyal Hizmet Dergisi*, 21(2),7-18.
- George, D., Mallery, P.** (2016). *IBM SPSS Statistics 23 Step by Step: A Simple Guide and Reference*.(14. ed.) New York: Routledge.

- Göztepe, I., Tutarel-Kışlak, Ş.** (2012). Duygu dışavurumu, empati, depresyon ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 27-46.
- Gülerce, A.** (1996). *Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi: İstanbul.
- Gün, E.** (2006). Spor Yapanlarda ve Spor Yapmayan Öğrencilerde Benlik Saygısı. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Günay, O.** (2000). *Evlilik uyumu ile kişisel düşünme modelleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Ankara.
- Güngör, H. C.** (2007). *Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model geliştirme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gürsoy, O., Gizir, C. A.** (2018). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları: Sosyal Damgalanma, Kendini Damgalama, Öznel Sıkıntıları Açma, Benlik Saygısı ve Cinsiyetin Rolü. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8 (49) , 137-155. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/40627/487349>.
- Hamamcı, Z.** (2005). Dysfunctional relationship beliefs in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior and Personality*, 33(4), 313-328.
- Harlow, H.** (1958). The nature of love. *American Psychologist*, 13, 673-685.
- Harlow, H. F., Zimmermann, R. R.** (1959). Affectional Response in the Infant Monkey: Orphaned baby monkeys develop a strong and persistent attachment to inanimate surrogate mothers. *Science*, 130(3373), 421-432. doi:10.1126/science.130.3373.421.
- Harpin V., Mazzone L., Raynaud J-P., Kahle J., Hodgkins P.** (2013). Long-term outcomes of ADHD: a systematic review of self-esteem and social function. *Journal of Attention Disorders*: 20(10):1-20.
- Harter, S.** (1993). Causes and Consequences of Low Self-Esteem in Children and Adolescents. R. F. Baumeister (ed.). *Self-Esteem: The Puzzle of Low Self Regard*. 87-115.
- Harter, S.** (1999). *The Construction of the Self. A Developmental Perspective*. New York: Guilford Press.
- Hashmi, H. A., Khurshid, M. ve Hassan, I.** (2007). Marital adjustment, stres and depression among working and non-working married woman. *Internet Journal of Medical Update*, 2(1): 19-26.
- Hazan, C. & Shaver, P.R.** (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1) : 22.
- Hazan, C. & Shaver, P.R.** (1987). Romantic love conceptualized as an adult attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511 -524.
- Hazan C. & Shaver P.** (2000). Bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve (çev: Ali Dönmez). *Türk Psikoloji Bülteni*, 16(7): 29-50.

- Hogg A. M., Vaughan M. G.** (2007). Sosyal Psikoloji. İ. Yıldız, A. Gelmez (çev.). Ankara: Ütopya Yay.
- Howard, M. S., Medway, F. J.** (2004). Adolescents' Attachment and Coping With Stress. *Psychology in the Schools*, 41(3), 391–402.
- James W.** (1963). *The Varieties Of Religious Experience*, Harvard University Press.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z.** (2014). Dünden bugüne insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş. İstanbul: Evrim yayınevi.
- Kağnıcı Y., Soylu, Y.** (2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43), 44 54.
- Kalkan, M.** (2002). Evlilik ilişkisini geliştirme programının, evlilerin evlilik uyum düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kart, M. E.** (2014). Yetişkin bağlanma stilleri ve çalışma davranışı: Hekimlerle yapılan bir çalışma. *Mülkiye Dergisi*, 28(245), 89-123.
- Karabel Z.** (2006). Tip 1 diabetli adölesanlarda benlik saygısının diyetle uyumla ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Kasatura, İ.** (2002). Ana- Baba Davranışlarının Duygusal Gelişimdeki Rolü, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 20.
- Kastro, M.R.** (1998). *Evlilik içi uyum ve depresyon: evlilik ilişkisinin niteliği ve eşlerde semptom oluşumu hakkında bir çalışma*. Yüksek lisans tezi(basılmamış). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kellerman, J . Zeltzer, L . Ellenberg, L. Dash, J. Rigler, D.** (1980). Psychological effects of illness in adolescence I Anxiety, self-esteem, and perception of control *The Journal of Pediatrics*, 97 (I), 126-131.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., Üstündağ, M. F.** (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2).
- Kirel, Ç., Kayaoğlu, A., Gökdağ R.** (2013). Sosyal Psikoloji. Anadolu Üniversitesi Yayınları Web-Ofset. 2. Baskı Eskişehir.
- Kirkpatrick, L. A., Hazan, C.** (1994). Attachment styles and close relationships: A four-year prospective study. *Personal Relationships*, 1(2), 123–142.
- Kohut, H.** (1971). *The Analysis of the Self: A Systematic Approach to the Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personality Disorders*. New York: International Universities Press.
- Korkmaz, M.** (1996). Yetişkin örneklem için bir benlik saygısı ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kudiaki, Ç.** (1999). Bilişsel davranışçı terapinin evlilik sorunlarına yönelik formülasyonu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 2(4).1 – 115.
- Kudiaki, Ç.** (2002). Cinsel doyum ve evlilik uyumu arasındaki ilişki. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi.

- Kulaksızoğlu, A.** (2000). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul, Remzi Kitapevi.
- Levine, A., Heller, R.** (2018). *Bağlanma: Aşkı bulmanın ve korumanın bilimsel yolları*. İstanbul: Aganta Kitap.
- Locke, H. J., Wallace, K.** (1959). Short marital adjustment and prediction tests: their reliability and validity, *Marriage and Family Living*, 21, 251-255.
- Long, E. C. J., Andrew, D. W.** (1990). Perspective taking as a predictor of marital adjustment. *Journal of Personality An Social Psychology*, 59(1), 126-131.
- Lu, L., Lin, Y.Y.** (1998). Family roles and happiness in adulthood. *Personality and Individual Differences*, 25(2): 195-207.
- Martin, C., Colbert, K.** (1997). *Parenting children with special needs. In parenting: a life span perspective*. New York: McGraw-Hill.
- Martinez, I., & Garcia, J. F.** (2007). Parenting Styles and Adolescents' Self-Esteem in Brazil. *Psychological Report*, 100, 731-745.
- Maslow, A. H.** (1970). *Motivation and Personality* (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Mazzone L., Postorino V., Reale L., Guarnera M., Mannino V., Armando M., Fatta L., De Peppo L., Vicari S.** (2013). Self-esteem evaluation in children and adolescents suffering from ADHD. *Clinical Practice and Epidemiology in Mental Health: CP & EMH*; 9:96-102.
- Mikulincer, M., Shaver, P. R.** (2005). Attachment theory and emotions in close relationships: Exploring the attachment related dynamics of emotional reactions to relational events. *Personal Relationships*, 12(2).
- Miller, P. H.** (1993). *Theories of developmental psychology*, New York: W.H. Freeman and Company.
- Minuchin, S.** (1974). *Families and family therapy*. Cambridge.
- Mordoch E., Hall A. V.** (2008). Children's perceptions of living with a parent with a mental illness: Finding the rhythm and maintaining the frame. *Qual Health Res*; 18:1127-1144.
- Morsünbül, Ü., & Çok, F.** (2011). Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar: Current Approaches in Psychiatry, 3(3), 553-570.
- O'Connell K. L. C.** (2008). What can we learn? Adult outcomes in children of seriously mentally ill mothers. *J Child Adolesc Psychiatr Nurs*; 21:89-104.
- Oktan V., Şahin M.** (2010). Kız Öğrencilerde Beden İmajı İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (2).
- Ölçer S., Fiş N. P., Berkem M., Karadağ B.** (2010). Astımlı çocukların benlik saygıları ve annelerinin duygu dışavurum düzeylerinin değerlendirilmesi. *Türk Pediatri Arşivi*; 45:144-49. doi: 10.4274/tpa.45.144.
- Özğüven, İ. E.** (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özğüven, İ. E.** (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.

- Özsoy, V. E. (2015).** *Bağlanma, Anksiyete ve Bilgi İşleme*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk, H., Sevil, Ü. (2005).** Gebelikte “Şiddet”. *Sağlık Ve Toplum Dergisi*, (1).
- Özügürlü, K. (1985).** *Evlilik Raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Pawlak L. J., Klein A. H. (1997).** Parental Conflict and Self-Esteem: The Rest of the Story, *The Journal of Genetic Psychology*, 158:3, 303-313, Doi: [10.1080/00221329709596670](https://doi.org/10.1080/00221329709596670).
- Pek H., Yıldırım Z., Akdovan T., Yılmaz S. (2002).** “Self Esteem in Turkish Diabetic Children”, *J. Pediatric Nurs*; 17(4): 20-26.
- Piaget, J. (1964).** *Development and learning*. In R. E. Ripple and V. N. Rockcastle (Eds.), *Piaget Rediscovered*.
- Pietromonaco, P.R., Barrett, L.F. (2000).** The internal working models concept: what do we really know about the self relation to others? *Review of General Psychology*, 4(2), 155-173.
- Pişkin, M. (1997).** Türk ve İngiliz Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Yönünden Karşılaştırılması. III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Kongre Kitabı. (s.21-35). Adana: Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayını.
- Rodgers, W.L., Bachman, J.G. (1998).** The subjective well-being of young adults: Trends and relationships. Ann Arbor, MI: University of Michigan.
- Rogers C. (1961).** *On Becoming A Person*, Mariner Books: U.S.A.
- Rosmalen, L., V., Veer, R., V., & Horst, F. (2015).** Ainsworth's Strange Situation Procedure: The Origin of an Instrument. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 51(3), 261-284.
- Rosenberg, M. (1979).** Components of Rosenberg’s self-esteem scale. *Conceiving the self*. New York: Basic Books.
- Russell, B. R. (1983).** *Evlilik ve Ahlak*. İstanbul: Say Kitap Pazarlama.
- Rudnytsky, P.L. (1997).** The Personal Origins of Attachment Theory. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 52(1), 386-405.
- Sabatelliu, R. M. (1988).** “Measurement Issues in Marital Research: A Review and Critique of Contemporary Survey Instruments”. *Journal of Marriage and the Family* 50/4 (1988) 891-891.
- Sarıkaya, A. (2015).** 14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sayan A., Tan M., Uğurlu N., Çevirme H. (2001).** Üç Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Olumlu Sağlık Davranışları, Olumlu Kendilik Algısı İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(2).
- Selçuk E., Günaydın G., Sümer N., Uysal A. (2005).** Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri-II’nin Türk

örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi, *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16) 1-11.

- Shaver, P., Brennan, K. A.** (1992). Attachment Styles and the 'Big Five' Personality Traits: Their Connections with Each Other and with Romantic Relationship Outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18 (5), 536-545.
- Shaver, P., Mikulincer, M.** (2004). Attachment in later years: A commentary. *Attachment & Human Development*, 6(4), 451-464.
- Siegel W. M., Golden N. H., Gough J. W., Lashley M. S., Sacker I. M.** (1990). Depression, self esteem, and life events in adolescents with chronic diseases. *J Adolesc Health Care*; 11: 501-4.
- Smead Morganett, R.** (2005). Yaşam Becerileri: Ergenler İçin Grupla Psikolojik Danışma Uygulamaları (Güçray S. Kaya A. Saçkes M., Çev.). Ankara : Pegem A Yayıncılık.
- Sokolski, D. M., Hendrick, S. S.** (1999). Fostering marital satisfaction. *Family Therapy*, 26(1), 39-49.
- Solmuş, T.** (2002). Romantik bağlanma: Bebeklik dönemi bağlanma süreci, yetişkin bağlanma stilleri ve romantik ilişkiler. *Türk Psikoloji Bülteni*, 24-25: 105-113.
- Solmuş, T.** (2008). *Bağlanma ve Aşkın İki Yüzü*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Soygüt, G.** (2004). Bir Düzeltici Bağlanma İlişkisi Olarak Psikoterapi: Psikoterapi Süreçlerinde Bağlanma ve Terapötik İttifak. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (7), 63-77.
- Soysal, A., Ş., Bodur, Ş., İşeri, E., ve Şenol, S.** (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8,88-99.
- Spanier, G. B., Lewis, R. A.** (1980). Marital Quality: A Review Of The Seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42, 825-39.
- Spotts, E. L., Lichtenstein, P., Pedersen, N., Neiderhiser, J. M., Hansson, K., Cederblad, M., and Reiss, D.** (2005). Personality and Marital Satisfaction: A Behavioural Genetic Analysis. *European Journal of Personality*, 19(3), 205-227. <https://doi.org/10.1002/per.545>.
- Sroufe, L. A., Waters, E.** (1977). Attachment as an Organizational Construct. *Child Development*, 48, 1184-1199.
- Steinberg, L.** (2007). *Ergenlik*, Figen Çok (Ed.). Ankara: İmge Kitapevi.
- Stevenson, J. H.** (2007). Attachment Theory and John Bowlby: Some Reflections. *Attachment & Human Development*, 9(4), 337-342.
- Sümer, N.** (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 1-22.
- Sümer, N., Güngör, D.** (1999). Çocuk Yetiştirme Stilllerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.

- Sümer, N., Güngör, D.** (1999a). Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43),71-106.
- Swan, W.B., Chang-Schneider, C.& Larsen McClarty, K.** (2007). Do people's self-views matter? Self-concept and self esteem in everyday life. *American Psychologist*, 62, 84-94.
- Sendil, G. ve Kızıldağ, Ö.** (2005). Evlilik çatışması ve çocuk. Morpa Kültür Yayınları, 118s, İstanbul.
- Şener, A., Terzioğlu, R.G.** (2008). Arkadaşlık ilişkilerinin evlilik uyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi, 1-15. <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/index.php>.
- Tarhan, N.** (2006). *Evlilik psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayıncılık.
- Taşköprü, M.** (2013). *Evlilik Doyumu İle Problem Çözme Becerileri, Stresle Başa Çıkma ve Evlilik Süresi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Terzioğlu, R.G.** (1987). *Ev idaresi ilkeleri*. Doğu Matbaası, Ankara.
- Terzioğlu, R.G., Şener, A.** (2002). Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 183s, Ankara.
- Tesser, A., Campell, J.** (1980). Self-definition and Self-evaluation Maintenance. J. Suls, & A. Greenwald (Dü) içinde, *Social Psychological Perspectives on the Self* (s. 1-31). Hillsdale: Erlbaum.
- Thompson, R.** (2002). Attachment theory and research. In: Lewis M Editor, *Child and adolescent psychiatry* (3rd ed) Lippincott Williams Wilkins, Philadelphia, pp. 164- 172.
- Trudel G. ve Goldfarb M.R.** (2019). Marital and sexual functioning and dysfunctioning, depression and anxiety. *Sexologies*, 19(3), 137-142.
- Tukuş, L.** (2010). Benlik saygısı değerlendirme ölçeği-kısa formu türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Uzmanlık Tezi. Kocaeli.
- Tuna, Y., Kayaoğlu A.** (2013). Birey Ve Davranış. Anadolu Üniversitesi Yayınları Web-Ofset. 2. Baskı Eskişehir.
- Tunca A.** (2021). Ergenlerde Benlik Saygısı ve Anne-Babanın Evlilik Uyumu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(10), 275-291.
- Turan N., Tufan B.** (1987). Coopersmith benlik saygısı envanteri'nin (SEI) geçerlik-güvenirlik çalışması. 23. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, İstanbul-Türkiye, 816-817.
- Tutarel-Kışlak, Ş.** (1999). Evlilikte Uyum Ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *3P Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi*, 7(1), 55-65.
- Tutarel-Kışlak, Ş., Çabukça, F.** (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Aile ve Toplum*, 2(5), 35-42.
- Tüzün, O., ve Sayar, K.** (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 19(1), 24-39.

- Üncü, S.** (2007). *Duygusal zeka ve evlilik doyumu ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Vygotsky, L.** (1985) *Düşünce ve Dil*. (S. Koray, Çev.). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Wilkinson, R. B.** (2004). The Role of Parental and Peer Attachment in the Psychological Health and Self-Esteem of Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 2(20), 479-493.
- Wood B.L., Miller B.D., Lim J., Lillis K., Ballow M., Stern T., Simmens S.** (2006). Family relational factors in pediatric depression and asthma: pathways of effect. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*; 45:1494-502.
- Yakupoglu, A.S.** (2019). *Ergenlerde Bağlanma Stilleri ve Benlik Algılarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yavuzer, H.** (1994). *Ana Baba ve Çocuk*, 7. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.** (2003). *Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H.** (2015). *Evlilik Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ.** (1993). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki evli bireylerin uyum düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(4), 23-29.
- Yılmaz, A.** (2001). *Eşler arasındaki uyum: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar*. *Aile ve Toplum Dergisi*. 1. (4); 49- 58. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Yörükan, T.** (2011). *Bağlanma ve Sonraki Yaşlarda Görülen Etkileri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yüksel, B.** (2014). *Kayı Belirtilerini Açıklamada Bağlanma, Pozitif ve Negatif Duygu Düzenleme ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Arasındaki İlişkiyi Bütünleyici Model Arayışı*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Ankara.

EKLER

Ek - 1: Etik Onay Formu

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ -
REKTÖRLÜK
Tarih: 08/06/2021 12:00
Sayı: E-71457743-050.01.04.2021.2.644
0000198242

Sayı : E-71457743-050.01.04.2021.2.644 -200
Konu : Etik Kurul Kararı (Elçin YARLI)

08/06/2021

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Havva Nüket İŞİTEN

Üniversitemiz Etik Kurulunun 27.05.2021 tarihli 2021/05 sayılı toplantısında; "Ebeveynler Arası Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Evlilik Uyumu Çocuğun Benlik Saygısı Üzerindeki Rolü" adlı başvurunuz görüşüldü. Yapılan görüşme sonunda: "Ebeveynler Arası Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Evlilik Uyumu Çocuğun Benlik Saygısı Üzerindeki Rolü" adlı başvurunuzun etik olarak uygun olduğuna katılanların oy birliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Berin ERGİN
Etik Kurul Başkanı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu:

C1A64661-D596-446C-BAE6-61478AA95018

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-gedik-universitesi-ebys>

Adres: T.C. İstanbul Gedik Üniversitesi Cumhuriyet
Mahallesi İlkbahar Sokak No: 1-3-5 34876 Yakacık Kartal
İstanbul

Telefon No: 444 5 438 / Dahili: 1196

Faks No: 0216 452 87 17

e-Posta: info@gedik.edu.tr

KEP Adresi: gedikuniversitesi@hs01.kep.tr

Ayrıntılı bilgi için: Ozan YILDIZ
Uzman

Telefon No: 444 5 438 / Dahili: 1196

Ek – 2: Milli Eğitim İzin Formu

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-31604548
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Elçin YARLI)

10/09/2021

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Valilik Makamının 04.06.2021 tarihli ve 26018305 sayılı oluru.
c) Elçin YARLI'nın 10.09.2021 tarihli ve 31549572 numarada kayıtlı dilekçesi.

Araştırma Konusu : Ebeveynler Arası Yetişkin Bağlanma Stilleri Ve Evlilik Uyumunun Benlik Üzerindeki Rolü
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : İstanbul
Araştırma Kişiler : Ortaokul Öğrenci ve Velileri
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
10/09/2021
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Olur ve Ekleri (19 Sayfa)
2- İlgi (c) Dilekçe (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad.No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu e-örnek güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evm.kesocem.meb.gov.tr> adresinden **9e7-7e07-3600-9941-56ca** kodu ile teyit edilebilir.

Ek – 3: Anket Formu

EBEVEYNLER İÇİN DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Değerli katılımcı, aşağıda bulunan soruları cevaplayarak, bir araştırmaya ışık tutacak verilerin toplanmasına katkı sağlamış olacaksınız. Elde edilecek verilerin bilimsel bir nitelik taşıması ve güvenilir olması için, size verilen soruların doğru ve samimi bir şekilde cevaplamanız gerekmektedir. Soruların doğru ya da yanlış cevapları bulunmamaktadır. Cevaplanmamış soruları olan formlar değerlendirmeye alınmayacaktır. Bu nedenle tüm soruları eksiksiz doldurduğunuzdan emin olunuz. Cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve toplu şekilde değerlendirilip yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Bireysel değerlendirme yapılmayacağı için isim bilgisi alınmamaktadır.

Demografik Bilgiler:

Yaş:

Yaşanılan Şehir:

Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek ( )

Eğitim durumu: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( )
Üniversite ( ) Yüksek lisans/Doktora ( )

Çalışıyor musunuz? Evet ( ) Hayır ( )

Medeni durum: Evli ( ) Bekar ( ) Boşanmış ( ) Dul ( )

Evlilik Süresi:

Not: Çalışmanın örneklemini içerisindeki 9-14 yaş arasındaki çocuğunuzun olduğu evlilik bittiyse lütfen bilgilendiriniz...

GENEL BİLGİLER

Herhangi kronik bir rahatsızlığınız var mı?

Evet ( ) (Belirtiniz:.....) Hayır ( )

Herhangi bir ilaç kullanıyor musunuz?

Evet ( ) (Belirtiniz:.....) Hayır ( )

Herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı?

Evet ( ) (Belirtiniz: .....) Hayır ( )

Şu anda ya da daha önce herhangi bir psikolojik / psikiyatrik tedavi gördünüz mü?

Evet ( ) (Belirtiniz:.....) Hayır ( )

ÇOCUKLAR İÇİN DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Değerli katılımcı, aşağıda bulunan soruları cevaplayarak, bir araştırmaya ışık tutacak verilerin toplanmasına katkı sağlamış olacaksınız. Elde edilecek verilerin bilimsel bir nitelik taşıması ve güvenilir olması için, size verilen soruların doğru ve samimi bir şekilde cevaplamanız gerekmektedir. Soruların doğru ya da yanlış cevapları bulunmamaktadır. Cevaplanmamış soruları olan formlar değerlendirmeye alınmayacaktır. Bu nedenle tüm soruları eksiksiz doldurduğunuzdan emin olunuz. Cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve toplu şekilde değerlendirilip yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Bireysel değerlendirme yapılmayacağı için isim bilgisi alınmamaktadır.

Demografik Bilgiler:

Yaş:

Yaşadığınız Şehir:

Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek ( )

Kardeş Sayısı:

Kaçıncı Çocuk:

Not: Anne ve babanız boşandıysa, anne veya babanızdan herhangi birinin üvey olma durumu varsa lütfen bilgilendiriniz...

GENEL BİLGİLER

Herhangi bir kronik rahatsızlığınız var mı?

Evet ( ) (Belirtiniz:.....) Hayır ( )

Herhangi bir ilaç kullanıyor musunuz?

Evet ( ) (Belirtiniz:.....) Hayır ( )

Herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı?

Evet ( ) (Belirtiniz: .....) Hayır ( )

Şu anda ya da daha önce herhangi bir psikolojik / psikiyatrik tedavi gördünüz mü?

Evet ( ) (Belirtiniz:.....) Hayır ( )

COOPERSMITH BENLİK SAYGISI ENVANTERİ

Aşağıda her insanın zaman zaman hissedebileceği birtakım durumlar maddeler halinde verilmiştir. Eğer bu ifadeler sizin genellikle hissettiklerinizi tanımlıyor ise **BENİM GİBİ** sütununa, tanımlamıyor ise **BENİM GİBİ DEĞİL** sütununa çarpı işareti (X) koyunuz. Bu maddelerin doğru veya yanlış bir yanıtı yoktur. Bu nedenle soruları cevaplarken çok düşünmeden, hissettiklerinizle işaretleme yapınız.

		Benim Gibi	Benim Gibi Değil
1	Çevremde olup bitenlerden rahatsız olmam.		
2	Başkalarının önünde konuşmak bana zor gelir.		
3	Eğer elimde olsaydı kendimdeki pek çok şeyi değiştirmek isterdim.		
4	İnsanlar benimle olmaktan hoşlanırlar.		
5	Evde kolayca moralim bozulur.		
6	Yeni şeylere kolayca alışmam, zaman alır.		
7	Anne ve babam genelde duygularıma önem verir.		
8	Başkalarının söylediğini kolaylıkla kabul ederim, kolayca vazgeçerim.		
9	Ailem benden çok şey bekler.		
10	Benim yerimde olmak oldukça zordur.		
11	Genellikle başkaları benim düşüncelerimi kabul eder.		
12	Kendimi yetersiz buluyorum.		
13	Yaptığım işten çoğunlukla memnun olmam.		
14	Söylenecek sözüm varsa onu söylemekten kaçınmam, çekinmeden söylerim.		
15	Anne ve babam beni ve duygularımı anlar.		
16	Çoğu zaman anne ve babamın beni dışladığını hissediyorum.		
17	Yaptığım şeyler genellikle cesaretimi kırar.		
18	Sık sık keşke başka biri olsaydım diye düşünürüm.		
19	Güvenilir biri değilim (Bana bel bağlanmaz).		
20	Çoğu insan kadar güzel görünümlü biri değilim.		
21	İnsanların çoğu benden daha çok seviyor.		
22	Fazla zorlanmadan karar verebilirim.		
23	Yaşıtlarım arasında popülerim.		
24	Hayatımdaki her şey karmakarışık.		
25	Pek çok kere evden ayrılmayı (kaçmayı) düşündüm.		

(YIYE-II)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Hiç Kararsızım/ Tamamen
katılmıyorum fikrim yok katılıyorum

1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5	6	7
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsedikim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5	6	7
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7

14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5	6	7
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5	6	7
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5	6	7
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5	6	7
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5	6	7
23. Birlikte olduğum kişinin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	1	2	3	4	5	6	7
26. Başımдан geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7
27. Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıkça, "gerçek ben"den hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkelenendir.	1	2	3	4	5	6	7
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7

33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım	1	2	3	4	5	6	7
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser.	1	2	3	4	5	6	7
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5	6	7

EVLİLİK UYUMU ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ölçek çizgisi üzerinde her şeyi ile şimdiki evliliğinizin mutluluk derecesini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı daire içine alınız. Ortadaki 'mutlu' sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, sağ ucunda ise çok mutlu küçük bir azınlığı temsil etmektedir.

* * * * *

Çok Mutsuz Mutlu Çok Mutlu

Aşağıdaki maddelerde verilen konular hakkında, siz ve eşiniz arasındaki anlaşma ya da anlaşmazlık derecesini yaklaşık olarak belirtiniz. Lütfen her maddeyi dikkate alınız.

	Her zaman anlaşırız	Hemen her zaman	Ara sıra anlaşamayız	Sıklıkla anlaşamayız	Hemen her zaman anlaşamayız	Her zaman anlaşamayız
2.Aile Bütçesini idare etme						
3.Boş zaman etkinlikleri						
4.Duyguların ifadesi						
5.Arkadaşlar						
6.Cinsel ilişkiler						
7.Toplumsal kurallara uyma (doğru, iyi veya yerinde davranış)						
8.Yaşam felsefesi						
9.Eşin akrabalarıyla ilişki biçimi						

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabı işaretleyiniz.

10.Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle nasıl sonuçlanır?

Erkeğin susması ile ( ) Kadının susması ile ( )

Karşılıklı tavizlerle anlaşmaya varılarak ( )

11.Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

Hepsini ( ) Bazılarını ( ) Hiçbirini ( )

12.Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

( ) Evde oturmayı ( ) Dışarıda bir şeyler yapmayı

Eşiniz genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih eder?

( ) Evde oturmayı ( ) Dışarıda bir şeyler yapmayı

13.Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

Sık sık ( ) Arada sırada ( ) Çok seyrek ( ) Hiçbir zaman ( )

14.Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz,

Aynı kişiyle evlenirdiniz ( ) Farklı bir kişiyle evlenirdiniz ( ) Hiç evlenmezsiniz ( )

15.Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

Hemen hemen hiçbir zaman ( ) Nadiren ( ) Çoğu konularda ( ) Her konuda ( )

ÖZGEÇMİŞ

AD-SOYAD: Elçin YARLI

EĞİTİM DURUMU:

- 2022: İstanbul Gedik Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans
- 2018: Maltepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Lisans (%100 İngilizce) (%50 Başarı Bursu) – (Onur Derecesi ile Mezuniyet)

MESLEKİ DENEYİM:

- Online ve Yüz Yüze Çalışan Psikolog, İstanbul (Serbest Zamanlı) Aralık 2020 – Halen
- Amerikan Kültür Anaokulu, İstanbul (Yarı Zamanlı) Ağustos 2020 – Mart 2021
- Özel Uğurböcekleri Anaokulu, İstanbul (Serbest Zamanlı) Kasım 2019 – Halen
- Özel Zehra Anaokulu, İstanbul (Serbest Zamanlı) Eylül 2019 – Mart 2020
- Genç Frekans Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Nisan 2018 - Nisan 2019
- Bakırköy Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Eylül 2017 – Ocak 2018
- Yakaza Psikolojik Danışmanlık Merkezi, İstanbul Haziran 2016 – Ocak 2018

EĞİTİM & SERTİFİKALAR

- Ocak 2022 – Devam ediyor “ Psikodinamik Psikoterapi Eğitimi ” İstanbul Psikoloji Okulu, Otto F. Kernberg
- Ekim 2021 – Devam ediyor “ Rorschach ve Tat Eğitimi ” Rorschach ve Projektif Testler Derneği
- Eylül 2020 – Devam ediyor “ Eklektik Yönelimli Bireysel Süpervizyon Görüşmeleri ” Tam Terapi Enstitüsü, Yrd. Doç. Dr. Havva Nüket İşiten
- Eylül – 2020 “ Çocuk Merkezli Oyun Terapisi Eğitimi ” Ahenk Çocuk, Oyun Terapileri Enstitüsü, Mehmet Teber
- Haziran – 2020 “ Çocuk ve Ergenlerde BDT Temelli Görüşme Teknikleri ” Psikoloji Akademisi, Uzm. Dr. Fırat Hamidi
- Haziran – 2019 “ Pedagojik Formasyon Eğitimi ” Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi

- Ekim – 2018 “ Cinsel Terapi Eğitim Programı ” Naisa Eğitim Merkezi, Ataşehir Kadın Sağlık Merkezi
- Ağustos – 2018 “ Bilişsel ve Davranışçı Terapilerin Klinik Uygulamaları Eğitim Programı ” DATEM, Prof. Ebru Şalcıoğlu (5 Modül)
- Mayıs – 2018 “ Denver-II Gelişim Tarama Envanteri Uygulayıcı Sertifikalı Eğitim Programı ” Türk Psikologlar Derneği, Gelişimsel Çocuk Nörolojisi Derneği
- Nisan – 2018 “ MMPI Uygulayıcı Sertifikalı Eğitim Programı ” Yakaza Psikoloji, Uzm. Psk. Ayşegül Ülkü Uslu
- Nisan – 2018 “ Stanford Binet Zeka Testi Uygulayıcı Sertifikalı Eğitim Programı ” KİM Psikoloji, Osman Erkan
- Mart – 2018 “ Çocuk Değerlendirme Testleri Uygulayıcı Sertifikalı Eğitim Programı ” Yakaza Psikoloji, Uzm. Psk. Ayşegül Ülkü Uslu
- Mart – 2018 “ Wisc-R Zeka Testi Uygulayıcı Sertifikalı Eğitim Programı ” Yakaza Psikoloji, Uzm. Psk. Ayşegül Ülkü Uslu

SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİ

- Eylül 2017 – Ocak 2018 SOYAÇ (Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar için Psikolojik Destek Kapsamında Gönüllü) Maltepe Üniversitesi